

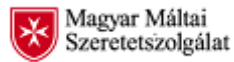
TUDÁSTÁR

a hajléktalanellátással kapcsolatos szakirodalmakból

EFOP-1.9.8-17-2017-0001

Szervezetfejlesztés a konvergencia régiókban

Készítette: helyzetfelmérés team, 2018

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB-367/2011. számú ügyben

2010 év végén a hideg időjárás miatt ismét több ember halt meg kihűlés miatt. Budapest Főváros főpolgármestere több budapesti aluljárót nyilvánított hajléktalanoktól „védett” közterületnek, és e cél elérését illetően 2010. december közepéig adott türelmi időt. A további tragédiák megelőzése érdekében, és figyelemfelhívásként az állampolgári jogok országgyűlési biztosa hivatalból vizsgálatot rendelt el. A problémakör alapján felmerült a jogbiztonság elvének, az emberi méltósághoz és a szociális biztonsághoz való jogok sérelmének gyanúja. A jelentés készítése során felkerestek négy önkormányzatot, a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot, tájékoztatást kértek a Budapesti Rendőr-főkapitányságtól, illetve több civil szervezettől. A Jelentés megállapította, hogy minden nehézség ellenére a hajléktalanok helyzete a területen dolgozó civil szervezetek munkájának köszönhetően általánosan elfogadható. A hajléktalanná válást kiváltó társadalmi folyamatok azonban nem szűntek meg, így az ellátásra szorulóok száma a jövőben sem fog csökkenni. A közterületen való lét kényszerű túlélési reakció a hajlék nélkül élőktől, alkotmányosan sem indokolható semmiféle, a hajlék nélkül élő emberek életszükségeit tovább nehezítő intézkedés. Az aluljárók hajléktalan emberektől városképi okokból, „szociális zaklatás” útján való megtisztítása nem szolgálja sem a hajléktalan személyek társadalomba történő visszailleszkedését, sem a hajléktalanság megelőzését. Az ellátórendszer valódi fejlesztése nélküli intézkedések, összefüggésben a szociális biztonsághoz való joggal, az emberi méltósághoz való alapjog tekintetében alkotmányos visszasság közvetlen veszélyét hordozzák magukban.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, szociális biztonsághoz való jog, emberi méltósághoz való alapjog, „szociális zaklatás”, alapjogi dilemmák, reintegráció, közterületi intézkedés, szankció, ellátórendszer, alkotmányos kötelezettség, krízisautó, aluljárók, tolerancia pontok,

Az alapvető jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB-1834/2012. számú ügyben

Az alapvető jogok biztosa hivatalból eljárva ismét elrendelte a 2012. év eleji fővárosi „hajléktalanhelyzet” gyorsvizsgálatát, mely során aluljárókat, pályaudvarokat és frissen átadott hajléktalanszállásokat kerestek fel, áttekintve a tavalyi jelentés óta eltelt időszak változásait. Megkerestek négy önkormányzatot, a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot (MMSZ), a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei-t (BMSZKI), valamint tájékoztatást kértek az Oltalom Karitatív Egyesülettől. Megállapították, hogy a hajléktalan-ellátó rendszer férőhelyszámok növelésével igyekezett közelíteni a rendkívüli időjárás miatt fokozottan megnövekvő igényekhez, a feltártak alapján újabb ombudsmani intézkedés megtétele nem volt indokolt. A vizsgálat során a megkeresett kerületi önkormányzatok egyike sem hozott közterületen tartózkodást önmagában szankcionáló rendeletet. A Jelentés szerint alapelv, hogy önmagában a hajléktalanság kezelése rendészeti jellegű megoldásokat, szankciók alkalmazását nem indokolhatja, ugyanakkor a hajléktalanság nem teremt törvényen kívüliséget, a társadalmi együttélés alapvető normáit mindenkinek be kell tartania. A Jelentés szerint nagy jelentősége van az életvédelmi kötelezettség teljesítése érdekében ténylegesen elérhető „küszöb nélküli” férőhelynek. Ezek bővítése helyes és szükségszerű lépés, nem jelenti azonban a problémák végleges megoldását. A rendkívüli intézkedések esetén ez a szélsőségesen rászoruló emberekről való „gondoskodási” kötelezettség nem merülhet ki a potenciális lehetőség biztosításában

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, hajléktalanhelyzet, küszöb nélküli ellátás, előállító helyiség, életvédelmi kötelezettség, szankció, stigmatizáció,

Az alapvető jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB- AJB-646/2013. számú ügyben. A fővárosi hajléktalan-ellátórendszer működése a téli krízisidőszakban.

A hajléktalan-ellátással összefüggésben bekövetkezett jogszabályi és finanszírozási változások, a kriminalizációs szemlélet, a közterület-használat szabályozásának problémaköre miatt a két korábbi vizsgálat módszertanát megtartva az AJBH 2013-ban is végeztetett felmérést a fővárosban élő hajléktalanok helyzetéről. A vizsgálat során ismét a korábban érintett fővárosi kerületekben (V., VII., XI. és XIII.) tájékoztattak, ez kiegészült a VIII. kerületi önkormányzat megkeresésével, valamint az utcai szociális gondozásról gyűjtött információkkal. A Jelentés szerint a problémás magatartásformákat tanúsító személyek számos korábban is létező, hatályos jogszabály alapján felelősségre vonhatóak (köztisztaság, közrend, közbiztonság és a közegészségügy), az „utcán élés” ténye önmagában fogalmilag nem képezheti szankcionálás alapját. A vizsgálat feltárta, hogy az éjjeli menedékhelyek átlagos kihasználtsága Budapesten és országosan több régióban is meghaladja a 100 százalékot. Rávilágított az NRSZH által működtetett KENYSZI nyilvántartási módjának sajátosságaira, amely szerint egy napon, egy nappali melegedő igénybevétele rögzíthető. Az erről szóló téves információk miatt – miszerint nem vehető igénybe két nappali ellátás egy napon – sok hajléktalan nem látogatja a korábban felkeresett nappali melegedőket, illetve csak azt az egyet, amely számára a legszükségesebb szolgáltatást nyújtja, így több időt kénytelen közterületen tölteni. Az élethez és az emberi méltósághoz, valamint a szociális biztonsághoz való jogok sérelmének közvetlen veszélyét okozza, és ezzel alapjogi visszásságot idéz elő az intézmények telítettsége és az a körülmény, hogy az krízisellátásához szükséges anyagi források csak március folyamán jutnak majd el az ellátó szervezetekhez.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, kriminalizációs szemlélet, közterület-használat szabályozása, utcai szociális gondozás, utcán élés, élethez és az emberi méltósághoz, valamint a szociális biztonsághoz való jogok, lábadozók, alapjogi visszásság, jogbizonytalanság,

Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-518/2014. számú ügyben.

https://www.ajbh.hu/documents/10180/1117870/Jelent%C3%A9s+a+hajl%C3%A9ktalanell%C3%A1t%C3%A1s+ut%C3%B3vizsg%C3%A1lat%C3%A1r%C3%B3l+518_2014/e81173f3-8f50-41af-a751-b589a0be308b;jsessionid=ECDCC8134AA2F6C109CBA4BFF9092BE0?version=1.0

Az elmúlt három év során minden télen indult a krízisidőszak kihívásait monitorozó ombudsmani vizsgálat, amely jelentős tapasztalat-szerzéssel, fontos megállapítások rögzítésével zárult. Jelen vizsgálat során a korábbi gyorsjelentésekben érintett fővárosi kerületek (V., VII., XI. és XIII.) és három még nem érintett kerület (VI., XIV. és XVII.) hajléktalanpolitikáját térképezték fel. A Jelentés a fedél nélküliek ellátásában jelentős gyakorlattal rendelkező VIII. kerületi önkormányzat megkeresésével egészült ki, valamint az utcai szociális gondozást végző szervezetek tapasztalatairól is tájékoztattak. Az AJBH munkatársai a főváros számos pontját bejárva végeztek helyszíni vizsgálatokat. Budán az Újbudai

Polgármesteri Hivatal mellett a Batthyány teret, és a Déli pályaudvart keresték fel. A pesti oldalon a leginkább érintett aluljárókra, közterületekre fókuszáltak: a Ferenciek tere – Kálvin tér – Astoria – Blaha Lujza tér tengely mentén, és a Dózsa György úton a Lehel téren át a Nyugati pályaudvarig. A legfontosabb kérdés, melyre választ keresett a vizsgálat, hogy van-e érzékelhető következménye a Fővárosi Közgyűlés rendeletében kijelölt hajléktalan-mentes zónák bevezetésének. A Jelentés megállapítja: hajléktalanság nem jelent törvényen kívüliséget, a társadalmi együttélés normáit mindenkinek be kell tartania. Világosan és egyértelműen el kell ugyanakkor választani a hajléktalanok (krízis) ellátását és az elkövetett szabályszegések szankcionálását: az állami büntetőhatalom gyakorlása, ill. a szociális segítségnyújtás különböző funkciók és feladatok, amelyek egybemosódása alkotmányosan súlyos következményekkel jár. 2013 telén a helyzet alapvető változatlansága mellett az életvitelszerű közterületi tartózkodás, mint szabálysértési tényállás bevezetése és szankcionálása egyelőre nem jelentett kiemelkedő mértékű többletfeladatot az illetékes hatóságok számára. Az ellátásban részt vevő hatóságok, szervek és intézmények közötti szakmai együttműködés a kerületek szintjén zökkenőmentes, legtöbb esetben eredményes. A jogalkalmazás szintjén felmerülő problémák jelzése is megtörténik, ugyanakkor a központi, jogalkotói aktivitást is igénylő megoldások, válaszok elmaradtak.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, kriminalizációs személet, közterület-használat szabályozása, utcai szociális gondozás, utcán élés, életvitelszerű közterületi tartózkodás, hajléktalan-mentes zónák, közterület-használat, jogalkotó, jogalkalmazás, finanszírozási háttér,

Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-285/2015. számú ügyben.

https://www.ajbh.hu/documents/10180/1957691/Jelent%C3%A9s+a+t%C3%A9li+hajl%C3%A9ktalan-ell%C3%A1t%C3%A1s+r%C3%B3l+285_2015/1205bd6b-aa0c-4242-bc30-e863126f2785?version=1.0

Az alapvető jogok biztosának jelentése a hajléktalanok ellátásával és helyzetével kapcsolatban egy átfogó vizsgálat eredménye, mely a 2014-2015. évi krízisidőszakban készült. A biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett csoportok, ezen belül a hajléktalan személyek jogainak védelmére. A korábbi években e témában készült ombudsmani jelentések során alkalmazott vizsgálati módszereket megtartva, innovatív módszertani újításként az eddigiekhez mérten inkább gyakorlatias megközelítésű, erőteljesen tereptapasztalatokra alapozott eljárást folyt le. A helyszíni vizsgálatok során a hivatal munkatársai krízis-ellátást is nyújtó hajléktalan szállásokat, átmeneti szálláshelyeket keresték fel, és személyesen kísérték figyelemmel utcai gondozó szolgálatok munkáját terepszemléik alkalmával. A 2014-2015-ös téli időszak fővárosi hajléktalan-ellátását érintő vizsgálat tapasztalata volt, hogy a hajléktalan-ellátás intézményhálózata Budapesten teljes egészében kiépült. A rendszer megfelelő férőhely-kapacitással, szolgáltatási struktúrával rendelkezik, folyamatos működésre képes. A jelentés megállapítja, hogy az egyes ellátástípusok működtetésének jogszabályi és finanszírozási környezetében tapasztalható hiányosságok, bizonytalanságok (pl. a pszichiátriai, addiktológiai ellátás) továbbra is alapjogi visszasságot idéznek elő. Ezzel összefüggésben rámutat, hogy a szociális segítő szakma eszközei számos esetben hatástalanokká váltak. Szükségesnek tartja annak felülvizsgálatát, hogy a lábadozó funkciót betöltő átmeneti szállók a speciális ellátásra tekintettel milyen kodifikációs, finansziális eszközök révén válhatnak tisztább profilú intézményekké. Kiemelten fontos a nagy terápiás igényű pszichiátriai és addiktológiai

megbetegedéssel együtt élő hajléktalan személyeket érintő finanszírozási szabályozás felülvizsgálata, mert gondozásuk egyre növekvő feladatot jelent az érintett szervezetek számára.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, tereptapasztalatok, utcai gondozó szolgálatok, alapjogi visszáság, lábadozók, emberi méltóság, jogállamiság, szociális biztonság, közterületi lét, életvitelszerű közterületi tartózkodás, speciális ellátás,

Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-240/2016. számú ügyben.

A korábbi évek hajléktalanokkal foglalkozó ombudsmani vizsgálatainak folytatása alapján született Jelentés. A korábbi vizsgálatok hagyománnyá vált és eredményesnek bizonyult módszertanát részben megtartva, részben innovatív elemekkel kiegészítve a 2016. évi téli krízisidőszakban a hajléktalanok ellátásával és helyzetével kapcsolatban az ombudsman az alábbi megállapításokat tette. A 2015-2016-os téli időszak fővárosi hajléktalan-ellátását érintő vizsgálat tapasztalata volt, hogy a fedél nélkül élő, közterületeken életvitelszerűen tartózkodni kényszerülő emberek helyzete Budapesten negatívan stagnál, vagyis alapvető változatlansága a korábban felvázolt problémák fennállásával együtt állapítható meg. Szükség esetén, az időjárási viszonyok alakulására is figyelemmel az intézményrendszer alternatív krízisellátási megoldások alkalmazására, működtetésére képes és kész, ugyanakkor a jogszabályi, finanszírozási és adminisztratív háttér előforduló hiányosságai, esetleges bizonytalanságai az ellátás-szervezés kiszámíthatóságát veszélyeztethetik, olykor el is lehetetlenítik. A vizsgálat örömteli tapasztalata a hajléktalan-ellátás intézményrendszerének működtetésében résztvevő, közreműködő szervezetek közötti együttműködés – egy-egy kivételes helyzettől eltekintve –, alapvetően gördülékeny és hatékony; a legnagyobb szervezetek a működési feltétel- és keretrendszer által lehetővé tett legteljesebb mértékig rugalmasan, a felmerülő igényekhez igazodva látják el feladataikat. Ilyen példaértékű jó gyakorlatként emelhető ki a fapados szálláshelyek, alacsony küszöbű ellátások időszakosan megnövelt férőhelyszámú szolgáltatása; a MMSz integrált intézménye, vagy az ún. életútkövető programja; ahogy ide sorolható a Menhely Alapítvány kiemelt programja és a FÖRI által koordinált munkacsoport is. A vizsgálatom során beszerzett információk alapján a KENYSZI módosításával, működésével kapcsolatban megállapítható, hogy érzékelhetően javult ugyan a rendszer azáltal, hogy az ütközések jelentős részét megszüntették (a nappali melegedőben történő szolgáltatás igénybe vételek egymással, illetve a szenvedélybetegséggel összefüggésben igénybe vett szolgáltatások egyéb ellátásokkal nem ütköznek már); ám az alapellátások bármelyikének igénybevétele még mindig ütközik bármely szakellátás igénybevételeivel. Összességében a KENYSZI rendszer az ellátói oldalon, az eredeti céljához képest csalódást jelent, az ellátás-szervezést nem segíti, pusztán adminisztratív többletterhet jelent az ellátók számára. Ezzel összefüggésben kiemelten fontos a nagy terápiás igényű pszichiátriai és addiktológiai megbetegedéssel együtt élő hajléktalan személyeket érintő finanszírozási szabályozás felülvizsgálata. E körben ugyanis nemcsak a megfelelő szálláslehetőség biztosítása a cél, hanem a pszicho-szociális gondozásuk megszervezése is egyre növekvő feladatot jelent az érintett szervezetek számára. Változatlanul hangsúlyozandó a működés kiszámíthatóságának igénye is, amely a hajléktalan-ellátás valamennyi érintettje számára kulcskérdés.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, tereptapasztalatok, lábadozók, KENYSZI, szervezeti együttműködés, krízisellátás, finanszírozás, kiszámíthatóság igénye,

Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-811/2017. számú ügyben

https://www.ajbh.hu/documents/10180/2602747/Jelent%C3%A9s+a+kr%C3%ADzis+id%C5%91szak+hajl%C3%A9ktalan+ell%C3%A1t%C3%A1s%C3%A1r%C3%B3l+811_2017/baeda4d0-e047-d8ba-7e6b-cba3103c1fbf?version=1.0

Az alapvető jogok biztosa korábbi vizsgálatok hagyománnyá vált és eredményesnek bizonyult módszertanát részben megtartva, hivatalból átfogó vizsgálatot indított a 2016-17. évi téli krízisidőszakban a hajléktalanok ellátásával kapcsolatban. A Jelentés kiemeli, hogy az utcai hajléktalanság léthelyzetébe kényszerülők rászorultsága és kiszolgáltatottsága minden körülménytől függetlenül olyan magas fokú, hogy az életük konkrét veszélyeztetettségének megelőzésére való törekvés, az ebből adódó (állami) kötelezettségvállalás mértéke nem csökkenthető. A Jelentés korábbi AB határozatok értelmezése során kitér arra, hogy az állam köteles az emberi lét alapvető feltételeiről gondoskodni. Az összességében nem meghatározható, de mutatószámokkal körülhatárolható megélhetési minimum biztosítására a polgárnak akkor van alanyi joga, ha maga semmilyen módon nem képes azt előteremteni. Az AJBH munkatársai a vizsgálat során szakmai egyeztetésen vettek részt többek között a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Közép-Magyarországi Régióközpontjával, személyes konzultációt folytattak a Menhely Alapítvány vezető munkatársaival, és kértek tájékoztatást Budapest Főváros Főpolgármesterétől, Budapest Főváros Kormányhivatala kormány megbízottjától, a Hajléktalanokért Közalapítványtól és a szociális ügyekért felelős államtitkárságtól is. A Jelentés szerint alapvetően az intézmény-rendszer alternatív krízisellátási megoldások alkalmazására, működtetésére képes. A jogszabályi, finanszírozási és adminisztratív háttér hiányosságai, bizonytalanságai az ellátás-szervezés kiszámíthatóságát veszélyeztetik. Valamennyi megkérdozett által említett nehézség az ellátórendszer működtetési modelljének rugalmatlansága.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, tereptapasztalatok, utcai hajléktalanság, krízisellátás, finanszírozás, szociális biztonsághoz való jog, megélhetési minimum, emberi méltósághoz való jog, alapjogok, alkotmányos elvek, ellátástípusok, öngondoskodás, pszichiátriai gondozás, addiktológiai gondozás, speciális gondozási igény, lábadozó, kompetencia, módszertan, szakmai felügyelet,

Az alapvető jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB-809/2018. számú ügyben.

A 2017/18 telén készült Jelentés már nem a hajléktalanság tartományában, hanem a társadalom teljes spektrumában vizsgálta az utcán élő emberek helyzetét. A hivatalból elrendelt ombudsmani vizsgálat során kért szakmai tájékoztatások, a fővárosi hajléktalan-ellátás kulcsfontosságú szervezeteivel folytatott egyeztetés alapján megállapítható, hogy a fővárosi hajléktalan-ellátó szervezetek többsége kielégítően gondoskodik hajléktalan személyekről a nappali melegedőkben és éjjeli menedékhelyeken, valamint az átmeneti szálláshelyeken. A Vörös Kód elrendelésének időtartama alatt az ellátórendszer rendelkezett megfelelő férőhellyel annak érdekében, hogy az életveszélyes helyzetbe került hajléktalanok biztonságos elhelyezést kapjanak. Probléma, hogy az idős, beteg, illetve pszichiátriai vagy addiktológiai gondozási szükséglettel rendelkező hajléktalan személyek hosszú távú intézményi elhelyezésére nincs felkészülve a jelenlegi szociális ellátórendszer. Elkerülhetetlen az alacsonyküszöbű ellátást lehetővé tevő programok tartós bevezetése. A Jelentés megállapítja, hogy a rendszerszintű, hitelesen megismerhető és számon kérhető gondozási és ellátási protokollok hiánya, a meglévő

jogszabályi keretek (egyes szabálysértési tényállások) alkalmazásának nehézségei, valamint a kompetencia-határok rugalmatlansága a hajléktalan-ellátásban a szolgáltatás-finanszírozás eredményessége ellen hat.

Kulcsszavak: ombudsmani jelentés, téli krízisidőszak, fedél nélküliek, helyszíni vizsgálatok, tereptapasztalatok, utcán élők, utcai hajléktalanság, Vörös Kód, pszichiátriai gondozás, addiktológiai gondozás, speciális gondozási igény, lábadozó, finanszírozás, gondozási és ellátási protokoll, élet és méltóságvédelem, emberhez méltó lakhatás, eljárásrend, speciális ellátási szükséglet,

Albert Fruzsina- Dávid Beáta (2001): Ha elszakad a háló... A hajléktalanság kapcsolathálózati megközelítésben, Új Mandátum Kiadó, Budapest.

A két szerző könyvének célja, hogy feltárja a hajléktalan emberek kapcsolati hálóját illetve annak hiányát és kiegészítse az országos statisztikai adatokat más részekkel is. Alapvető gondolatként fogalmazzák meg a társas életmód fontosságát, és írják le, hogyan segíti az embert személyisége fejlődésében az, ha más emberekkel körül van véve. Ezt követően a hajléktalanság okaira térnek ki, olyan tanulmányok alapján fogalmazzák meg az okokat, melyek Magyarországon vagy külföldön íródtak. A második fejezetben a kutatás megvalósításának tényezőiről olvashatunk, láthatjuk a szempontrendszer, a csoportok felosztását (nemenként, koronként, státus szerint). A következőkben azokról az állapotokról írnak, melyek befolyásolják a kapcsolatokat, azoknak hiányát eredményezhetik. Olvashatunk itt a szegénységről, a munkanélküliségről, a pénz hiányáról, állami gondozottak esetében a család hiányáról, a társ hiányáról és még sorolhatnánk. A negyedik rész a rendszerváltás hatását elemzi. Adatbázisok segítségével összevetve az 1990 előtti és utáni hajléktalanok helyzetét a szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy valószínűleg a rendszerváltás után hajléktalanná váltak közt többen vannak olyanok, akik nem a kapcsolati hálóban kialakult problémák miatt kerültek utcára, hanem inkább gazdasági okok miatt. Az utolsó fejezetben konkrétan a hajléktalan emberek kapcsolatairól olvashatunk. A dolgozat végén összegzik az eredményeket és a legfontosabb gondolatokat ismét kiemelik a szerzők. A tanulmány utolsó mondata mindenki számára megszívlelendő: „nem elegendő segélyeket osztogatni, a létrejött társadalmi űr betöltésére is törekednünk kell.” (Castel, 1993)

Kulcsszavak: kapcsolatok, kapcsolati hiányok, hajléktalanok kapcsolat-hálózata, felelősség vállalás, segítségnyújtás,

Bakos Péter (é.n.): Hajléktalan emberek társadalmi integrációját célzó gyakorlatok az Európai Unióban.

<http://www.refomix.hu/tanulmanyok-kutatasi-beszamolok.html>

A tanulmány célja az Európai Unióban folyó, hajléktalanok társadalmi integrációjával kapcsolatos jó gyakorlatok bemutatása, főként lakhatási területen. A FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) 1991-ben létrehozott kutatóintézete, az Observatory által végzett kutatások alapján 3 millió hajléktalan ember él Európában, továbbá 15 millióra tehető azok száma, akik nem megfelelő

lakáskörülmények között élnek. A megfelelő lakhatás biztosítása a reintegráció kulcsfontosságú eleme. A szerző rövid elméleti felvezetés után konkrét, hajléktalanok és otthontalanok számára biztosított lakhatási programokat mutat be több európai országból. Így Franciaországból egy szociális alapú renoválási támogatást, az Egyesült Királyságból a Working Future projektet, az IGLOO partnerség keretében megvalósuló programokat Spanyolországból és Skóciából, valamint rendkívül részletesen a londoni Broadway és St. Mungo's nevű szervezetek támogatott lakhatási programjait az azokhoz kapcsolódó tréningekkel, csoportmunkával együtt. Majd a záró részben a tanulmány a FEANTSA ajánlásait tartalmazza a 2006-ban benyújtandó Szociális védelmi és társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiákhoz, összhangban az Európai Bizottság által megjelölt célkitűzésekkel. Függelékében megtalálható a FEANTSA által összeállított hajléktalan tipológia, az ETHOS.

Kulcsszavak: társadalmi integráció, reintegráció, FEANTSA, hajléktalanok száma az Európai Unióban, IGLOO partnerség, támogatott lakhatási programok az Európai Unióban, többdimenziós szemléletmód, ETHOS, hajléktalanság tipológia,

Bakos Péter (2011): Lakhatás, mindeneelőtt. Esély 3: 106-112.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/06bakos.indd.pdf

Az Egyesült Államokból elindult ún. *Housing first* modell vázlatos összefoglalója. A szerző sorra veszi a *housing first* módszer legfőbb jellemzőit, amik egyben a különböző programokban használt metódusok közös jellegzetességei is: a célcsoportba tartozó hajléktalan embereket közvetlenül állandó lakhatásba helyezik, a támogató szolgáltatások igénybevétele nem feltétele a lakhatás megtartásának és az utógondozói csapat folyamatos esetkezelést biztosít. Ezután röviden bemutatja a New Yorkban dolgozó Ptahways to Housing szervezet *Housing first* programjának működését és alapelveit, eredményességéről számszerűsített kutatási adatokat is közöl. *Housing first* programok indításának 3 feltételét fogalmazza meg a cikk: az ügyfeleknek valamiféle rendszeres jövedelmet kell biztosítani a lakbér fizetéséhez, finanszírozni kell az utógondozói csapatot és a költséghatékonyaság hangsúlyozásával meg kell győzni a döntéshozókat, hogy érdemes evvel próbálkozni.

Kulcsszavak: Housing first, elsőként lakhatás, utógondozás, közterületen élők, önálló lakhatás hajléktalanoknak, Ptahways to Housing

Bakos Péter (2006.): Az Egészséghez való emberi jog: Az egészség biztosítása a hajléktalan emberek számára Magyarországon. Készült a hajléktalanokkal foglalkozó egészségügyi dolgozók és a hajléktalanellátó szervezetek FEANTSA kérdőívére adott válaszai alapján a FEANTSA számára.

<http://www.refomix.hu/tanulmanyok-kutatasi-beszamolok.html>

FEANTS kérdőívre adott válaszok alapján összeállított anyag. Válaszok zöme hajléktalanokat ellátó egészségügyi dolgozóktól érkezett. Hajléktalanná vált embereket leromlott egészségi állapot jellemzi: a szociális jólétet biztosító alapvető jogokhoz, ellátásokhoz, szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiányából adódó pszichés problémák és ebből következő fizikai állapotromlás. Hajléktalan létforma állandósulása az immunrendszer fokozatos leépülése leépüléséhez vezet, ami miatt a fertőző

betegségekkel kapcsolatos veszélyeztetettség is nő. A hajléktalan emberek körében a hiányos táplálkozás és ebből eredő hiánybetegségek kockázata is nagy. Az anyag összegyűjti a hajléktalanok körében leggyakrabba megfigyelhető betegségeket: ilyen a mentális betegségek, szív és érrendszeri megbetegedések, légzőszervi és daganatos betegségek. Alaposan vizsgálja a hajléktalan emberek egészségügyi ellátásokhoz való hozzáférését. A függelék tartalmazza az ETHOS-t, a hajléktalanság és lakhatásból való kirekesztettség európai tipológiáját.

Kulcsszavak: FEANTSA, hajléktalan emberek egészségi állapota, hozzáférés hiánya, pszichés problémák, fizikai állapotromlás, hiánybetegségek, ETHOS, tipológia,

Bakos Péter - Breitner Péter - Fehér Boróka - Gurály Zoltán - Missetics Bálint - Vojtonovszki Bálint: Hajléktalanügyi Országjelentés 2009. Összefogás Közalapítvány.

http://foglakprojekt.hu/downloads/doktar/OJ_2009.doc

Az országjelentés első fejezete a vonatkozó statisztikai adatok és indikátorok beidézésével és elemzésével megkísérel képet adni a 2009-es évre vonatkozóan arról a gazdasági, munkaerő-piaci, lakáshelyzeti, társadalmi kontextusról, amely releváns lehet a hajléktalan-ellátás értékelésének szempontjából. Így kitér arra is, hogy 2009-ben szinte minden fontosabb releváns mutató romlása mellett a gazdasági, társadalmi folyamatok – a kormányzati intézkedések illetve azok hiánya - tovább generálták a szegénységet és a társadalmi kirekesztődést Magyarországon. A második fejezet a hajléktalan-ellátás területén végbement 2009. évi közpolitikai és szerkezeti változásokkal foglalkozik. 2009-ben változások léptek életbe a hajléktalan ellátás tekintetében, bővültek az ellátások és azok típusai. Azokat a hajléktalanokat, akik befogadható állapotban voltak a menedékhelyek, melegezők, szállók be is fogadták, főleg a téli időszakban. Egyre nagyobb méretek ölt az a probléma, hogy nagyon sok fiatal van az utcán és számuk növekedő tendenciát mutat. Ezzel a ténnyel a szakemberek még nem tudnak túl sokat kezdeni, de nem csak a szociális szakmán áll vagy bukik ez a helyzet, a hajléktalanság társadalmi probléma, ami együtt kell megoldani. A 3. fejezet az ellátórendszer adatait, a 4. pedig a hajléktalan emberek helyzetét mutatja be a Február 3. felmérés alapján. A 2009-es február 3-ai felmérésből kiderül, hogy a hajléktalanság kialakulásának hátterében társadalmi problémák állnak, elég egy félre sikerült válás, munkahely elvesztése vagy egy betegség, ami után nem épült fel az egyén teljesen. A fent említett kutatásban azt is olvashatjuk, hogy ezeknek az embereknek nagy része szeretne dolgozni, de ha kapnak is lehetőséget, az állásaik nagyon a piac periferiáján vannak. Az anyag 5. fejezete új gyakorlatokról, alternatív programokról ír. A lakhatással kapcsolatos programok között bemutatja a beilleszkedési támogatás országos és közép-magyarországi működését, illetve néhány, kimondottan a közterületen élő hajléktalan emberek önálló vagy intézményes lakhatásának megoldását célzó kezdeményezést. A foglalkoztatási programok közül pedig a Léthatáron Alapítvány közfoglalkoztatási programját, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Mosoly utcai mosodáját, az Új Út Egyesület takarítási programját és a Van Esély Alapítvány hajléktalanok előrelépését célzó támogatási programját mutatja be. A 6. fejezet a hajléktalanság kérdésének parlamenti megjelenésével foglalkozik. Az utolsó fejezet, a zárzó pedig olyan fontos gondolatokat tartalmaz, hogy önálló tanulmányként az Esély folyóiratban is megjelenjen.

/Breitner Péter (2012): Zárzó a 2009. évi hajléktalanügyi országjelentéshez. Esély 4: 109-114.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2012_4/breitner.pdf /

Kulcsszavak: országjelentés, gazdasági környezet, munkaerő-piaci változások, foglalkoztatási adatok, lakáshelyzet, lakásvesztés, Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében,

hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, a hajléktalan-ellátó rendszer adatai, lakhatási programok, foglalkoztatási és képzési programok, hajléktalanság a parlamentben, dichotóm gondolkodás, kirekesztő gondolkodásmód, szemléletváltási javaslatok,

Bakos Péter – Győri Péter (ford.): ETHOS – A hajléktalanság és lakhatásból való kirekesztettség európai tipológiája. FEANTSA.

http://www.refomix.hu/cikkek/ETHOS_hungary.pdf

A FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) kidolgozta a hajléktalanság és a lakhatásból való kirekesztettség európai tipológiáját (az angol elnevezés után röviden: ETHOS). Az ETHOS tipológia fogalmi értelmezéssel indul, mely szerint az „otthon” fogalmát három dimenzió alkotja. Ezek hiánya jelentheti azt, hogy valaki otthontalan. Az otthon egyrészt egy - az egyén és családja által kizárólagosan birtokolt - megfelelő lakóhelyként értelmezhető (fizikai dimenzió), másrészt egy olyan helyként, ahol az ember kialakíthatja privát terét és fenntarthatja emberi kapcsolatait (szociális dimenzió), illetve ahol az ember megfelelő jogcímmel rendelkezik az ott tartózkodásra (jogi dimenzió). Ez vezet el a 4 fő fogalmi meghatározási körhöz: „Fedélnélküliség”, „Lakástalanság”, „Bizonytalan lakáshelyzet” és „Elégtelen lakáskörülmény”, amelyek mindegyike az otthon hiányának a megjelölésére alkalmazható. Az ETHOS a hajléktalan embereket a lakhatási helyzetük, élethelyzetük szerint sorolja az egyes alcsoportokba. Ezek a fogalmi kategóriák 13 gyakorlati kategóriára oszthatók. Ez utóbbiak különböző szakmapolitikai célokra alkalmazhatóak, mint például a hajléktalan emberek problémáinak feltérképezése, valamint a politikák kialakítása, monitorozása és értékelése.

Kulcsszavak: FEANTSA, ETHOS, hajléktalanság tipológia, otthontalan, fedél nélküli, lakástalan, veszélyeztetett lakhatás, elégtelen lakáskörülmény,

Bakos Péter (2007): Összetett problémák, összetett megoldások: A hajléktalan emberek integrációja a foglalkoztatás által Magyarországon. Készült a hajléktalanellátó szervezetek FEANTSA kérdőívére adott válaszai alapján a FEANTSA számára.

http://www.refomix.hu/cikkek/Hungary_empl_report_2007_HU.pdf

A FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) 2007-ben a foglalkoztatás és hajléktalanság témáját tette fókuszba, mivel a foglalkoztatás és a foglalkoztatással kapcsolatos tevékenységek a társadalmi integráció fontos elemei, a munka hiánya vagy elvesztése pedig gyakran az egyik olyan tényező, amely hajléktalansághoz vezet. A FEANTSA ezért összeállított egy kérdőívet, hogy a téma európai jelentéséhez összegyűjtse a szükséges információkat. Bakos összefoglalója a magyarországi hajléktalanellátók válaszaira koncentrál. A tanulmány első két része a hajléktalan emberek foglalkoztatási jellemzőit és foglalkoztatásuk akadályait gyűjti össze. Általánosságban elmondható, hogy a hajléktalan létben eltöltött idővel fordítottan arányosan csökken az elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedés esélye. Az egészségi állapot romlása, a szakismeret és munkatapasztalat elavulása, a kapcsolatrendszer beszűkülése jelentősen rontják az elhelyezkedés esélyét. Majd rátér a politikai és jogi kontextusra. Hajléktalan emberek foglalkoztatása szempontjából

elemzi a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervet és a 2006-os Nemzeti Stratégia Jelentést a szociális védelemről, valamint bemutatja az éppen működő foglalkoztatási programokat és szolgáltatásokat hajléktalan emberek számára.

Kulcsszavak: FEANTSA, hajléktalan emberek foglalkoztathatósága, személyi jellegű, strukturális és társadalmi akadályok a hajléktalan emberek foglalkoztatásának útjában, álláskeresési szolgáltatások, SzCsM modellkísérleti program,

Bakosi Tamás (2018): Hajléktalanság és szexualitás. Párbeszéd, Vol. 5.

http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/5ad9e73bc2054/szerzo/Bakosi_Hajlektalansag_es_szexualitas.pdf

A cikk a hajléktalanság és szexualitás kapcsolatával foglalkozik. A szerző saját, kisebb volumenű, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeiben lefolytatott interjúk kutatásának eredményeire támaszkodik. A felmérés nem reprezentatív. A tanulmány röviden foglalkozik a szexualitás témájának megjelenésével a segítő kapcsolatban és segítő beszélgetésekben, a szállókon és közterületeken élő hajléktalan emberek szexualitásának megélésével kapcsolatos problémákkal, valamint a homoszexualitás megjelenésével és megélésével az általa megkérdezett hajléktalan helyzetű emberek körében. Záró gondolataiban a témával kapcsolatos lehetséges fejlesztési irányokat fogalmaz meg úgy, mint: a szexualitás témájának hangsúlyosabb megjelenése a szociális szakemberek képzésében, a témában felmerülő problémákkal való nagyobb arányú foglalkozás az ellátók és a szakemberek részéről, intimitás megéléséhez szükséges tér biztosítása a hajléktalanellátó intézményekben, tömegellátás helyett kis létszámú intézmények és kiléptető lakások biztosítása.

Kulcsszavak: szexualitás megélése a hajléktalan emberek körében, páros szobák, intim szobák, szexualitás témája a segítő beszélgetésekben, homoszexualitás és hajléktalanság,

Balla Edit (2011): Csődöt mond-e a szociális munka az alkoholbeteg hajléktalan emberekkel Berlinben? Esély 3: 59-85.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/04balla.indd.pdf

A tanulmányban a 2009-es németországi helyzetről olvashatunk, akkor teljesen nem volt elkülönülve a hajléktalan ellátás és az alkoholfüggő hajléktalanok ellátása. Németországban hajléktalan kifejezés nemcsak az utcán élő, nem lakásra alkalmas építményben lakó egyénekre vonatkozik, hanem azokra is, akiknek lakhatása valamilyen okból veszélyeztetve van. Az ellátó rendszer decentralizál Németországban, egyes tartományok törvényeket, határozatokat hozhatnak az anyagi juttatás nagyságában is. 2008-ban megközelítőleg 254 ezer hajléktalan élt Németországban. A decentralizáltság miatt nem olyan átlátható a rendszer, mint Magyarországon, nincsen a hajléktalan emberek ellátásáról megfogalmazott törvény, vagy paragrafus, a segítségnyújtásra koncentrálnak, nem a határozatokra. Ellátástípusok: A legalacsonyabb szintű ellátást az utcai gondozó szolgálatok végzik, de ők is csak azokkal foglalkoznak, akik tőlük segítséget kérnek, az ő munkájuk inkább a drogfüggők ellátására koncentrálnak. A második helyet a krízisszállók foglalják el, ha ezt igénybe veszik, nem fagynak meg, és ha ezekkel kapcsolatban vannak, már könnyebben jutnak magasabb szintű

ellátásokhoz is. A legmagasabb szint a kiléptető lakások, ahol folyamatos segítséggel önállósulni tudnak a nagyon céltudatos hajléktalanok. Az alkoholfüggőket a társadalom nem igazán tűri meg, a szállókon sem sokáig van maradásuk, speciális intézmények jöttek létre csak azért, hogy velük foglalkozzanak. Ezek az intézmények általában egyháziak, kiemelkedően az Evangélikus Egyház vállalta fel, hogy segít az alkoholfüggőkkel végzett munkában. Olyan foglalkozásokat tartanak, hol le tudják kötni őket, mindig meghallgatják őket, nagyon személyközpontú az ellátás és a szakembernek mindig van ideje az ellátottra. A szerző az anyag végén tanulságokat fogalmaz meg a német és a magyar hajléktalanellátás összehasonlítása alapján – a honi helyzet javításának céljával.

Kulcsszavak: a berlini hajléktalanellátás rendszere és finanszírozása, szociális munka nem absztinens, alkoholbeteg hajléktalan emberekkel, Nostitzstrasse Hajléktalan Lakhatási Projekt,

Bényei Zoltán – Gurály Zoltán – Győri Péter – Mezei György (2003): Tíz év után – Gyorsjelentés a fővárosi hajléktalanokról – 1999. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 2. kötet, Budapest. Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei: 5-40.

<https://bmszki.hu/hu/otthontalanul>

Az első, (majd egészen napjainkig évi rendszerességgel megismételt) 1999. február 3-án éjszaka elvégzett kérdőíves, hajléktalan emberek körében végzett kutatás adatainak elemzését, értelmezését tartalmazza a tanulmány. A szerzők az alapfogalmak tisztázásával indítanak és a hajléktalan állapot egymásba épülő, 4 rétegű definícióját adják (úgy mint fedél nélküliek, effektív hajléktalanok, lakástalanok, otthontalanok). A tanulmány vizsgálja a hajléktalanná válás okait, a menhelyekre vezető utakat. Megállapítja, hogy bár „a hajléktalanság egyik legfőbb megjelenési formája a lakástalanság, azonban nem a lakástalanság a hajléktalanság legfőbb kiváltó oka”. Vizsgálja a megkérdezettek alapvető jellemzőit, mint a kormegoszlás, iskolázottság, munkaképesség, jövedelem. Az alapvető jellemzők górcső alá vétele a különböző intézménytípusokat használók mentén is megtörténik. Külön foglalkozik a tejáratok igénybe vevőinek jellemzőivel. A kutatók alapvető következtetése, hogy a „fedél nélküliség” – „effektív hajléktalanság” – „lakástalanság” – „otthontalanság” egymásba ágyazódó élethelyzetei között folyamatos mozgás figyelhető meg. A több fajta más, nem intézményesített megoldási mód mellett a hajléktalanellátó intézmények „csak” az egyik eszközt, állomást jelentik a tipikus hajléktalan utakon.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalanság definíció, fedél nélküliek, effektív hajléktalanok, lakástalanok, otthontalanok, különböző hajléktalanellátó intézménytípusokat használók összehasonlítása,

Bíró Gyula–Vadász Anikó (2003): A hajléktalan személyek sérelmére elkövetett bűncselekmények egyes kérdései. Esély 4: 31-55.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2003_4/BIRO.pdf

Az írás azon bűncselekmények típusait különbözteti meg, amik a hajléktalansághoz vezethetnek, vagy hajléktalanok követnek el. Az írás eleje egy történeti áttekintést ad a koldulásról és a munkakerülésről, mint büntetendő és megtűrt cselekményekről. A második rész pedig a lakásmaffia működését taglalja egyéni eseteket bemutatva és általános mechanizmusokon keresztül is. Itt említésre érdemes a maffia ügyvédekkel való együttműködése és az áldozatok különböző csoportokra bontása, valamint a nyomozati szervek összehangoltság nélküli működése. A harmadik részben az élet ellenes bűncselekményeket, a testi épség, illetve egészség elleni tetteket mutatják be a szerzők. Megkülönböztetik a hajléktalanok által, hajléktalanok kárára elkövetett cselekményeket és a fiatalok által „unalomúzésből” elkövetett bűnöket. A továbbiakban rövid példával mutatják be a koldus maffia működését, valamint a vagyon elleni bűncselekmények gyakoriságát és okait taglalják. Végül pedig a hajléktalanok csalásokban való részvételével foglalkoznak, ami jogi hézagoknak köszönhető.

Kulcsszavak: kiszolgáltatottság, védekezésre való képesség hiánya, átverés, csalás, jogi hézagok, koldus maffia,

Borza Beáta (2008): „Emberi méltóság – korlátok nélkül” Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának hajléktalansággal foglalkozó projektje. Kapocs, VII. évf. 4. szám.

<http://ncszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2008/87/news>

2008-ban az „Emberi méltóság – korlátok nélkül” mottóval indított tanácskozás sorozatot az állampolgári jogok országgyűlési biztosáé. Célja az volt, hogy valamennyi, a szakmában érintett szakembernek legyen egy fóruma, ahol megbeszélhetik egymással, hogyan lehet elérni a hajléktalanok jogainak hatékonyabb védelmét és az emberi méltóságon alapuló megoldási javaslatok megvalósítását. A műhelybeszélgetések résztvevői egyet értettek abban, hogy az államnak komolyabb energiát kell fordítania a megelőzésre. Fel kell lépni a megbélyegzés és előítéletek ellen, szankciók helyett meg kell találni az együttműködés formáit. Különösen veszélyeztetettek az idősek, állami gondozásból kikerülő fiatalok, mentális betegségben szenvedők, az adósságspirálba kerülők, börtönökből szabadulók. A hajléktalanná válás hatékony megelőzését nem csupán a forráshiány hátráltatja: súlyos problémát jelent az a társadalmi előítélet, mely szerint hajléktalanná önhibájából válik az ember. Társadalmi és szakmai párbeszédre van szükség.

Kulcsszavak: ombudsman, szakmai tanácskozás sorozat, emberi méltóság, fedél nélküliek, utcai élet, megelőzés, együttműködés, párbeszéd,

Breitner Péter (1999): A hajléktalanná válás lépcsőfokai. Esély 1: 84-108.

http://www.esely.org/kiadvanyok/1999_1/hajlektan.pdf

A szerző a hajléktalanság magyarázatát a személyiségfejlődésben látja. Véleménye szerint az érett személyiség, a szeretet, a biztonságérzet, az örömteli emberi kapcsolatok, az önállóság lehetőségének hiánya vezet oda, hogy az embereknek nem lesz ereje, önbizalma, cselekvési mintája a krízishelyzetekkel való megbirkózásra. Egyedülálló módon a hajléktalanná válás soktényezős folyamatát az E. H. Erikson által megfogalmazott, az emberi élet egészét felölelő nyolc fejlődési szakasz során elszenvedett traumákhoz, hiányokhoz kapcsolódóan veszi végig. Erikson szerint az érett

személyiség kialakulásához minden fejlődési szakaszban az adott életszakaszhoz rendelt fontos személyiségjegyet elsajátítva kell túljutni. A szerző szerint a hajléktalanok életében sok tényező lehetlenné tette vagy erősen akadályozta ezeken a fejlődési szakaszokon való sikeres átjutást, sőt az e tényezőkből eredő hatások mértéke a hajléktalanságon belül elfoglalt helyet is befolyásolja. Breitner elméletének alátámasztására hajléktalan emberekkel készített interjúkat, esetleírásokat használ, ezekben keresi a fejlődési szakaszokban elszenvedett hiányokat, nehézségeket, akadályokat és az így hiányosan, nem megfelelően vagy egyáltalán nem kifejlődött személyiségjegyek bizonyítékát és az ehhez kapcsolódóan megjelenő tipikus „hajléktalan ismertetőjegyeket”. Elméletét a segítő munka gyakorlatának támogatására szánja: a hajléktalan ügyfelek életútjának alapos megismerésével, az életútban visszafelé haladva, tünetek sorozatán keresztül juthatnak el a szociális munkások az ügyfelek bajainak gyökeréig, ami a megértést és a hibáztatás elkerülését segíti.

Kulcsszavak: Erikson fejlődéelmélete, hiányok, sérülések a hajléktalan emberek életútjában, érett személyiség, a hajléktalanság fejlődés-lélektani megközelítése, krízishelyzetek, traumák, létszámfeletti, kiilleszkedettek,

Breitner Péter (2013): A hajléktalanság lakástörténeti előzményei. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy azt emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 87-99.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

A tanulmány a sorrendben a 13. ún. Február 3. kutatás, 2011. évi, hajléktalanok körében végzett adatfelvételének lakástörténetre (utolsó lakásra) vonatkozó kérdéseinek legfontosabb eredményeit mutatja be. A tanulmány megkülönbözteti a lakás és lakhatás fogalmát, és az előbbivel foglalkozik, ennek kapcsán vizsgálja a hajléktalan válaszadók földrajzi származási jellemzőit, illetve a hajléktalanság okaira vonatkozó kérdések válaszait is. A hajléktalanok utolsó lakására vonatkozó kérdések válaszait demográfiai kérdések szerinti bontásban is bemutatja. A tanulmány elemzi a hajléktalanná válás okait, melynek csak egyik faktora a közvetlen kiváltó ok, megelőző esemény, azonban a kutatás elsősorban erre tud adatokkal szolgálni (hajléktalanok saját sorsukról alkotott szubjektív véleménye alapján), az ezek mögötti háttértényezőkre kevésbé (ritka kivételt jelent az itt ismertetett nyitott kérdésre adott válaszok figyelembe vétele).

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, kérdőíves kutatás, hajléktalanok utolsó használt lakásának jellemzői, hajléktalanok földrajzi származása, hajléktalanság okai, lakás és lakhatás megkülönböztetése,

Breitner Péter - Gurály Zoltán - Győri Péter (2002): Kérdések és válaszok a hajléktalanságról. Menhely Alapítvány, Budapest.

http://menhely.hu/index.php/downloads/diszp_regdiszp/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=101

Az írás elsősorban középiskolás korosztálynak készült tájékoztató anyag. Alapvető fogalmi kérdéseket tisztáz a hajléktalansággal kapcsolatban nagyon röviden. 30 pontban 29 kérdésre válaszol, valamint tartalmaz egy rövid irodalomjegyzéket is. Tisztázza a hajléktalanság, mint csoport fogalmát, a rájuk jellemző körülményeket, hajléktalanságuk okait, társadalmi hatásukat is, valamint a rájuk leselkedő veszélyeket és a segítség lehetőségeit, kiutakat, valamint bemutatja a Menhely Alapítvány működését.

Kulcsszavak: hajléktalanság tipológia, életkörülmények, hajléktalanság személyes okai, hajléktalanság társadalmi okai, társadalmi hatás, koldusok, hajléktalan nők és gyerekek, hajléktalanok magányossága, alkohol, segítők, veszélyek, kiút, Fedél nélkül utcalap, Menhely Alapítvány,

Breitner Péter (2016): Lábtyú és otthontalanság. A szavak jelentésének inflációja és jelentésváltozás tehetetlensége. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 113-117.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

A tanulmány elsősorban szociálpszichológiai nézőpontból próbálja alaposabban végiggondolni: vajon milyen hatásoktól függ, hogy bevetté, elfogadottá válik-e egy szó, kifejezés, illetve annak megújult jelentése vagy sem, természetesen fókuszban a hajléktalanokra használt kifejezésekkel. A magyarországi segítő szakmákban folyamatosan erőfeszítések történtek annak érdekében, hogy az ellátotti csoportokat jelölő fogalmi apparátus pontosabbá, szofisztikáltabbá váljon, hogy kifejezéseket megszabadítsák az érintett csoport tagjaira nézve hátrányos jelentéstapadásoktól, sztereotip, kirekesztő mellézköngéktől. Sem az új kifejezések elfogadása, sem a mögöttes jelentéstartalom megváltozása nem megy könnyen. Egy új szó használatbavétele, ráadásul egy módosított jelentés elfogadása vagy el nem fogadása a társadalom értékeinek, normáinak függvénye. Ezt pedig szinte lehetetlen nyelvújítási eszközökkel befolyásolni. A mélyben bonyolult társadalomlélektani folyamatok, a kollektív tudat és más szociálpszichológiai tényezők, áramlatok húzódnak meg. A szerző az elméleti bevezető után rátér a hajléktalansággal, illetve annak alcsoportjaival, változataival kapcsolatban alkotott különböző kifejezésekre. A hajléktalanság és a hajléktalan emberekről való beszéd a mai napig negatív hangzással bír. Úgy tűnik, hogy a lakhatási szegénység és az attól való (de egyébként általános) aggodalom, szorongás együttese Magyarországon eléri azt a „kritikus tömeget”, amely már nem teszi lehetővé a hajléktalanságról vagy más súlyos társadalmi problémákról való objektív, szélsőséges érzelmeiktől mentes, megoldásokat kereső gondolkodást: márpedig a hajléktalan életmód különböző változatainak fogalmi, tartalmi elemzése, végiggondolása valami ilyesmire irányulna.

Kulcsszavak: szociálpszichológiai folyamatok, fogalmak és jelentések újrapozícionálása, módosított jelentés, elfojtás és tagadás kultúrája, lakhatási szegénység, megértés, közgondolkodás,

Breitner Péter (2016): Lakáshasználat a hajléktalanságban - jelentés a szociálpolitika senki földjéről. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 83-102.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthonatlanul_11_web-1.pdf

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. A szerző a 2013. évi adatfelvételre támaszkodva vizsgálja a hajléktalanságot megszakító lakáshasználatot, tehát azon válaszadókat, akik arról számoltak be, hogy hajléktalanná válásuk óta is laktak lakásban, viszont értelemszerűen újra elveszítették ezt a lehetőséget, hiszen a Február 3 kutatás kérdeztjei közé kerültek, a kérdőívek felvétele pedig közterületen és hajléktalan szállókon lakó emberek között történik. Breitner egy hosszabb elméleti eszme-futtatással kezdi tanulmányát: Lényegi problémának látja, hogy a közbeszédben, és a szakmai dialógusok többségében is a hajléktalan élethelyzetben lévő emberek sokasága statikusnak tűnő csoportként jelenik meg, amelynek szintén statikusnak, változatlanak látszó alcsoportja vannak. A szerző véleménye szerint ez a valóság téves percepciója, ami nem csak a hajléktalan életforma felfogását, az arról való gondolkodást, hanem magát a hajléktalan életformát is konstruálja, merev kategóriahatárok közé kényszeríti. E vélt és egyben előidézett különállás részben pszichés szükségleteket elégít ki azon tömegek számára, akik a lecsúszás határán vannak, ezzel együtt azonban a hajléktalanság zárt, elkülönült csoportként való felfogása mentén létrehozza az a sajátos hajléktalan identitást is, amelynek része a megvetettség, a kiúttalan jövőkép és a legalulra tartozás érzete is. Ez jócskán megnehezíti a kiutat azok számára, akik e paradigma alapján már hajléktalannak számítanak. A valóságban a különböző élet- és lakáshelyzetek korántsem állandóak, sőt inkább váltakoznak a hajléktalan emberek életében: egy-egy intézményi szakaszt közterületi életmód válthat fel (és fordítva), de nem ritka az sem, hogy hosszabb-rövidebb lakáshasználatra van lehetőségük. Ezután tér rá a hajléktalanná válást követő lakáshasználat jellemzőire a 2013. évi Február Harmadika felmérés eredményei alapján.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalanná válás utáni lakáshasználat jellemzői, viszonylag autonóm lakáshasználat, kiszolgáltatott helyzet a lakáshasználat terén, súlyosan kiszolgáltatott, bántalmazott helyzet,

Breitner Péter (2012): Zárszó a 2009. évi hajléktalanügyi országjelentéshez. Esély 4: 109-114.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2012_4/breitner.pdf

A rövid, de annál tartalmasabb, kiemelkedően fontos tanulmány a szokásosnál távolabbról tekint rá arra a társadalmi mezőre, amelyben a szociális segítők nap mint nap rengeteg emberi energiát fordítanak a lecsúszott emberek támogatására. Sokkal többről szól, mint a hajléktalanság, mert a hajléktalanság is sokkal többről szól, mint amit a mai magyar közbeszédben értünk rajta. A hajléktalanságban élők egy rosszul definiált és bizonytalanul körülhatárolt társadalmi csoport. A szociális törvényben (1993. évi III. törvény) szereplő jogi-igazgatási definíció egy kettős meghatározást ad, ami mellett, hogy életszerűtlen, már önmagában is rengeteg közigazgatási és ellátási anomália okozója. A hajléktalanság nem csupán lakcímkérdés, sőt, még az éjszakák eltöltésének módjához sem köthető önmagában. Ezeknél sokkal bonyolultabb, sokdimenziós jelenség. Akiket ma Magyarországon hajléktalannak szoktunk tekinteni, abban azonosak, hogy valamilyen fokú lakhatási problémáik vannak. Azonban a hajléktalanság komplex jelenség, a lakhatás elvesztése már csak egy folyamat vége. A hajléktalansághoz vezető utak annyira sokfélék, hogy alig lehet a hajléktalan emberek többé-kevésbé

azonos problémáiról beszélni. A hajléktalanság egy maradékelven képzett csoport, ezért valójában nem is egy csoport és nem is tekinthető igazi szociálpolitikai célcsoportnak sem.

Az európai gondolkodás kétpólusú, a magyar társadalomban pedig komoly hagyományai vannak a kirekesztő, elrekesztő gondolkodásmódnak. Magyarországon a kollektív tudattalan, az egyéni szocializációs minták és a társadalmi berendezkedés is abba az irányba hat, hogy hajlamosak vagyunk ösztönösen kettős struktúrában látni a világot. Ebbe a gondolkodásmódba tökéletesen beleillik, hogy tőlünk idegen csoportként szemlélünk bizonyos embereket: cigányokat, munkanélkülieket, droghasználókat, hajléktalanokat és úgy lássuk őket, mint akikhez nincs közünk. Holott segíteni a bajba jutottakon, tolerálni a másságot nem erkölcsi kötelesség, hanem egymásrautaltságból fakadó létérdek. Egy társadalom szociális intézményei, szegényekkel való bánásmódja valójában egy gondolkodásmód leképeződése. A mai magyar szociális ellátórendszer úgy próbálja a hajléktalanságot kezelni, mintha egy különálló, önmagában való és kezelhető probléma lenne, nem pedig számos alrendszer működési zavarának a végterméke. Az átmeneti helyzetben lévő emberekből alig érzékel valamit és vak a prevencióra, és ebben komoly szerepe van annak, hogy hajlamosak vagyunk elszigetelt csoportokban gondolkodni.

A tanulmány két szemléletváltási javaslattal él, melynek gyakorlati megvalósulását is bemutatja brit példákon keresztül: társadalmi csoportok helyett élethelyzetekre koncentrálni (pl. Supproting People program), társadalmi csoportok helyett viselkedésre koncentrálni (pl. ASBO szabályok).

Kulcsszavak: hajléktalan fogalom jogi-igazgatási meghatározása, hajléktalanság, mint komplex jelenség, dichotóm gondolkodás, kirekesztő gondolkodásmód, szemléletváltási javaslatok, brit Supproting People program, országjelentés,

Breitner Péter – Gurály Zoltán – Győri Péter (2008): Az utcák népe. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 6. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/utcak_nepe_otthontalanul_6.pdf

A több mint 200 oldalas kötet 4 témakört dolgoz fel kifejezetten a fedél nélkül, közterületen, utcán élő hajléktalan emberekkel kapcsolatban. Győri Péter az elején egy hosszabb áttekintést ad a fedél nélkül élőkről és körülményeiről, jellemzőikről. A második részben Breitner Péter a túlélési és beágyazódási utakat mutatja be a közterületi életformában. A harmadik fejezetben Gurály Zoltán elemzi a közterületen élő hajléktalanokra jellemző helybenjárását. A végén pedig Győri Péter ír ismét a közterületen élés formális és informális szabályairól, stratégiákról. A tanulmány alapját egy 2007-ben lefolytatott kérdőíves-interjú kutatás képezi, mely Budapesten élő fedél nélküli emberek körében végeztek. A kérdezettek jellemzően férfiak voltak. A kutatás során széles körű információkat sikerült róluk gyűjteni: megismerhetjük életkorukat, családi állapotukat, gyermekkori családi hátterüket, alvóhelyükkel kapcsolatos jellemzőiket és a munkavállalási stratégiáikat, jövedelmi helyzetüket és iskolai végzettségüket. A kötet külön részben foglalkozik a fedél nélkül élő nőkkel, mint csoporttal. Mivel a szakértők és a felmérés adatai szerint lényeges különbség mutatható ki férfi és nő hajléktalanok között a következő dimenziókban, mint családi állapot, napi teendők, munkavállalás és jövedelemhez jutás valamint családi háttér és a lakásvesztés. Vizsgálja a kötet a cigány és nem cigány fedél nélküliek közti különbségeket is a „Mondták-e már Önre hogy cigány?” kérdés alapján, amit már a kérdezettek 25%-ra mondtak. Lényeges eltérés a többi hajléktalanhoz képest, hogy a cigánynak mondott hajléktalanok nagyobb arányban voltak állami gondozottak nem cigány társaiknál és iskolai

végzettségük is alacsonyabb, valamint a rosszabb családi háttér is jellemző erre a csoportra és a munkával kapcsolatosan is hátrányos megkülönböztetés éri őket, ezért jellemzőbb erre a csoportra a koldulás. A továbbiakban a február 3 felmérésben felvett 7000 szálláson lakó ember és közterületen élők közti különbségeket vizsgálja Győri Péter. Megállapítja, hogy minden vizsgált dimenzióban jobb helyzetben vannak a szállón élők és többségük jobb körülmények közül is indult, mint utcán élő társaik. Táblázatos összehasonlításokkal érzékelteti a különbségeket.

A második fejezetből a Breitner Péter által vizsgált fedél nélküli személyek tárgyi viszonyait és beágyazódást ismerhetjük meg. Legfontosabb megállapítása, hogy a környezetének integráns részévé válik a közterületen, utcán élő hajléktalan ember és sok szállal kapcsolódik a helyi társadalmi alrendszerhez, amit figyelembe kell venni az utcai szociális munka során. A tárgyi tulajdonaikról lista készült, ami teljes egészében benne van a tanulmányban. A válaszok alapján 3 csoportra osztja a megkérdezetteket felszereltségük alapján: alig berendezkedett, közepesen berendezkedett és magas szinten berendezkedett. Ezt a csoportosítást a tárgyak és a környezet összbemomása alapján állította fel a szerző. Lényegesen befolyásolja a berendezkedettség szintjét az iskolai végzettség és a párkapcsolat. Összességében két út tapasztalható: a berendezkedő - helyzete megoldására törekvő és a folyton helyét változtató - megoldásra nem törekedő. A szerző a második tanulmányában a közterületen élők szociális segítőkörhöz, intézményekhez fűződő viszonyával foglalkozik. Fontos kiemelni a hozzáállást és modort, ami meghatározó a segítséget kérők számára.

Harmadik fejezetben Gurály Zoltán részéről a helybenjárás gondolata vetődik fel, mint a fedél nélküliek életének egyik központi motívuma. A fedél nélkülieket korábbi lakóhelyeiről faggatták és az elvesztéséhez való hozzáállásukat vizsgálták. Minden hetedik kérdezett sosem rendelkezett saját lakással és nagy volt az önkormányzati bérlakásokból kikerülve hajléktalanná váltak aránya is. Kisebb az állami gondozottak aránya a vártnál. Jellemző pálya ív, hogy az első önálló lakás jobb volt, mint az utolsó, amiben laktak. Összességében a fejezet kulcs-megállapítása az, hogy a megkérdezéskor fedél nélküliként élők életében folyamatosan romlottak a lakás körülmények az önállósá válás után. Fontos kiemelni a serdülőkorú tragédiákat is és a mobilitás hiányát, mint a helyzetet rontó tényezőket.

Az utolsó részben Győri Péter először a jogszabályi környezetet mutatja be, ami a közterületen élésre vonatkozik. Majd pedig az alvóhely választási szokásokról/stratégiákról értekezik, a fedél nélküliek közti távolságokról és külön említve a harcokat az aluljárókért. Elemzi egy közterületen élő hajléktalan napi teendőit, útvonalait, tennivalóit, menetrendjét. Fontos a napirend kérdése, és hogy átlagosan egy hajléktalan több időt tölt közlekedéssel és ügyintézással, mint munkával. Az alvóhelyválasztás szempontjából a mikrokörnyezet meghatározó, a biztonság, a megélhetés és fontos lehet az intézmények és más hajléktalanok közelsége is.

Kulcsszavak: közterületen élő hajléktalan emberek körében végzett kérdőíves-interjú kutatás, fedél nélküliek, fedél nélküliek életkora, családi állapota, iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete, szállás, közterületen való élet, közterületen élő cigányok, trendek, beágyazódás és berendezkedettség, helybenjárás, aluljárók, napirend, mikrokörnyezet adottságai,

Breitner Péter – Kepe Róbert – Nacsa Dániel – Rábay Zsuzsanna – Rész Levente – Szívós Rita – Virág Zoltán (2010): Mentés másként. Tanulmányok a Van Esély Alapítvány programjáról. Van Esély Alapítvány, Budapest.

http://vanesely.hu/docs/Mentes_maskent_kotet.pdf

A Van Esély Alapítvány 2000-ben alakult szervezet, mely hajléktalanságból való kiutakat támogat, személyre szabott, egyéni programok segítségével, anyagi és szakmai támogatást nyújtva hajléktalan embereknek és a velük dolgozó szociális segítőknek. A gyűjteményes kötet az Alapítvány 2008-2010 között lebonyolított „Kiutak a hajléktalanságból” elnevezésű programjának esettanulmányokon keresztül történő bemutatása mellett egyben a szervezet tevékenységének, filozófiájának, támogatási módszereinek bemutatása is. A kötet első felében Breitner Péter és Rész Levente, az alapítvány két kuratóriumi tagja tanulmányait találjuk, fókuszban az életútközpontú szociális munkával, segítő beszélgetéssel, a hajléktalanná válás rizikófaktorai, a kiút lehetőségeivel, a szociális munka dokumentációinak típusaival, az életút-interjúval. A kötet második részében a konkrét program bemutatása történik válogatott esettanulmányokkal és egy program teljes dokumentációjának (pályázat, gondozási napló, interjúk) közreadásával. A mellékletek között olyan anyagokat is találhatunk, melyet az esetmunkát végző szociális munkások a gyakorlatban is hasznosítani tudnak: részletes szempontrendszer életút-interjúk és esettanulmányok készítéséhez. A kötethez egy Herner Dorka által az alapítvány munkájáról készített dokumentumfilm is tartozik DVD-n.

Kulcsszavak: hajléktalan emberek komplex támogatása, életútközpontú szociális munka, segítő beszélgetés, a segítő szerepei, hajléktalanná válás rizikófaktorai, a szociális munka dokumentációja, életút-interjú, gondozási- vagy esetenapló, esettanulmány,

Breitner Péter – Rész Levente (2017): „Azóta kedvesebb vagyok az emberekhez” A szociális esetmunka és a közösségi adománygyűjtés összekapcsolása a Van Esély Alapítvány gyakorlatában. Esély 3: 73-101.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_3/esely_2017-3_3-1_breitner-rez_kedvesebb_vagyok.pdf

A Van Esély Alapítvány 2000-ben alakult szervezet, mely hajléktalanságból való kiutakat támogat, személyre szabott, egyéni programok segítségével, anyagi és szakmai támogatást nyújtva hajléktalan embereknek és a velük dolgozó szociális segítőknek. A tanulmány az alapítvány a hajléktalan-ellátáson belül példa nélkül álló tevékenységének rövid bemutatása után a szervezet 2013-2016 között zajló, „Restart – közösségi hálózatfejlesztés a hajléktalan emberekért” elnevezésű programján keresztül mutatja be, hogy a professzionális, egyénre szabott, életút központú – esetünkben hajléktalan helyzetű emberekre irányuló – szociális munka hogyan kapcsolható össze az online adománygyűjtéssel, annak is az ún. *fundraising*, közösségi gyűjtés típusával. Az adománygyűjtés technikai, szemléletbeli alapvetésein túl arról is szól az írás, hogyan és mennyiben tehető média-történeté egy emberi sors, illetve milyen az adománygyűjtő kampányok hatása a programban részt vevő hajléktalan ügyfelek életére, valamint milyen társadalmi hatásokat generál(hat). A tanulmány egy hosszabb, erőteljesebben adománygyűjtési fókuszú, adománygyűjtési gyakorlati instrukciókkal és a konkrét hajléktalan támogatási programok részletesebb bemutatásával, valamint adománygyűjtési adataival felturbózott változata megtalálható ezen a linken: http://vanesely.hu/docs/Restart_tanulmany.pdf

Kulcsszavak: életútközpontú szociális munka, hajléktalan emberek komplex támogatása, közösségi adománygyűjtés, online adománygyűjtés, fundraising, hajléktalan emberek személyes történetei, egyedi történetek és személyre szabott célok, civil szervezetek brand építése, forrásteremtés és segítő munka összekapcsolása, tudatos adakozás, adománygyűjtések társadalmi hatásai,

Budai Erzsébeth (2004): Női homoszexualitás a hajléktalanellátásban. Háló, X. évf. 8-9. szám.

http://halo.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/2004_augusztusszeptember.pdf

A szerző párhuzamot von a börtönök és az éjjeli menedékhelyek szabályrendszere között, mivel úgy látja, mindkét intézmény típus az egyén addig kialakult életformájának teljes feladását követeli (szabályok betartása, az intézményi működéshez való kényszerű alkalmazkodás, a mindennapi élet rendjének részletekig történő meghatározása) és mindkét rendszer erőteljesen korlátozza az intézményi közösségen kívüli kapcsolattartást. Míg a börtön a közösségen belüli (társ)kapcsolatok kialakulását is egyértelműen korlátozza, addig a hajléktalanellátás egész egyszerűen nem vesz tudomást a közösségen belüli kapcsolati szféráról, inkább egy házirend alapú intézkedés keretében próbálja kezelni. A homo- és heteroszexuális kapcsolatban élő hajléktalan emberek együttes elhelyezése megoldatlan. A cikk megfogalmaz még néhány éjjeli menedékhelyekre jellemző diszfunkcionális jelenséget. Rávilágít, hogy a hajléktalan helyzetű emberek homoszexualitása többszörösen hátrányos helyzetet jelent. Az egyébként is kiszolgáltatott hajléktalan helyzet és a homoszexuális életvitel összeadódása nyomán a homoszexuális ügyfeleket a rendszer képes kiszorítani, így ők utcára is kerülhetnek, ami a kiteljesedő megfosztottság állapotát jelenti. E folyamatok kialakulásában az intézményrendszerben érvényesülő működési szabályoknak döntő szerepe van. A szerző szerint ugyan fenn kell tartani az ellátás legalsó szintjét a krízishelyzetbe kerülteknek, de ezen túl a hajléktalan emberek támogatott lakhatási rendszerekbe való segítésére lenne szükség a munkásszálló férőhelyektől a támogatott albérelti programokig.

Kulcsszavak: éjjeli menedékhelyek szabályrendszere, depriváció, homoszexualitás és hajléktalanság, hajléktalanellátó rendszer diszfunkcionális működése,

Csikós Tímea – Kiss Bernadett (2014): A (téli) krízisidőszak tereptapasztalatai az ombudsman szemével. Esély 3: 100-110.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2014_3/2014-3_4-1_Csikos-Kiss_teli_krizisidoszak.pdf

A rendkívüli, zord időjárás miatt a téli krízisidőszak kihívásai minden évben fokozott figyelmet követelnek meg a hajléktalanokat ellátó rendszer dolgozóitól, fenntartóitól és az erre irányuló tevékenységet monitorozó jogvédőktől egyaránt. Az elmúlt három év során szinte hagyománnyá vált a krízisidőszak kihívásait monitorozó ombudsmani vizsgálatsorozat, amely mindig sok tapasztalatszerzéssel, fontos megállapítások rögzítésével zárult. 2011-ben az „aluljáró-tisztogatással” kapcsolatosan tárt fel súlyos problémákat a helyzetet feltérképező ombudsmani jelentés, majd ennek 2012. évi utóvizsgálata során a túlélőpontok megszüntetéséről, ugyanakkor új szálláshelyek megnyitásáról, a férőhelyszámok növeléséről számolt be az alapjogi biztos. 2013 telén pedig a helyzet alapvető változatlanlansága mellett, romló és javuló tendenciákat, figyelemre méltó szempontokat emelt ki a biztos monitoring jelentése. A tanulmány a 2013-14 telén lefolytatott ombudsmani vizsgálat megállapításait ismerteti. Összességében a biztos megállapította, hogy az egyes ellátástípusok működtetésének jogszabályi és finanszírozási környezetében tapasztalható – már korábban is jelzett, de megoldás nélkül maradt – hiányosságok, bizonytalanságok továbbra is a jogbiztonság követelményével összefüggő alapjogi visszásságot idéznek elő és tartanak fenn. Rá kell mutatni ezzel összefüggésben arra, hogy e bizonytalanságok következtében a szociális segítő szakma eszközei számos esetben hatástalanokká váltak: a fedél nélküliek utcai, közterületi jelenlétének problémaköre a rendészeti megoldásokkal és a társadalmi szolidaritás csökkenésével párhuzamosan a hajléktalan emberek, valamint az utcai lét jelenségével együtt élő „többség” közötti konfliktushelyzetekhez vezethetnek, ami súlyos problémákat, egyre nehezebben megoldható helyzeteket vonhat maga után.

Kulcsszavak: ombudsmani vizsgálat sorozat, állampolgári jogok országgyűlési biztosa, téli krízisidőszak, hajléktalan emberek ellátása a téli krízis időszakban, ombudsmani jelentések, rendészeti megoldások a közterületi hajléktalanság kezelésében, hiányosságok, alapjogi visszasságok,

Darvas Ágnes – Farkas Zsombor – Győri Péter – Kósa Eszter – Mózer Péter – Zolnay János (2013): A szociálpolitika egyes területeire vonatkozó szakpolitikai javaslatok. Esély 6: 3-137.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_6/esely201306.pdf

A javaslatok 3 fő célja a minimális szociális biztonság megteremtése, társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, egzisztenciális lecsúszás megelőzése. A minimális szociális biztonság megteremtése valójában a fizikai túlélés, megélhetés támogatását jelenti, két fő eleme van: a lakhatás biztosítása mindenki számára és a 18 év felettiek alanyi jogon járó minimumjövedelme vagy feltételhez nem kötött pénzbeli ellátása. A társadalmi egyenlőtlenség csökkentését 3 területen képzelték el megvalósítani, a gyerekesélyek növelése, gyerekszegénység csökkentése, újratermelődés megakadályozása. A területi egyenlőtlenségek csökkentésével és a gettótelepüléseken, mélyszegénységben élőket célzó felzárkóztatási programmal. Pénzbeli ellátások a minimumjövedelem, az új ápolási-gondozási rendszer és az új lakhatási támogatási rendszer, valamint a családi ellátások, és gyermekekkel járó támogatások fejlesztése lenne. A lakhatási problémák megoldására a kiterjedtebb bérlakás rendszer és a tömeges hajléktalanság felszámolása lenne a megoldás, a gyerekesély programok fejlesztése és a lokális szociális munka erősítése. Mindezt közgazdaságtudományi számításokkal és kimutatásokkal alátámasztva és bemutatva, hogy anyagilag egyáltalán nem pazarló változtatásokat lehetne végrehajtani, amelyek hosszútávon megtérülnének.

Kulcsszavak: szociálpolitikai javaslatok; mélyszegénység; gyerekszegénység; lakásszegénység; területi hátrányok; minimális szociális biztonság; társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése; társadalmi integráció erősítése és fenntartása; minimális szociális biztonság; minimumjövedelem; lakhatás biztosítása; új lakhatási támogatási rendszer; új ápolási-gondozási támogatási rendszer; családi kedvezmény rendszerének módosítása; családi pótlék ellátás fejlesztése; rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény fejlesztése; gyerekevelési szabadságok rendszerének fejlesztése; bérlakás szektor méretének és biztonságának növelése; tömeges hajléktalanság visszaszorítása; egyes lakhatási krízishelyzetek rendezése; Biztos Kezdet program bővítése, fejlesztése; gyerekek napközbeni ellátásának fejlesztése; lakhatás biztonságának rendszerszerű megerősítése;

Dávid Beáta–Gálig Zoltán–Vályi Réka (2005): Három év, három pillanatfelvétel 100 budapesti hajléktalan ember körében, 1998 és 2000 között. Esély 4: 87-107.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2005_4/david.pdf

A tanulmány eleje az adatok forrását jelentő kutatás módszertanát, jellemzőit mutatja be. 1996-ban a Soros Alapítvány támogatásával TBC tudósúró program indult a Magyar Máltai Szeretetszolgálat irányításával. Ennek részeként hat éven keresztül (2001-ig) kérdőíves szociológiai adatfelvétel is zajlott

a budapesti hajléktalan emberek körében. A kérdőív összetétele az első két évben változott, 1998 és 2001 között a feltett kérdések nem változtak, csak kiegészültek az előző évi szűrésre vonatkozólag. 1998-ban 1483-an, 1999-ben 1109-en, 2000-ben 1785-en és 2001-ben 2354-en töltötték ki a kérdőívet. A kérdezettek beazonosíthatóságának köszönhetően a longitudinális megközelítés is lehetővé vált. A szerzők ebben a tanulmányban 100 fős longitudinális mintát elemeznek az 1998-2000 között mért változások és elmozdulások szempontjából. A változásokat öt témakörben követték nyomon: szállás, jövedelem, egészségi állapot, inzultus és személyes kapcsolatok. A mérés tapasztalatai leginkább a hajléktalan férfiakra általánosíthatók. Vizsgálták a családi állapot változását, az iskolai végzettséget, a lakhelyet, és a hajléktalanságban eltöltött évek számát. A vizsgált kérdések alapján igyekeztek trendeket kimutatni. Amik a szállást illetik, csökkent a szállón lakók aránya és nőtt a közterületen élők. Cserébe az átlagjövedelem emelkedést mutatott. Növekedett a szállást kérők és a szálláson kívüli segítséget kérők aránya is. Egészségi állapotukat alapvetően jónak ítélték meg a hajléktalanok, és nem romlott a 3 év alatt szubjektív véleményük alapján. A pszichés kezelés alatt állók aránya viszont megháromszorozódott. Végül megfigyelhető hogy az évek során egyre több inzultus is érte a hajléktalanokat. A tanulmány továbbá vizsgálta, hogy segítették egymást megkérdezett hajléktalanok és a külső segítők jelenlétét az életükben, ez utóbbi pozitív irányba mozdult el.

Kulcsszavak: hajléktalan emberek családi állapota, iskolai végzettsége, jövedelmi helyzete, egészségi állapota, bűncselekmények, inzultust elszenvedő hajléktalanok, trendek a hajléktalan emberek nem hajléktalanokkal fenntartott kapcsolatai tekintetében, segítők jelenléte,

Davis, Mike (2010): Pokoli logika: hajléktalanként Los Angelesben. Replika 71: 45-52.

A tanulmány a Los Angelesben található közterületek kialakításával foglalkozik a hajléktalan és szegénységben élő emberek szempontjából. Megállapítja, hogy olyan várostervezési koncepció folyik, melynek során az utcai környezet a hajléktalanok számára egyre elviselhetlenebb, míg a kényelemben élők, fehérgalléros dolgozók számára viszont egyre kényelmesebbé. A városi környezet közterei, az utcák, a parkok, a plázák és mindenféle egyéb nyílt terek a társadalmi és térbeli intolerancia stratégiája mentén kezdenek átalakulni.

Kulcsszavak: USA, Skid Row, „elszigetelés”, hajléktalan emberek jogfosztottsága, várostervezési koncepció, társadalmi intolerancia,

Diósi Ágnes (2000): „Folyton laknának”. Esély 3: 89-103.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2000_3/diosi.pdf

A tanulmány az önkényes lakásfoglalók és a kilakoltatásukra alkalmazott hatósági módszerekkel foglalkozik. Alapfelvetése Solt Otília 1992-ben írt gondolatai, amik a jelenben is teljesen helytállóak: Miközben az önkormányzati hivatalnokok, képviselők és polgármesterek az önkormányzati lakásokért sorban állókra hivatkoznak az önkényes lakásfoglalók kilakoltatási szándékakor, tudható, hogy ilyen csoport nincs, hiszen azok a lakások, melyeket az önkényesek birtokba vesznek, kevés kivétellel nem kiutalható, leírt, megszüntetésre ítélt lyukak. A szerző levelezéseken, az érintett önkényes családok részletes bemutatásán, szakemberek véleményének közlésén, jogszabályok elemzésén keresztül tárja eléink a budapesti Holló utca – Dob utca – Klauzál tér – Csányi utca – Király utca által közrezárt három

háztömbnyi területen 1999-ben kezdőd folyamatokat, és a Király utca 25-ös szám alatti ház hátsó udvarában élő 17 önkényes lakásfoglaló család kálváriáját.

Kulcsszavak: önkényes lakásfoglalók, kilakoltatás, önkormányzati bérlakások, önkormányzati lakáspolitiká, cigányellenesség, értelmetlenek szankcionálása, Roma Polgárjogi Alapítvány,

Dömsödi Balázs (2000): Menhely és razzia. Hajléktalanság és intézményes érdekek Budapesten a századfordulón. Századvég, 19. szám.

<http://www.c3.hu/scripta/szazadveg/19/domsodi.htm>

Budapesten a 19. század végén a hajléktalanok ellátását egyetlen társadalmi egyesület, a Hajléktalanok Menhelye Egylet végezte. Akkoriban a hajléktalanság rendészeti szemlélete – a szocialisták kivételével – általánosan elfogadott álláspont volt. A rendőrök a csavargókat, az utcán alvókat rendszerint összegyűjtötték és eltoloncolták, azaz az előzetes letartóztatás korabeli megfelelőjének számító toloncházba zárták. A korabeli ellátás, hajléktalanság belső világáról alig van forrás, így újságcikkekre, kortárs társadalmi írók munkáira lehet csak támaszkodni, illetve elvétve előfordul, hogy a tanácsi ügyosztályi iratokban nem csak technikai, hanem a mindennapi élet eseményeit megörökítő dokumentumok is fennmaradtak. A tanulmány ezen rövid felvezető után először a budapesti hajléktalanság keletkezésével és a hajléktalan-ellátás kezdeteivel foglalkozik, majd a kapcsolódó sajtóhíreket veszi górcső alá. 1898 nyarán a rendőrség razziákat tartott és tömeges letartóztatásokat eszközölt a Hajléktalanok Menhelye Egylet Külső Váci (ma Nagyalföldi) úti házában és annak környékén. A sajtóban komoly visszhangja volt az eseteknek: a Budapesti Hírlap, Egyetértés és a Népszava is tudósított a rendőri túlkapasokról. A Népszava tudósításaival a tanulmány hosszabban is foglalkozik. Az ügyben a tanács és a rendőrség levélváltását is elemzi a szerző. a razziák később is folytatódtak, a sajtóhíreknek, az Egylet érdekérvényesítő tevékenységének nem volt hatása a rendőrségre.

Kulcsszavak: hajléktalan-ellátás a 19-20. század fordulóján, hajléktalanság rendészeti szemlélete, Hajléktalanok Menhelye Egylet, razzia, letartóztatások, rendőri túlkapas, korabeli sajtóhírek,

Fadgyas-Freyler Petra (2017): A hajléktalan emberek általános jellemzői és egészségi állapotuk egy adminisztratív adatbázis alapján. Esély 3: 102-122.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_3/esely_2017-3_3-2_fadgyas-freyler_hajlektalan_emberek.pdf

A szerző a Nemzeti Egészségügyi Alapkezelő, a korábbi Országos Egészségbiztosítási Pénztár nyilvántartásai alapján vizsgálódik és próbálja feltárni a hajléktalan emberek jellemzőit, egészségügyi ellátásuk jellemzőit és azt, milyen tipikus egészségi problémákkal szembesülnek. A vizsgálódás alapját az a 18 ezer ember képezi, akiket a nevezett nyilvántartás 2013 és 2015 között hajléktalan jogviszonyú személyként rögzített. A szerző a következő megállapításokat teszi: A vizsgált személyek mindössze 23%-a nő. Állampolgárságuk 97%-ban magyar. A nyilvántartásban elérhető első lakcímük alapján eredendően vidékről származnak. A bejelentő szervezetek közül kiemelkedik a Menhely Alapítvány, aki a vizsgált hajléktalan emberek negyedének egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez

szükséges bejelentését intézte, a második helyen a Magyar Máltai Szeretetszolgálat áll e tekintetben. A vizsgált személyek jellemzően sosem éltek házasságban (a vizsgált személyek fele), illetve a szokásnál jóval nagyobb arányban elváltak (31%). Halálozásuk 3 év alatt közel négyszerese az összehasonlításhoz szolgáló kontroll populációnak, a meghaltak átlagos életkora a férfiaknál 55, a nők körében pedig 54 év volt. A személyhez köthető szakellátási költségek hajléktalanok esetében magasabbak a kontrollcsoport költségeinél. A vizsgált személyek kezelt betegségei részben az életmóddal kapcsolatos okokra vezethetők vissza, így jellemző a sérülés, fagyás, különböző fertőzések magas előfordulása, valamint a pszichoaktív és toxikus anyagok használatának következményei és hangulatzavarok, míg a cukorbetegség és anyagcsere-rendellenességek lényegében fel sem merülnek esetükben, a kontrollcsoportban ezek igencsak gyakoriak.

Kulcsszavak: az egészségbiztosító nyilvántartásában szereplő hajléktalan személyek jellemzői és egészségügyi ellátása, halálozása, gyakori betegségeik,

Fehér Boróka (2011): Hajléktalan emberek ellátásai Stockholmban. Esély 3: 8-33.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/02feher.indd.pdf

A cikk szerzője 1999 nyarat Stockholmban töltötte a Városháza Hajléktalanügyi Osztályának gyakornokaként, ahol arra próbálta keresni a választ, hogy miképp épül fel a hajléktalanellátás olyan rendszere, amely a hajléktalanság különböző megjelenési formáit is kezelni tudja, s a tűzoltáson kívül milyen hosszú távú, a valós integrációt célzó szolgáltatásokat működtetnek, milyen jó gyakorlatokat tudna a magyar hajléktalan ellátás átvenni a svédektől. A tanulmány egy rövid, általános, svéd hajléktalanügyi leírással indít, majd rátér a stockholmi hajléktalanok helyzetére. A helyi döntéshozók és ellátók vezérgondolata, hogy a hajléktalanság nemcsak lakásprobléma, és a hajléktalan emberek helyzetének javítása érdekében szükség van többek között képzésre, addiktológiai szakellátásra, foglalkoztatási segítségnyújtásra is. Ezután a szerző bemutatja a svédországi, hajléktalan emberekkel kapcsolatos felméréseket. Majd a stockholmi hajléktalan-ellátó intézmény rendszer és néhány ellátást nyújtó szervezet és működésük, valamint a minőségbiztosítás részletes leírása következik. Összességében a szerző megállapítja, hogy elsősorban a stockholmi hajléktalan-ellátás szervezettsége, az igénybe vehető szolgáltatások sokszínűsége, az esetmenedzseri rendszer volt a legszimpatikusabb számára. És bár nyilvánvaló, hogy egy, a hazainál sokkal gazdagabb rendszerről van szó, bizonyos ötletek akár (jelentős) többletforrások bevonása nélkül is megvalósíthatóak lennének Magyarországon is. Ugyanakkor a svéd rendszer sikerességéhez az is hozzátartozik, hogy valós kilépési alternatívákat tudnak a hajléktalan emberek számára ajánlani, és az együtt működéshez is valódi ösztönzést jelent a létminimumot biztosító segély. Az egyik adaptálható jó gyakorlat az esetmenedzseri rendszer: az, hogy a szállókra való bekerülést egy központi iroda fogja össze, és az esetkezelést is ugyanaz a segítő menedzseli, bármelyik szállóra költözik is az ügyfél.

Kulcsszavak: hajléktalan-ellátás külföldön, stockholmi hajléktalan-ellátó intézményrendszer, empowerment, utcai gondozó szolgálat Stockholmban, Különleges Egység, minőségbiztosítás, esetmenedzser,

Fehér Boróka (2011): Hajléktalanság és térbeli kirekesztés. Replika társadalomtudományi folyóirat 2011/2. Esély 6: 118-120.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_6/06feher.pdf

A Replika társadalomtudományi folyóirat 2011 nyarán megjelent 71. száma a hajléktalanság, elsősorban a közterületi hajléktalanság és a térbeli kirekesztés témáját járja körül. A szerkesztők - Misesics Bálint és Udvarhelyi Éva Tessa, akik évek óta bizonyítják, hogy nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szinten is foglalkoznak a hajléktalan emberek problémáival - elsősorban az Egyesült Államokbeli gondolkodók írásain keresztül mutatják be a közterületi kirekesztés filozófiai, elméleti hátterét. A közreadott cikkek, tanulmányok vállaltan a hajléktalan emberek, a kirekesztettek mellé állnak. A szerkesztők elsősorban az USA és Magyarország közötti társadalmi hasonlóságok miatt választottak amerikai tanulmányokat: mindkét országban hasonló társadalmi-gazdasági folyamatok eredményeképp, nagyjából egy időben jelent meg a tömeges hajléktalanná válás problémája, és a nyugat-európai jóléti államokkal ellentétben mindkét országban „korlátozott állami lakáspolitikai, csekély szociális bérlakás szektor és gyenge szociális jogok” uralkodnak.

Kulcsszavak: recenzió, közterületi kirekesztés, hajléktalan monológ, Amerikai Egyesült Államok, tömeges hajléktalanná válás, otthontalan, a hajléktalan test, csavargótörvények, hajléktalan ellenes politika,

Fehér Boróka (2012): Közterületen élők lakhatási programjai. Esély 4: 65-89.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2012_4/feherboroka.pdf

Számos külföldi program mutatja, hogy megfelelő támogatással sokproblémás, szenvedély- és/vagy pszichiátriai betegséggel küzdő, tartósan közterületen élő hajléktalan emberek is képesek önálló lakhatásba költözni és azt megtartani. 2006 óta a hazai hajléktalanellátó szervezetek is működtettek olyan programokat, amelyekben közvetlenül közterületen élő emberek juthattak valamilyen lakhatási támogatáshoz. A tanulmány a nemzetközi kitekintés mellett ilyen programokat mutat be röviden. A Pilisi Parkerdő Programot a Hajléktalanokért Közalapítvány és a Pilisi Parkerdő Zrt. közösen hirdette meg 2007-ben. Célja az volt, hogy a Pilisi Parkerdőben élőket emberibb körülmények között helyezték el. Az utcai gondozó szolgálatok és a Pilisi parkerdő Zrt. munkatársai együtt kutatták fel az erdőben lakókat és a lakhatásuk megvalósításának lehetőségeit. 2007-ben öt hajléktalan intézmény 70 ellátottját vonták be a programba, 45 esetben volt sikeres az elhelyezés. Voltak, akik albérletet, telekbérlést, munkásszállót, mások a lakókocsi megoldást választották. Ez utóbbi annyira nem volt sikeres, Magyarországon még nem elterjedt a hajléktalanok ilyen típusú lakhatása. A segítségnyújtás sikerességét nagyban elősegítette a szociális munkás személyes odafigyelése és az önálló lakhatási alternatíva felkínálása. Valós alternatívákkal és megfelelő támogatással van kiút a hajléktalanságból. A „Társadalmi Megbékélés Program” meghirdetése Tarlós István főpolgármester nevéhez fűződik 2010 novemberében és elsősorban a főváros 12 kiemelt aluljárójában élőket célozta meg. Az összeírt és bevont 116 fő közül senkinek sem sikerült önálló lakhatásba, pl. albérletbe költöznie, jellemző a támogatott munkásszállós és egyéb szállókon történő elhelyezések voltak. Külön forrás a lakhatás rendezésére nem állt rendelkezésre, a szociális munkások és az elért ügyfelek a meglévő erőforrásokkal gazdálkodhattak csak. A magyar programok mellett a szerző külföldi, közterületen élők lakhatásának rendezése érdekében működő gyakorlatokat is bemutat: Housing led és Housing first megközelítések, bérlakás-építési programok, alternatív lakhatási formák.

Kulcsszavak: közterületen élő hajléktalan emberek lakhatásának rendezése Magyarországon és külföldön, Pilisi Parkerdő Program, Társadalmi Megbékélés Program, Aluljáró helyett emberibb körülmények alprogram, Housing led, Housing first, Pathways to Housing, hagyományos lépcsőzetes modell, közterületi hajléktalanság felszámolása Angliában,

Fehér Boróka (2010): A narratív segítő beszélgetés. Esély 3: 66-87.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2010_3/04feher.indd.pdf

A cikk a segítő beszélgetés narratív felfogásmódját és gyakorlatát mutatja be. A társadalomtudományok, így a szociális munka terén is egyre inkább teret hódít a posztmodern felfogás, melynek gyakorlati megjelenése a segítségnyújtás narratív megközelítése. A szerző ismerteti a posztmodern gondolkodás sajátosságait, mely szerint a világban nincsenek objektív igazságok, a tapasztalatoknak különböző értelmezései léteznek, melyek társas interakciókban alakulnak ki. A posztmodern gondolkodók szerint az identitás, ahogy az egyént körülvevő világ is, folyamatosan változik, alakul, a személyes narratívák pedig az egyén identitását hordozzák. Ez a gondolatmenet az alapja a narratív segítő beszélgetésnek, melynek elméleti háttérét és gyakorlati tudnivalóit, alapelveit, lépéseit és technikáit a tanulmány részletesen bemutatja. A tanulmány második része a narratív interjúval foglalkozik, mely nem áll szoros kapcsolatban a narratív segítő beszélgetéssel annyiban, hogy nem tekinthető abban az első lépésnek, viszont hasonló elvek vezérik. A szerző részletezi a narratív interjú készítésének feltételeit, menetét, elemzési szempontjait és felhasználhatóságát a szociális munka gyakorlatában. Az írás összefoglalója végül azt taglalja, hogy a szociális munka narratív felfogása (ide értve a narratív segítő beszélgetést és a narratív interjút magát is) hogyan színesítheti, gazdagíthatja a segítő egyéni munkáját.

Kulcsszavak: posztmodern gondolkodás, narratív segítő beszélgetés alapelvei és lépései, narratív interjú, szociális munka narratív felfogása,

Fehér Boróka (2009): Hajléktalan emberek traumás élményei és azok feldolgozása narratív eszközökkel. „Mit kellene tudni egy szociális munkásnak ahhoz, hogy a hajléktalanokkal dolgozni tudjon?” Disszertáció. ELTE Társadalomtudományi Kar, Szociális munka – Szociálpolitika Doktori Program.

http://tatk.elte.hu/file/dissz_2010_FeherBoroka.pdf

A disszertáció egy Cicero idézettel nyit: „Aki a múltat nem ismeri, a jelent nem értheti, s a jövőt sem tudja felépíteni.” A szerző azért választotta ezt a mondatot, mert jól fejezi ki a hajléktalan helyzetű emberek egyik fontos problémáját: ahhoz, hogy jövőjüket alakítani tudják, érteni kellene jelen helyzetüket, s a múltból odáig vezető utat. Dolgozata alaptézise szerint a hajléktalan emberek, különösen a közterületen, utcán élők olyan múltbéli traumákat hordoznak, melyeket nem sikerült feldolgozniuk és hatásuk a mindennapjaikban is érezhető. A traumás emlékek és az azokat kísérő tünetek miatt nem érzik, hogy életük alakítói lehetnek és befolyásuk lehet életük eseményeire. Az anyag első fele az elméleti háttér (hajléktalanság, trauma, narratív gondolkodás) és a kutatási módszer bemutatásának terepe. A disszertáció második felében történik a bemutatott elméletek átültetése a

gyakorlatba. A 4. fejezet hajléktalan emberekkel készített narratív interjúkat és elemzéseiket tartalmazza, melyekben a szerző a traumákra utaló eseményeket keresi. Az 5. fejezet pedig a segítő beszélgetés és trauma-feldolgozás kapcsolatával foglalkozik, külön bemutatva a narratív segítő beszélgetést, mint a segítségnyújtás egyik irányzatát.

Kulcsszavak: hajléktalanság definíciója, hazai kutatások utcai hajléktalanokkal kapcsolatban, trauma fogalma, poszttraumás stressz szindróma, posztmodern gondolkodás, narratív kutatás, narratív interjú, segítő beszélgetés szerepe a trauma feldolgozásában, narratív segítő beszélgetés alapelvei és lépései,

Fehér Boróka – Balogi Anna (2017): A Habitat For Humanity Magyarország Elsőként Lakhatást! programjának értékelése. Zárótanulmány kivonat. Habitat for Humanity.

http://habitat.hu/ext-files/hfh_housingfirst_ertekeles_2017.pdf

A tanulmány a Habitat for Humanity Magyarország szervezet Elsőként lakhatást! 2014-2016 között, több hullámban lebonyolított programjának külső értékelése. A szerzők 2015 ősze és 2017 januárja között vegyes kutatási módszereket alkalmazva (dokumentumelemzés, ügyfelekre vonatkozó adatgyűjtés és elemzés, interjúk, fókuszcsoportos beszélgetés) folytatták le a program vizsgálatát. Az így született szakértői anyag objektív értékelést ad a program tevékenységéről, beazonosítja a különböző szereplők érdekeit, összegezi a tapasztalatokat és ajánlásokat fogalmaz meg a további működéshez, valamint elemzi, a Habitat programja mennyire tudott megfelelni az Elsőként Lakhatás modell 8 alapelveinek.

Kulcsszavak: FEANTSA, Housing first, elsőként lakhatás, Pathways modell, Elsőként Lakhatás modell 8 alapelve, szociális esetmunka hajléktalan emberekkel, szervezetek közötti együttműködés közterületen élők lakhatási problémájának rendezése érdekében,

Fehér Boróka – Győri Péter – Vida Judith (Szerk.) (2008): „Szeretnék valami lenni” Hajléktalan emberek történetei életről, munkáról, tanulásról... Otthotalanul... Tégy az emberért! sorozat 5. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/interjuskonyv_otthotalanul_5.pdf

A kötet tizenegy beszélgetést tár az olvasók elé, amelyek közös vonása, hogy mindegyik olyan hajléktalan emberrel készült, aki részt vett a „Munkaerő-piaci reintegráció a hajléktalanellátásban” című EQUAL projektben. A projekt egyik kiemelt célja a hajléktalan emberek munkaerő-piaci helyzetének javítása volt. Az ügyfeleket „egészként” kezelték, s tudták azt, hogy a sikeres álláskereséshez nem elég egy cím vagy telefonszám, hanem sok esetben egyéni esetkezelésre és bátorításra is szükség van. Az álláskeresés sikereiről és kudarcairól több interjúalany is beszél. Az álláskereső irodák fontos tevékenysége a képzési lehetőségek felkutatása és a hajléktalan emberek szakma-szerzésének elősegítése volt. A projekt végrehajtása során szembesültek azzal, hogy sok hajléktalan embernek nincsen meg a nyolc általános iskolai végzettsége sem, így semmilyen képzés nem fogadja őket, és nagyon nehéz az elhelyezkedésük. A kötetben a program különböző

tevékenységeiben résztvevő hajléktalan emberek közül mutatnak be néhányat, arcot adva ezzel a számoknak. Az összegyűjtött beszélgetéseket a BMSZKI módszertani munkatársai készítették, azonos szempontrendszer szerint. Klasszikus „életút-interjúkat” adnak közre, ám hajléktalan emberekről lévén szó, külön figyelmet szentelnek a hajléktalanná válásnak és a hajléktalan-lét megélésének is. Kíváncsiak voltak arra, hogy milyen életstratégiák szerint élnek ügyfeleik, s mi hajtja őket sokszor kilátástalan helyzetükben is előre.

Kulcsszavak: foglalkoztatás, álláskeresés, képzés, munka-erőpiaci részvétel, egyéni életutak, hajléktalanná válás,

Fehér Boróka - Koltai Luca - Németh Balázs - Szabó Andrea - Caputová, Katerina - Scotková, Gabriela - Tilling, Ian - Wygnanska, Julia (2016): Ways out of homelessness in Central Europe.

<https://www.bmszki.hu/en/kiadvany/2016-09>

A tanulmány alapvetően a közép-európai hajléktalanságból való kivezető utakat érintő stratégiai együttműködéssel foglalkozik. Csehország, Magyarország, Románia és Lengyelország közt létezik egy ilyen együttműködés. Célja a hajléktalan emberek helyzetének helyi jellegzetességekre építő megoldása, ami a Housing first helyett egy hagyományosabb szemléletet képvisel. Az együttműködő felek alapvetően nemzeti keretek közt működnek, de megtalálhatók nemzetközi NGO-k is. Az együttműködés keretében alapvetően a nemzeti stratégiák tapasztalatainak, és az esetlegesen máshol is implementálható intézkedések megosztása zajlik. Továbbá a hajléktalan személyekkel dolgozók továbbképzését is magában foglalta a program. Több kategória kristályosodott ki az együttműködő felek között, mint hagyományos megoldási forma. Az egyik a támogatott lakhatás volt, ahol lakásba kerültek hajléktalanok, de szociális munkával megtámogatva. A másik a szociális lakásokhoz való hozzájutás volt, megjelent a szociális munka nélküli lakáshoz juttatás egyből az utcáról, és a szociális „terápiával” megtámogatott lakhatáshoz juttatás, ahol egy részletes programot kidolgozva működött együtt segítő és segített és célja a segített képessé tévése volt az önálló lakhatás elérésére. Több főbb tapasztalatot vontak le a résztvevő országok. Leglényegesebb, hogy a hagyományos utat járva és a szociális lakások számát növelve csökkenteni lehetne a régióban a hajléktalanságot. Lényeges eltérés van a regionális szociálpolitika és a nyugat-európai között. A támogatott lakhatási programok a leghatékonyabbak a régióban, de ebből kiszorulnak a komolyabb gondozási igényű emberek. A továbbiakban ajánlásokat fogalmaznak meg a partnerek, nemzeti szintre, regionális és a teljes EU szintjére. Legfontosabb lenne egy minimum sztenderd megállapítása a lakhatáshoz juttatási programokban és a további kooperáció, valamint a hajléktalanokkal foglalkozó szervezetek és programok célzott anyagi támogatása.

Kulcsszavak: Housing first, hagyományos kivezető utak, nemzetközi együttműködés, jó gyakorlatok, támogatott lakhatás, szociális lakások, utcáról lakásba, szociális terápia, képessé tévés, tapasztalatcsere, célzott támogatások,

Fehér Boróka – Kovács Ivetta (2018): Különbségek és hasonlóságok. Hajléktalan helyzetű nők és férfiak összehasonlító vizsgálata a 2016. február 3-ai adatfelvétel alapján. Esély 6: 33-64.

A tanulmány kísérletet tesz arra, hogy a 2016. évi február 3-ai, hajléktalan helyzetű emberek körében végzett adatfelvétel alapján bemutassa a női és férfi hajléktalanlét különbözőségét, a két csoport eltérő jellemzőit. A szerzők elemzésükben a hajléktalanságot hiányállapotok rendszereként kezelik és a rendelkezésükre álló adatok segítségével ezen hiányállapotokkal kapcsolatos jellemzőket írják le a férfi és női hajléktalanság különbségeit és hasonlóságait keresve. Kiemelt figyelmet fordítanak a hajléktalanként élő nők kapcsolataira, gyermekeikkel való viszonyára, helyzetük megélésére, félelmeikre, büszkeségeikre, céljaikra, hiszen ezeken a területeken markáns eltéréseket találtak a hajléktalan élethelyzetben lévő férfiak és nők között. Az elemzés célja nem csupán az elméleti ismeretek bővítése – ennél sokkal fontosabbnak tartják a szerzők, hogy az eredmények alapján a hajléktalanellátó szervezetek átgondolhassák saját, hajléktalan élethelyzetben élő nőknek nyújtott szolgáltatásait, és szükség esetén átalakíthassák azt a hatékonyabb segítségnyújtás érdekében.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan nők, kapcsolati hiányok, hajléktalan anyák, hajléktalan nők érzelmvilága, hajléktalan nők demográfiai-szociológiai jellemzői,

Fehér Boróka - Somogyi Eszter - Teller Nóra (é.n.): Támogatott lakhatási programok kiterjesztésének és más lakástámogatásokkal való összehangolásának lehetőségei. Készült a Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának szakmai és módszertani megalapozása (TÁMOP-5.3.2-08/1-2008-0001) kiemelt program keretében.

[http://foglakprojekt.hu/downloads/doktar/VII-Tamogatott lakhatasi programok kiterjesztesenek es mas lakastamogatasokkal valo osszehangolasanak lehetosegei/VII-Tamogatott lakhatasi programok kiterjesztesenek lehetosegei.pdf](http://foglakprojekt.hu/downloads/doktar/VII-Tamogatott_lakhatasi_programok_kiterjesztesenek_es_mas_lakastamogatasokkal_valo_osszehangolasanak_lehetosegei/VII-Tamogatott_lakhatasi_programok_kiterjesztesenek_lehetosegei.pdf)

A tanulmány a Magyarországon működő lakhatással kapcsolatos támogatási rendszereket mutatja be, külön kitérve azokra a programokra, amelyek hajléktalan helyzetű embereket céloznak meg. Emellett tartalmaz külföldi jó gyakorlatokat is, azok adaptálási lehetőségét is mérlegelve. A konkrét támogatási programok előtt a szerzők több megközelítés szerint is tisztázzák a hajléktalanság fogalmát, valamint vázolják az állami és önkormányzati lakáspolitikákat is. A tanulmány végén a lakáspolitikai és hajléktalan-ellátás koherenciájának megteremtésére szolgáló javaslatok szerepelnek.

Kulcsszavak: hajléktalanság fogalma, ETHOS, lakáspolitikai színterek, állami lakáspolitikai, önkormányzati lakáspolitikai, hajléktalan emberek támogatott lakhatási programjai, lakhatással kapcsolatos nemzetközi irányelvek, külföldi jó gyakorlatok, lakhatáshoz való jog,

Fehér Boróka – Somogyi Eszter - Teller Nóra (2012): Állami és önkormányzati lakáspolitikák a hajléktalanság megelőzése szempontjából. Esély 4: 6-64.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2012_4/fehersomogyi.pdf

Az anyag a 2011-ben, a TÁMOP-5.3.2-08/1-2008-0001 kiemelt program projekt keretében elkészült Támogatott lakhatási programok kiterjesztésének és más lakástámogatásokkal való összehangolásának lehetőségei című tanulmányból kiemelt részlet. A támogatott lakhatási programok a hajléktalanságból való kivezetést célozzák. Ugyanakkor - ahogy ezt tanulmány részletesen bemutatja - a meglévő szociális és lakhatási támogatási rendszerek nem képesek közép- és hosszú távon hatékonyan megakadályozni az elesett csoportok lakásvesztését, valamint az elfogadható színvonalú lakhatás megőrzését abban az esetben, amikor a háztartás elveszíti jövedelmét. A szerzők bemutatják azokat a hatásmechanizmusokat, amelyek miatt a meglévő támogatási és ellátási rendszerek csak korlátozottan vagy egyáltalán nem képesek mediálni a lakásvesztéshez vezető konfliktusokat, illetve megerősíteni a hajléktalanságból kivezető utakat. A tanulmány az állami és önkormányzati lakáspolitikát vizsgálja meg, különös tekintettel arra, hogy az alacsony jövedelmű (köztük a hajléktalan) háztartások számára milyen lehetőségek, támogatások érhetők el. Bemutatja, hogy 2011 elején a rendszerváltáskori, akut lakhatási krízishelyzetekre való reakcióként kialakított hajléktalanellátó intézményrendszer és a folyamatosan formálódó lakáspolitikai eszközrendszer kontextusában milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a lakhatásukban veszélyeztetetteknek a megkapaszkodásra, és milyen mechanizmusok gyengítik az állami és önkormányzati lakáspolitikák hajléktalanság kezelésével kapcsolatos hatékonyságát.

Kulcsszavak: lakhatási programok, lakástámogatás, lakáspolitikai színterei, állami lakáspolitikai, adósságkezelés, kilakoltatási moratórium, önkormányzati lakáspolitikai, szociális bérlakások, szobabérlők háza,

Fehér Boróka – Tatár Babett – Vida Judith (szerk.) (2014): Képzés – lakhatás – foglalkoztatás. Integrációs programok hajléktalan élethelyzetben lévő emberek számára. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 10. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/bmszki_otthontalanul_10.pdf

A Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (röviden: BMSZKI, a fővárosi önkormányzat fenntartásában álló legnagyobb budapesti, komplex hajléktalanellátó intézményrendszer) által megvalósított két nagyobb volumenű pályázat, a Nyitás az utcára és az Első lépés elnevezésű programok tapasztalatainak összefoglalását tartalmazza a kötet. A kötet első harmada átfogóbb jellegű tanulmányokat tartalmaz. **Zolnay János A munkaerőpiaci kirekesztés korszak** c. tanulmányában a magyar társadalom mag-problémájának aposztrofált rendkívül alacsony foglalkoztatásról ír átfogóan. **Győri Péter a Hajléktalan élethelyzetben lévő emberek a munkaerőpiacon** c. írásában a 2013. február 3-án közel tízezer hajléktalan ember megkérdezésével lefolytatott kutatás munkával, jövedelemmel, iskolai végzettséggel, munkaerőpiaci akadályokkal kapcsolatos adatait elemzi. **Oláh Dóra a Hajléktalan emberek segélyezésének gyakorlata a fővárosban** c. munkájában a BMSZKI Szociális Információs Központjában végzett munkájának tapasztalataira támaszkodva mutatja be az elérhető pénzügyi ellátásokat, valamint az Együttműködési Csoport működését és a BMSZKI-nál hajléktalan emberek által végzett önkéntes munkával kapcsolatos információkat. A kötet második harmadában a két program konkrét bemutatása történik 5 tanulmányban (**Varsányi Nóra: A Nyitás az utcára program bemutatása; Fehér Boróka: Közterületről munkába; Balogi Anna: Közterületről önálló lakhatásba; Vida Judith: BMSZKI Első lépés program összefoglalása; Tatár Babett: Szakmát adó képzések**). A könyv záró harmada pedig esettanulmányokat és interjúkat tartalmaz.

Kulcsszavak: alacsony foglalkoztatás, tranzíció, foglalkoztatási krízis, alacsonyan képzettek krónikusan alacsony foglalkoztatottsága, Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan helyzetű emberek jövedelme, a munkaerőpiac margója, hajléktalanok munkaerőpiaci státuszát befolyásoló tényezők, Együttműködési Csoport, közérdekű önkéntes tevékenység, közfoglalkoztatási programok, Nyitás az utcára program, Első lépés program, BMSZKI,

Feldman, Leonard C. (2010): A csavargótörvényektől a hajléktalanellenes politikáig. Replika 71: 101-130.

A szerző tanulmányában nyomon követi a koldusokat, hajléktalanokat és csavargást övező büntetőpolitikák genealógiáját. Amellett érvel, hogy a csavargó törvényektől a hajléktalanellenes szabályozás felé történő elmozdulás együtt jár a törvények által célzott probléma vagy fenyegetés azonosításának jelentős átalakulásával is. Ez az átalakulás pedig felfedi a közélet konstrukciójában történt szélesebb körű elmozdulást: a tétlenség miatt aggódó produktív közélettől a fogyasztáson alapuló nyilvánosságig, amelynek legfőbb gondja az esztétikai megjelenés. A szerző a csavargótörvényeket és a mai hajléktalanellenes szabályozásokat is a nyilvánosság történelmileg meghatározott konstrukciójához, valamint a munkán és fogyasztáson keresztül érvényesülő kormányzási formákhoz köti. Jelentős hangsúlyeltolódás ment végbe szerinte: ahelyett, hogy kényszerítő eszközökkel integrálnák a tétlenekeket a munka és fegyelem világába, napjaink hajléktalanellenes törvényei a kirekesztés eszközeivel megvédik a fogyasztó nyilvánosságot a biztonsága ellen irányuló fenyegetésektől.

Kulcsszavak: büntetőpolitika, társadalmi intolerancia, csavargótörvények, tétlenség megelőzése, bűnmegelőzési logikája, produktív munka normái, jóléti politika tétlenségi koncepció általi meghatározottsága, fogyasztói társadalom, „magántulajdonú közszféra”, fogyasztói köztér, kirekesztés, posztindusztriális tér, elsőrendű és marginális terek, „betört ablakok” elmélete,

Forrai Erzsébet – Ladányi Erika (2007): Tanulmány a vidéki támogatott lakhatási programban részt vevő hajléktalan emberekről. Kapocs, VI. évf. 5. szám.

http://epa.oszk.hu/02900/02943/00032/pdf/EPA02943_kapocs_2007_5_02.pdf

A Hajléktalanokért Közalapítvány támogatott lakhatási programjában 41 szervezet vett részt (a közép-magyarországi régió kivételével), így ez a kutatási beszámoló róluk szól. A dél-dunántúli régióból 6 szervezet, a közép-dunántúliból 7, az észak-alföldi régióból szintén 7, az észak-magyarországiból 9, a nyugat-dunántúliból 5, végül a dél-alföldi régióból 7 szervezet összesen 862 fővel. A tanulmány vizsgálja a területi eloszlást, legtöbbször a Dél-alföldi régióból kerültek bevonásra, összesen 216 fő. A programba jelentkezők megoszlása nem szerint: 617 fő (71,6%) férfi és 245 fő (28,4%) nő. Életkort is vizsgáltak és ebből kiderült, hogy hasonló életkori eloszlás tapasztalható régióként a jelentkezők körében. Jelentkezők többsége 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezett, illetve szakmunkásképzőt végzett. Jelentkezők egyharmada szeretett volna új szakmát tanulni. Vizsgálja még a tanulmány a jelentkezők körében a munkanélküliséget, jövedelmi viszonyokat, munkahelyeket, segítő kapcsolatokat, családi állapotot, egészségi állapotot és a korábbi lakhatási körülményeket.

Minden feltett kérdés esetén található nemenkénti, vagy régiónkénti bontást is és ez alapján hasonlítja össze a programba jelentkezők és programba bevettek ismérveit.

Kulcsszavak: Hajléktalanokért Közalapítvány, támogatott lakhatási program, regionális jellemzők, nemenkénti megoszlás, életkor, jövedelmi helyzet, családi állapot, iskolai végzettség, munkanélküliség, egészségi állapot a programban résztvevők és jelentkezők körében, segítők jelenléte,

Forrai Erzsébet - Ladányi Erika (2007): Tanulmány a támogatott lakhatási programban részt vevő hajléktalan emberekről. (Folyamatrögzítő lapok feldolgozása.) Kapocs, VI. évf. 6. szám.

http://epa.oszk.hu/02900/02943/00033/pdf/EPA02943_kapocs_2007_6_08.pdf

2005 júniusában tette közzé a Hajléktalanokért Közalapítvány annak a pályázatnak a felhívását, amely támogatott lakhatási program keretében a hajléktalan emberek beilleszkedését hivatott elősegíteni. Magyarország hét régiójából összesen 758 fő vett részt a programban. A hajléktalan emberek csak szervezeti segítséggel csatlakozhattak, 41 intézmény vett részt. A folyamatrögzítő lapok feldolgozása során fény derült arra, hogy a támogatott lakhatási típusok közül a programban részt vevő hajléktalanok leginkább az albérletet választják, erre a támogatás-típusra a legnagyobb szükség az Észak-Magyarországi Régióban volt. A programban végzett segítő tevékenységet végző munkatársak a Nyugat-Dunántúli Régióban voltak a legaktívabbak. A segítségnyújtásnak több formájával is dolgoztak, ilyen a környezettanulmányok feldolgozása és kiértékelése, az albérletben élők rendszeres látogatása, igényfelmérés, és ami talán legfontosabb, hogy megpróbálták képessé tenni az ellátottjaik az önálló életre.

Kulcsszavak: Hajléktalanokért Közalapítvány, empowerment, támogatott lakhatási programban részt vevő hajléktalan embereke jellemzői, támogatott bérlemény, lakásbérlet, szobabérlet, ágybérlet, munkásszálló, lakhatási program keretében végzett tevékenységek,

Forrai Erzsébet- Ladányi Erika (2008): Tanulmány a támogatott lakhatási programban részt vevő hajléktalan emberek programmal kapcsolatos elégedettségéről. Kapocs, VII. évf. 1. szám.

http://epa.oszk.hu/02900/02943/00034/pdf/EPA02943_kapocs_2008_1_04.pdf

A Hajléktalanokért Közalapítvány 2005 júniusában hirdetett pályázatot „Támogatott lakhatási program keretében hajléktalan emberek beilleszkedési támogatása” címmel. A program előkészítéséről, lebonyolításáról, a programban részt vevő szervezetekről és személyekről készült felmérés összefoglaló elemzését a Kapocs két egymást követő (32. és 33.) számában tették közzé a szerzők. Jelen tanulmány a résztvevők elégedettségét megadott szempontok szerint vizsgáló adatlap feldolgozása során kapott eredményeket ismerteti. A résztvevő 753 főből csak 401 töltötte ki a kérdőívet, melyben egyszeri feleletválasztós és többszöri feleletválasztós, illetve skálázós kérdések is voltak. Arra a kérdésre, honnan szereztek tudomást a programról legtöbben azt válaszolták, hogy a szociális munkásuktól és a családgondozótól kapták. A szakemberek azok, akik kapcsolattartóként is helytálltak

a programban, közvetítették, esetenként megmagyarázták az információkat. Ahogyan haladt az idő és közeledett a befejezés, egyre pesszimistábbá váltak a megkérdezettek, a végén már csak egyharmaduk érezte úgy, hogy a támogatások nélkül is meg tudják állni a helyüket az életben. A válaszadók fele úgy vélte, hogy program nagy segítséget nyújtott az önállósulás irányába. Az utolsó kérdések közt a kérdőív összeállítói kitértek arra, hogy mire lett volna még szükségük a résztvevőknek az anyagi és a szociális támogatás mellett ahhoz, hogy magasabb szintű életet éljenek. A válaszok nagyon megoszlottak: voltak akiknek háztartási gépre, másoknak ruha-és élelmiszer csomagra lett volna szükségük, valamint több pénzre és rezsitámogatásra is vágytak volna a megkérdezettek.

Kulcsszavak: Hajléktalanokért Közalapítvány, támogatott lakhatási program, ügyfél-elégedettség, kérdőíves vizsgálat,

Forrai Erzsébet – Ladányi Erika (2008): Beszámoló az éjjeli menedékhelyet és átmeneti szállót igénybe vevő hajléktalan emberek körében végzett kutatásról. Kapocs, VII. évf. 4. szám.

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2008/87/news>

A szerzők azt vizsgálták, hogy a hajléktalanok megkapnak-e bizonyos szolgáltatásokat az intézményekben, ha arra szükségük van, másfelől, mennyire elégedettek azokkal. 538 kitöltött kérdőív érkezett vissza 7 régióból. Képet kaphatunk a válaszadók regionális eloszlásáról, neméről, életkoráról, illetve a különböző szálló típusokon eltöltött átlagos időtartamról. A kezelhetőség érdekében kategóriákba rendezve láthatjuk a szállókon töltött idő eloszlását: 3 hónap vagy annál kevesebb, 6 hónap vagy annál kevesebb, 1 év és így tovább. Leggyakoribb válasz a kevesebb, mint 3 hónap volt, amit a válaszadók 20%-a mondott átmeneti szállók esetén és 27% az éjjeli menedékhelyek esetében. A szolgáltatások terén vizsgálták, hogy mit nyújtanak az intézmények, és ide számították, hogy adott személy mennyire érzi saját magát és személyes tárgyait biztonságban. Fontos hogy vizsgálták a napi ingyen étkezést és ingyen ruhát is, hogy hányan kaptak mikor szükségük volt rá, szerencsére mindkét esetben 2/3 közeli az igenek aránya. Megállapítható, hogy minden szükséglet esetén, a rászorulóknak több mint fele és legtöbb esetben kétharmada igénybe tudta venni a kívánt szolgáltatást. Az szolgáltatásokkal kapcsolatos elégedettség vizsgálat alapján pedig az látszik, hogy a betegek különszobában való elhelyezést leszámítva minden kérdésben legalább a válaszadók 70%-a elégedett volt. A különszoba esetén a válaszadók 30%-a mondta, hogy erre nem biztosítottak lehetőséget. Fejlesztést igénylő terület az intézmények és a személyes felszerelés biztonságának növelése. Ehhez hasonló arányokat tapasztalunk azzal kapcsolatosan is, hogy a válaszadók megítélése szerint az általuk igénybe vett intézményben dolgozók figyelembe veszik-e szükségleteiket munkájuk során: ez esetben 13,8% a „nem” választ megjelölők aránya.

Kulcsszavak: hajléktalan emberek részére nyújtott, szolgáltatások, szállón töltött átlagos idő, életkor, nem, regionális eloszlás, jövedelmi helyzet, szükségletek, elégedettség vizsgálat, biztonság,

Gaál János (2004): A hajléktalanok visszavezetése a társadalomba. Esély 1: 54-60.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2004_1/GAAL.pdf

A hajléktalanok száma egyes becslések szerint az ezredfordulón 30-35 ezerre tehető, de olyanok is vannak, akik ez a szám az 50 ezret is meghaladja. Az egész társadalom érdeke e kirekesztődésnek a megakadályozása, a lecsúszott ember segítése! Emberi történetek sokasága bizonyítja, hogy a méltatlan sors gyakran csak balszerencse, emberi gyarlóság vagy társadalmi kirekesztés és előítélet következménye. A történelem minden korszakát végigkíséri a nyomor, a szegénység és a kirekesztődés jelensége. Ezeknek az embereknek az egyik legnagyobb nehézségük, hogy nincsen fedél a fejük felett és, hogy napról-napra tengődnek, semmi kézzelfogható nincsen az életükben. A karitatív szervezetek segítségnyújtása nagybecsülésnek örvend, viszont a szerző szerint ezek nem végleges megoldások, csak tűzoltás jellegűek. Az lenne a fontos, hogy a hajléktalan embernek vissza tudjuk adni azt, amitől ő igazán embernek érzi magát. Szükség lenne a képzésükre, arra, hogy megtanuljanak egy szakmát, majd ha ezzel sikerült elhelyezkednie az adott szakmában, akkor szociális lakásba lehetne költöztetni ezeket az embereket, természetesen megszabott keretek közt, szabályrendszereket betartva. A szerző az általa *Esélyházaknak* nevezett rehabilitációs intézményrendszer kiépítését tartja a megoldásnak. Az Esélyházak részletes tervét tartalmazza a tanulmány. Ezek a központok a visszavezetést szolgálnák, csak olyan egyének kerülhetnének be ide, akiknek a változtatásra erős elhatározásuk van, ottalmat, esélyt és lehetőséget adnak az újrakezdésre. Három funkcióját különbözteti meg a szerző: 1. a hajléktalan otthon, akiknek más lehetőségük nincsen, korukból adódóan és egészségi okok miatt már nem tudnak dolgozni, a 2. kétágyas szobák, komfort nélkül, olyan személyek számára, akik ellátják magukat, a 3. a kiléptető lakások, ahol teljesen önállóan ellátják magukat az egyének. Az elképzelés szerint a társadalomba visszakerült, korábban hajléktalan emberekből válnának a segítők ezekben az intézményekben.

Kulcsszavak: kirekesztés, kirekesztődés, Esélyház, hajléktalanok társadalmi integrációja, újrakezdés,

Gacs Katalin (2014): Lakhatás helyet börtön. A hajléktalanság kriminalizációjának alkotmányossági problémái. Fundamentum 3: 22-38.

<http://fundamentum.hu/sites/default/files/14-3-02.pdf>

„A hajléktalanságot kriminalizáló rendelkezések egy olyan élethelyzetet rendelnek büntetni, amely az érintettek számára egyébként is súlyos krízishelyzetet jelent, s amelyet nem önként választottak. Ezzel legalapvetőbb emberi jogaik sérülnek: az emberi méltósághoz, az egyenlő bánásmóddhoz és a lakhatáshoz való joguk, miközben e súlyos jogkorlátozásoknak nincsen megfelelő legitim céljuk. Így a valóságban csak a hajléktalan személyek megalázását, a velük kapcsolatos társadalmi előítéletek elmélyítését szolgálják. Ezzel a megoldással még inkább kilátástalan helyzetbe sodorják a legkiszolgáltatottabb társadalmi csoportot.” Ezen bevezető után a tanulmány végigveszi a 2010-2014 közötti, a hajléktalan személyekkel kapcsolatos jogkorlátozó jogszabályi lépéseket, és a kapcsolódó kritikákat, tiltakozásokat és vizsgálatokat is. A tanulmány második része a lakhatáshoz való joggal, mint szociális joggal foglalkozik. A cikk minden érintett témában nemzetközi kitekintést is tartalmaz. A tanulmány záró része arra keresi a választ, ha a hajléktalanság problémájának kezelésében nyilvánvalóan nem jelent hatékony megoldást annak kriminalizációja, akkor miért próbálják mégis ilyen módon kezelni a kérdést, miközben ez valódi eredményt nem hoz, az emberi jogok megsértésével jár és anyagilag is költséges.

Kulcsszavak: hajléktalanság kriminalizációja, közterület életvitelszerű használata mint szabálysértés, hajléktalanság rendészeti megközelítése, státuszvétség, ombudsman, Alkotmánybíróság, lakhatáshoz való jog, jogkorlátozás, nemzetközi kitekintés,

Gáthy Vera (1999): Hajléktalanság Oroszországban. Esély 2-3:

http://www.esely.org/kiadvanyok/1999_2/esely_99_2_3.pdf

A cikk írójának 1998 novemberében lehetősége volt több órás interjút készíteni egy moszkvai nonprofit szervezet vezetőjével az oroszországi hajléktalan-ellátásról. Oroszországban akkor nem volt semmilyen rendelkezés a hajléktalanok ellátását illetően, úgy érezték, hogy nincs is szükség erre. Az önkormányzatok helyel-közzel létrehozta rehabilitációs központokat, de ezeket csak a helyi illetőségű hajléktalanok vehették igénybe, a máshonnan származók megsegítésére nem volt anyagi keret. 1997-ben 350 ezer hajléktalant regisztráltak, ez a szám kétszerese az előző évek számának. Ennek okát a szervezet vezetője abban látja, hogy Oroszországban is egyre nagyobb mértéket kezdett öltetni a gyárak privatizációja, a környező országok menekültjei is itt keresik a megélhetést, viszont ezek a bevándorlók legtöbbször hajléktalanná válnak vagy a mélyszegénység küszöbén tengődnek. Segítő kezdeményezés nagyon sok van, de az orosz mentalitás szerint, aki hajléktalan az bűnöző is és ezt nagyon nehéz kiirtani a közgondolkodásból. 1996-ban Moszkvában létrejött a Szent Szerafim Orosz-Amerikai Testvériség, melynek célja, hogy a hajléktalan ellátást fellendítsék, illetve meghonosítsák Oroszországban. Szociális központokat hoztak létre Oroszországban, ahol a hajléktalanok jogait is tiszteletben tartották és megtanították őket, hogy igenis nekik is vannak jogaik. Ezáltal képessé tudják tenni őket sok mindenre, viszont a folyamatos segítségnyújtás is a céljaik közé tartozott. A szervezet saját farm létrehozásával fogott rehabilitációs kísérletbe.

Kulcsszavak: hajléktalanság állami megközelítése Oroszországban, hajléktalan-ellátás Moszkvában, orosz non-profit szervezetek, Szent Szerafim Orosz-Amerikai Testvériség,

Gönczöl Katalin (2001): Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa jelentésének összefoglalója a hajléktalanok egészségügyi ellátásáról. Esély 2: 91-96.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2001_2/GONCZOL.pdf

Gönczöl Katalin ombudsman számára figyelemfelkeltőek voltak azok a sajtóbeli híradások, amelyek 1999, illetve 2000 folyamán a hajléktalanok egészségügyi ellátásának anomáliáiról tudósítottak, így az alábbi kérdések mentén vizsgálódásba kezdett: Vajon az utcán élő emberek egészségi állapotát az életmódjukon kívül befolyásolja-e az egészségügyi ellátásuk abból fakadó hiánya, hogy az egészségügyi szolgáltató rendszer elutasító velük szemben? Megkapják-e a sürgősségi ellátást? Felveszik-e őket egyáltalán a kórházi osztályokra? Ha elutasítja őket az egészségügy, akkor ennek oka pusztán a tb-kártya hiányában vagy másban keresendő? Milyen segítséget kapnak a hajléktalanok és a kórházak abban az esetben, ha hiányoznak az egészségügyi ellátáshoz szükséges dokumentumok? Az Esélyben megjelent összefoglaló az ombudsmani vizsgálat legfőbb megállapításait tartalmazza:

- A hatályos jogszabályok a hajléktalanok számára is biztosítják, hogy egészségügyi ellátáshoz juthassanak.
- A társadalombiztosítási szervek és a szociális szolgáltatók hatékonyan működnek együtt az egészségügyi szolgáltatás igénybevételének feltétele, a tb-kártya pótlásában.
- - A hajléktalanok háziorvosi ellátását Budapesten megoldották.
- - Az interjúk elkészítése során egyértelműen kiderült, hogy heti rendszerességgel előfordul: megtagadják a mentő által szállított, és általában a KÁNY által irányított hajléktalanok kórházi felvételét.
- Visszásságot okoz az a körülmény, hogy a mentőszolgálat a tiszta tudatú, és a beszállítás ellen tiltakozó hajléktalanokat veszélyeztető körülmények között – tehát a lehülés veszélyének kitéve, illetve ezen túl esetleg sürgősségi ellátást nem igénylő betegségek fennállása mellett – az utcán hagyja, és feltalálási helyükről nem értesít semmilyen szociális ellátó intézményt.
- A kórházak többsége nem végzi el a hozzájuk beszállított beteg fertőtlenítését.
- A Szent János Kórház Krónikus II. Pulmonológiai Osztályán, ahol kivétel nélkül hajléktalanokat kezelnek, tehát olyan betegeket, akiknek a papírok beszerzéséhez segítségre, életvezetési tanácsokra, elhelyezéssel kapcsolatos ügyintézésre lenne szükségük, nem foglalkoztattak szociális munkást. Az osztályon kezelt férfiakéhoz hasonló helyzetben lévő hajléktalan nők kezelése, illetve a tumoros hajléktalanok ápolása is megoldatlan.
- Az olyan hajléktalan emberek egészségügyi ellátás utáni elhelyezése, akik utcán már nem képesek élni, esetleg amputáltak, vagy gyógyíthatatlan kísérő betegségben szenvednek, szinte teljesen megoldatlan.

Kulcsszavak: ombudsmani vizsgálat, hajléktalanok egészségügyi ellátása, hajléktalanok háziorvosi ellátása, hiányosságok, mentőszolgálattal való együttműködés hiánya, megoldatlan kórházi szociális munka, megoldatlan elhelyezési ügyek a kórházi kezelés után

Gurály Ottó (2013): A hajléktalanná válás dinamikája. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 185-188.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

A szerző matematikai módszerekkel nyúl az ún. Február 3. kutatás adataihoz. 1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. A felmérés során mindenki egyértelmű azonosítót kap, ami lehetőséget nyújt arra, hogy látni lehessen, kik azok, akiket már korábbi években is kérdeztek és kik az újonnan megjelentek. Emellett a megkérdezettek arra a kérdésre is válaszoltak, hogy mióta hajléktalanok. Ezen adatok felhasználásával felrajzolható a hajléktalanság időtartamának eloszlásfüggvénye, ami egy exponenciális függvény lesz. A Február 3 kutatás adatait vizsgálva az látható, annak a valószínűsége, hogy egy adott vizsgált személy több, mint egy évig hajléktalan (tehát két egymást követő évben is válaszol a kérdőívre) 30% körüli. Míg a tanulmányban levezetett eloszlásfüggvény exponenciálisból számítható valószínűség ezzel szemben 88%. A szerző arra a következtetésre jut, hogy van egy közttes állapot, egy általa potenciális csoportnak hívott embertömeg, akik ugyan még nem hajléktalanok, de bármikor elég nagy eséllyel azok lehetnek. A tényleges

hajléktalan emberek ebből a csoportból kerülnek ki és ide is térnek vissza. A potenciális csoport és a társadalom közötti mozgás jóval lassabb, mint a potenciális csoport és a hajléktalanok közötti. A szerző ezután eljut egy olyan modell kidolgozásáig, mely lehetőséget ad az éves felmérések eredményei mögött álló teljes folyamatok feltérképezésére és az egyes csoportok, elsősorban a potenciális csoport megbecslésére. E modell segítségével a következő becsléseket teszi: a potenciális csoport mérete nagyjából 50 000 fő, a potenciális csoportnak évente mintegy 12%-a cserélődik ki és egy év alatt nagyjából a potenciális csoport 20%-a válik hajléktalanná.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalanság időtartamának eloszlásfüggvénye, hajléktalanság várható időtartama, hajléktalanság időtartamának exponenciális eloszlása, potenciális hajléktalan csoport,

Gurály Zoltán (2003): A Budapesten élő hajléktalan emberek egészsége. Kapocs, II. évf. 6. szám.

http://epa.oszk.hu/02900/02943/00009/pdf/EPA02943_kapocs_2003_6_07.pdf

A tanulmány a 2002. évi ún. Február 3 kutatás vizsgálati eredményeinek feldolgozása a megkérdezett hajléktalan helyzetű emberek egészségi állapotának szempontjából, összevetve a magyar lakosságra vonatkozó általános adatokkal a 2000. évi OLEF (Országos Lakossági Egészség Felmérés) eredményeinek felhasználása segítségével. Hajléktalan emberek körében 1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. 2002. február 3-án a feltett kérdések egy része megegyezett az OLEF kérdéseivel. A szerző arra a következtetésre jut, hogy a hajléktalanok csoportjába tartozók válasza a hátrányokat jelző irányba térnek el a lakossági átlagtól, de a kis eltérések és időnként meglepő azonosságok finomabb összefüggésekre mutatnak rá, mint azt várni lehetett. Önellátás terén és mozgásukkal kapcsolatban hajléktalan helyzetű és nem hajléktalan emberek meglepően hasonlóan nyilatkoztak, míg a fájdalmak, mentális betegségek, szorongás és látás, valamint a kórházban eltöltött napok terén már egyértelműen látszik a hajléktalanok hátránya. Függőségekkel kapcsolatosan két figyelemre méltó adatot emel ki a szerző: A dohányzás egyértelműen jóval elterjedtebb a hajléktalan emberek között. Az alkoholfogyasztással kapcsolatos adatok pedig egészen meglepőek: A hajléktalan emberek körében jóval többen vannak az absztinensek, mint a lakossági átlag alapján várható lenne, míg a nagyivók tábora nem kiemelkedőbb, mint az átlagnépességben. Nem az alkohol taszít a hajléktalanságba, és a hajléktalan lét sem feltétlenül indikál alkoholizmust, de a hajléktalan emberek részegsége jobban látható, megrázóbb, főleg ha az ápolatlanság és rossz fizikai állapot látványával párosul, vonja le a következtetést a szerző.

Kulcsszavak: hajléktalanok egészségi állapota, lakásnélküliség és rossz egészségi állapot együtt járása, OLEF, Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan emberek önellátási képessége, hajléktalanok mentális állapota, dohányzás és alkoholfogyasztás a hajléktalan helyzetű emberek körében,

Gurály Zoltán (2013): Mennyi az annyi? Hajléktalanság és amivel nem számolunk. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 143-149.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. A kérdéssor nagyon sokrétű, az állapotuk kialakulásának okait keresve, a szerfüggőségen át a munkavégzésükig sok területet érint. Az utcán és a szállókon élő hajléktalanokat is megkérdezik, persze név nélkül és önkéntesen vesznek részt a kutatásban, ahol a születési dátumukból generált kód alapján tudják őket nyilvántartani. Jelen tanulmány a számokra koncentrál. Egyrészt 2006. február 3. és 2011. február 3. közötti időszakban lezajlott hat felmérés adatai alapján arra a kérdésre keresi a választ, hogy ebben az időszakban hány ember használta a hajléktalanszállókat, illetve hányan éjszakáztak közterületen. A tanulmány megkülönbözteti az egy időpontban, illetve az egy időszak alatt hajléktalanok számát, továbbá érzékelteti a két megközelítés különbségét, rávilágítva a különböző értelmezési lehetőségekre. Ismerteti röviden a (kérdőíves, teljes körű, önkéntes, önkitöltős) kutatás módszertani alapjait, és annak hiányosságait, illetve az abból fakadó (adathiányok) korrekció lehetséges irányait. Az elemzés arra keresi a választ, hogy hányan használták a szállókat, és hányan voltak utcán. A tanulmány válaszul egy becslést ad arra, hogy egy időpontban hányan voltak nagy valószínűséggel hajléktalanok az adott években február 3-án. Továbbá hat adatfelvétel alapján a tanulmány pontos számmal szolgál arról, hogy ebben az időszakban hány darab különböző hajléktalan ember válaszolt a kérdőívre, ez alapján pedig megbecsli az időszak alatt hajléktalanok számát Majd a szerző a 2011. évi február 3-ai kutatás eredményei alapján a hajléktalan emberek jövedelmi viszonyait több szempontból és részletesen is elemzi. Valamint kitér arra, bizonyos, lakhatással összefüggő szociális támogatásoktól hogyan esnek el a hajléktalan emberek, ezt a kieső támogatást Gurály forintosítja is.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalanok száma, hajléktalan emberek jövedelmi viszonyai, hajléktalan emberek munkája, guberálás, kukázás, lakásfenntartási támogatás, hajléktalanok száma, egy időpontban és egy időszak alatti hajléktalanszám megkülönböztetése, becslés

Gurály Zoltán (2016): Új otthon, szállótársak és járókelők. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 21-36.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

1999. február 3-a éjszakája óta az ún. Február Harmadika Munkacsoport tagjai minden évben ugyanezen a napon megszerveznek és a hajléktalanellátó intézményekben dolgozó szociális segítők közreműködésével elvégznek hajléktalan emberek körében egy kérdőíves adatfelvételt. Ez a tanulmány a 2013. évi adatfelvétel során feltett néhány kérdést és azokra adott válaszokat vizsgálja. A vizsgált témákat csak az köti össze, hogy nem a szociális helyzetre vonatkoznak, hanem csak áttételesen kapcsolódnak ahhoz. A vizsgált kérdések nem a megszokottak: a hajléktalan helyzetű

embereket 3 leghőbb kívánságukról, büntetéseikről, hatósági személyekkel történt konfliktusaikról, valamint jövőképükről kérdezték azon a téren, hogy el tudják-e képzelni, lesznek-e még olyan helyzetben valamikor, hogy lakásban fognak lakni. A tanulmány formája is szokatlan: egy dialógus során próbálja körbe járni a kérdésekre kapott válaszokat és azok hátterét. A szerző konklúziója: a megkérdezett hajléktalan emberek jövőképe egyértelműen beszűkült, de nincs teljes aránytévésztés. A legfontosabb tanulság szerinte, hogy a hajléktalan emberek segítségének lényege az elfogadó, befogadó közösség, amelynek első megjelenési formája a segítők közössége. Olyan teamek és segítői közegek kellene tehát, amelyek az otthon jelentő kapcsolatokat pótolják, nem pedig csak intézményeket működtető, a jogszabályoknak megfelelő számban rendelkezésre álló, az előírt képességekkel rendelkező alkalmazottak.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan emberek kívánságai, hajléktalan emberek jövőképe,

Gurály Zoltán – Fehér Boróka (2013): Rövid áttekintés a budapesti hajléktalan regisztráció módszertanáról. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 202-216.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

Magyarországon a rendszerváltás óta a hajléktalan emberek számáról mindenféle becslések születtek, ám ezek többnyire nem statisztikai módszereken alapultak. A hajléktalan ellátó intézmények férőhelyeiről túlnyomórészt megbízható adatok állnak rendelkezésre, de a közterületen élők számáról nem készültek felmérések korábban. Erre tett kísérletet a Február Harmadika Munkacsoport a budapesti hajléktalan-regisztrációval. Az első regisztrációra 2005-ben került sor Budapest közigazgatási határain belül, mely területet 130 körzetre osztották és egy megadott időszak alatt ezt járták be önkéntesek, valamint utcai szociális munkások és szemrevételezés alapján rögzítettek a regisztrációs adatlapon a közterületen alvó hajléktalan embereket. A regisztráció alapján 2005-ben a Budapesten közterületen élők számát legkevesebb 3000 főre lehetett tenni. 2008-ban némileg módosult a hajléktalan-regisztráció módszere. Mindössze egyetlen éjszaka tartott a regisztráció, amiben csak önkéntesen vettek részt és a körzetek beosztása is változott. A főváros területét belső és külső területekre osztották a kutatók, és ezen belül jelöltek ki bejárando körzeteket. Ismét szemrevételezés alapján történt a regisztráció. Egy átlagos belső körzetben 7-10 főre, egy átlagos külső körzetben 2-6 főre tehető a közterületen éjszakázók száma. A regisztráció eredményei alapján 2008. február 3-án 700-1400 fő között volt azok száma, akik jól látható közterületen éjszakáztak. A vizsgálat folytatása a tervezett 2011. évben elmaradt, mivel ekkor a fővárosban a közterületen való életvitelszerű tartózkodás szabálysértésnek számított, így a kutatók a helyszínek pontos rögzítését aggályosnak ítélték.

Kulcsszavak: budapesti közterületen élő emberek regisztrációja, közterületen élő emberek számának megállapítása, Február Harmadika Munkacsoport,

Gurály Zoltán - Győri Péter - Mezei György - Pelle József (2003): A margó szélén. Hajléktalan emberek Budapesten a századforduló éveiben (1999-2000-2001). Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 2. kötet, Budapest. Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei: 41-65.

<https://bmszki.hu/hu/otthontalanul>

1999. február 3-a éjszakája óta az ún. Február Harmadika Munkacsoport tagjai minden évben ugyanezen a napon megszerveznek és a hajléktalanellátó intézményekben dolgozó szociális segítők közreműködésével elvégeznak hajléktalan emberek körében egy kérdőíves adatfelvételt. A kérdés egyik célja egy világosan áttekinthető „pillanatfelvétel” elkészítése a fővárosban élő (2006-tól a kérdés országossá válik) hajléktalan emberekről, másrészt az évente ismétlődő adatfelvételek lehetővé teszik az időbeli összehasonlítást, egyes tendenciák nyomon követését is, mindezt az ellátórendszer folyamatos értékelése és továbbfejlesztése érdekében. A feltett kérdések részben évről évre ugyan azok, de egy-egy kisebb kérdéscsoport minden évben más a kutatók érdeklődését tükrözve. Ez a tanulmány a Február 3 kutatás három évének (1999. 2000. 2001.) adatai alapján íródott. A tanulmány kiemeli, hogy a vizsgált 3 évben a megkérdezettek 85%-a kicserélődött. (Az adatfelvétel ugyan anonim, de minden válaszadó egyedi azonosítót kap nevének kezdőbetűiből és születési adataiból képezve, ami lehetővé teszi a visszatérő válaszadók azonosítását.) A vizsgált években a megkérdezett hajléktalan helyzetű emberek jellemzőiben az egészségi állapotuk, munkaképességük és munkajövedelemmel való rendelkezésük terén voltak megfigyelhetőek leginkább változások, míg a korösszetétel, a férfiak és nők aránya, az iskolai végzettség és az ideiglenes és állandó lakcím szerinti összetétel változatlan maradt. A kutatás során szerzett adatok részletes vizsgálata alapján a szerzők megállapítják, a hajléktalanság olyan életforma, amelynek során az otthontalan – lakástalan – effektív hajléktalan - fedél nélküli élethelyzetek váltják egymást. A tágabb értelemben vett hajléktalanok (otthontalanok) köre az ellátó rendszert egy adott pillanatban igénybe vevők körénél jóval szélesebb. A közterület – szálló – színességi lakás, stb. nagyon sokszor nem végállomások, hanem állandóan változó helyszínei a tágabb értelemben vett otthontalan élethelyzeten belüli sajátos mozgásoknak. Körforgás a lakhatás margóján, miközben a kutatást végzők közterületen és szállókon a margó szélén lévőket találják meg egy adott időpillanatban. A tanulmány foglalkozik a meglévő ellátási struktúra és a hajléktalan helyzetbe került emberek részéről megjelenő szükségletek összehangolási lehetőségével, a vizsgált populáció kapcsolatrendszerével és a hajléktalanokat ért sérelmekkel, atrocitásokkal is.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, fedél nélküliek, effektív hajléktalanok, lakástalanok, otthontalanok, hajléktalan helyzetű emberek jellemzői, hajléktalanná válás oka, szeretni – enni – lakni alapszükségletek, megerősítő és kirekesztő kapcsolati háló, hajléktalan embereket érő sérelmek és atrocitások,

Gurály Zoltán - Dr. Sasvári Andrea -Török Ágnes (2004): Hajléktalanok átmenti szálláshelyén fizetendő térítési díjakról. Kapocs, III. évf. 4. szám.

<http://ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2004/111/news>

A tanulmány a Hajléktalanok Jogvédő Fórumához érkezett intézményi térítési díjakat érintő kifogás mentén foglalkozik a hajléktalan emberek elhelyezésére szolgáló átmeneti szállókon fizetendő térítési díjjal. Elsőként összegyűjti a vonatkozó jogszabályokat, majd részletes értelmezést ad arról, a szerzők

véleménye szerint hogyan kell megállapítani az átmeneti szállók díjait. Az anyag második felében a szerzők megpróbálták feltérképezni a térítési díj megállapítási gyakorlatot az ország különböző pontjain működő intézmények megkérdezésével. Arra megállapításra jutottak, hogy mindenhol a jogszabályok betartásával, azonban a jogszabályi kerete között különbözőképpen és jelentős eltérésekkel állapítják meg a személyi térítési díjakat a megkérdezett intézmények. A tanulmány végén ajánlásokat fogalmaznak meg az átmeneti szállókon fizetendő térítési díjak megállapításával kapcsolatban.

Kulcsszavak: átmeneti szálló térítési díj, jogszabályi rendelkezések, önköltség, jogvédő,

Gurály Zoltán – Török Ágnes – Udvarhelyi Tessza (2003): A kihűlésről. Kapocs, II. évf. 6. szám.

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2003/119/news>

Az Egészségügyi, Szociális- és Családügyi Minisztérium megbízásából folytatott hypothermiával (kihűléssel) foglalkozó kutatás eredményeit összefoglaló tanulmány. A kutatók a kihűléses halálesetek számának meghatározási kísérlete közben arra a megállapításra jutottak, hogy Magyarországon a kihűléses halálesetekre vonatkozó nyilvántartás és adatszolgáltatás rendszere átláthatatlan és ellenőrzés nélküli. Részletesen végigtekintik azon szerveket, adatbázisokat, melyek a kihűléses haláleseteket nyilván tartják, valamint az ilyen halálesetek dokumentálásának hazai szabályait és gyakorlatát, jogi hátterét és a hozzáférhető adatok megbízhatóságát, evvel kapcsolatos problémákat. A cikk a kihűlés orvosi definícióját, típusait, szimptomáit, hajlamosító tényezőket és a veszélyeztetett csoportokat is csokorba szedi. Emellett tartalmazza a magyar és angol nyelvű szakirodalom rövid ismertetését is. A záró részben konkrét ajánlások kerülnek megfogalmazásra, melyek magvalósítása a kihűléses halálesetek elkerülését, számának csökkenését, a témával kapcsolatos felvilágosítást szolgálják.

Kulcsszavak: hypothermia, kihűlés, kihűléses halálesetek, fagyhalál, kihűlés orvosi szempontú definíciója, primer hypothermia, szekunder hypothermia, kihűléssel kapcsolatos adatok megbízhatósága, kihűlés és szociális helyzet kapcsolata, kihűlés tünetei,

Gurály Zoltán - Varga Dóra (2013): A hajléktalanság főbb jellemzői a vidéki Magyarország településein. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 53-86.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

A tanulmány a sorrendben 13. ún. Február 3. kutatás, 2011. évi, hajléktalanok körében végzett adatfelvételének Budapesten kívüli („vidéki”) megkérdezettekre vonatkozó legfontosabb eredményeit mutatja be. A kérdőív állandó (ismétlődő) és változó (egy-egy speciális témát körbe járó) kérdésblokkokat tartalmaz. A 2011. évi kutatásban a hagyományos demográfiai jellemzőkre (nem, kor, iskolai végzettség, családi állapot, gyerekszám, munkavégzés, jövedelem, betegség és fogyatékoság) és jövedelemre vonatkozó kérdéseken felül azt a témát kérdezték meg, hogy mennyiben érzik a fedél

nélküli emberek stabilnak (közterületi vagy intézményi) alvóhelyüket. 16 vidéki településen zajlott le az adatfelvétel. A 2011. évi teljes adatfelvétel több mint felét a nem Budapesten élő válaszadók adják. A tanulmány a kérdésekre adott válaszokat települési bontásban, valamint közterületen élők - intézményekben élők viszonylatában adja meg. A tanulmány középpontjában az áll, hogy megmutassa, hogy mely tényezők mentén jellemezhető egy-egy településen a hajléktalan emberek csoportja, valamint, hogy mely tényezők jellemzik a közterületen élők (fedél nélküliek) és a valamely szállást nyújtó intézményben lakó hajléktalanok csoportjait.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, vidéki (nem budapesti) hajléktalanok jellemzői, kérdőíves kutatás, települések közötti különbségek, szocio-demográfiai jellemzők, alvóhely biztonsága,

Győri Péter (2013): "Cigány" - "nem-cigány" hajléktalanok. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 100-117.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. A 2011. évi február 3-ai kérdezés során a több mint hétezer válaszadóból 25,5%-uk számolt be arról, már mondták rá, hogy cigány, vagy magát annak tartja. A fiatal, 20-29 év közötti hajléktalanok 44%-áról mondták már, hogy cigány és e tekintetben nincs lényeges különbség a férfiak és nők között. Fiatalabb generációk esetében ez az arány növekszik. Azok közül a férfiak közül, akire azt mondták cigány, több mint fele magát is annak vallja nők esetében közel kétharmad ez az arány. Dunántúli városközpontokban magasabb a magukat cigánynak vallók aránya, mint a fővárosban. Megfigyelhető egy migráció Budapest irányába, a fővárosi hajléktalan cigányság több mint 70%-a máshonnan származik, elsősorban az észak-keleti régióból. Vizsgálja a kérdéssor az iskolai végzettséget is, legfontosabb adat, hogy a magukat cigánynak mondott nők 25%-nak nincs semmilyen végzettsége, tehát analfabéta vagy félalfabéta, a férfiak esetében ez az arány 12%. A teljes populációhoz képest dupla arányban rendelkeznek a cigány hajléktalanok állami gondozott múlttal. Betekintést kapunk a jövedelemszerzési formákba és stratégiákba is. Elképesztően magas az inaktivitási ráta, férfiak körében a cigány és nem cigány hajléktalanok esetében egyaránt 73% nők esetén 79%, amit több mint két harmaduk munkahiánnyal indokol.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, cigány hajléktalanok, állami gondozás, analfabéták, munkanélküliség, iskolai végzettség a cigány hajléktalanok között, migráció, fiatalabb generációk,

Győri Péter (2016): "Elmúlt négy év..." In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 119-144.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

Az írás összefoglalja a 2011 és 2014 közötti négy év Február Harmadika országos hajléktalan adatfelvételeinek néhány legfőbb eredményét. Ezzel az összefoglalóval a szerző célja az, hogy általános, demográfiai-statisztikai képet adjon arról a több ezer hajléktalan emberről, akik Budapesten és Budapesten kívül 2011, 2012, 2013 és 2014 februárjában válaszoltak az önkitöltős kérdőívre. Az összefoglaló a válaszadók négy nagyobb csoportját különbözteti meg a kérdezéskori lakhatási mód függvényében: közterületen, éjjeli menedékhelyen, fizetős átmeneti szállón vagy egyéb, speciális hajléktalanszállón lakik-e. Budapest és vidék is vizsgálat tárgyát képezi. Minden 5. kért hajléktalan személy nő, és a hajléktalan nők közül minden negyedik fedél nélküli. A nők aránya a hajléktalanok körében vidéken a budapestihez hasonló, a négy év alatt enyhe növekedést mutat (19–21%). A 2011–2014 közötti négy év alatt a budapesti hajléktalan népesség korösszetétele lényegében nem változott. Legtöbben az ötvenes éveikben járók vannak, 40-60 közöttiek aránya 60% körüli és egyre kevesebb a 40 évnél fiatalabb. A hajléktalan emberek többsége egyedül él és ez úgy tűnik nem változott az elmúlt években, folyamatosan 59–63% között mozog. Az éjjeli menedékhelyeken alvók esetében 68–80%-uk. A fedél nélküliek körében vannak a legnagyobb arányban azok, akik valakivel együtt élnek, ez lehet pár vagy családtag. Régebben a hajléktalanszállók igénybe vétele automatikusan a párkapcsolat feladását kellett jelentse. Ugyanakkor újabb szállók nyíltak – a „páros elhelyezés” nem lehetetlenség, de nem jelent egyben kétszemélyes elhelyezést is, sokszor például egy másik párral kénytelenek az igénybe vevők megosztani szobájukat. Vizsgálták a hajléktalanná válás okait is, leggyakoribb a családi konfliktus, ezt követik a jövedelemvesztés, lakásvesztés, intézményből kikerülés és egyéb okok. Budapesten a fizetéseképtelenség és a lakásmaffia, mint ok megnőtt az elmúlt 4 évben 21-ről 35-42%-ra, sajnos vidéken is 19%-ról 30-35%-ra. A megélhetés forrásai is elemzésre kerültek. A munkajövedelmek előfordulása a hajléktalan emberek minden csoportjában alacsony, általában kétharmaduknak nincs munkából származó jövedelme. Azonban Budapesten jelentősen megnőtt a munkajövedelmek előfordulási gyakorisága (2011: 30%, 2014: 39%), miközben a nyugdíjak, segélyek alapvetően állandóságot mutatnak, és csökkent a kéregetés, koldulás, gyűjtögetés gyakorisága. Vidéken a négy év során lényegében megduplázódott a munkajövedelmek előfordulása (2011: 18%, 2014: 35%). Minimálisra zsugorodott a rendszeres munka szerepe, elsősorban különböző alkalmi munkákról van szó, ez alól kivételt jelentenek az átmeneti szállók lakói, közel 40%-uk rendelkezik stabil jövedelemmel. A vizsgált négy év során a minden negyedik hajléktalan ember nyilatkozott úgy, hogy mondták már rá, hogy ő cigány. Arányuk egyebek mellett változatlan az elmúlt 4 évben.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, statisztikai jellemzők, lakhatás módjai, regionális eltérések, nemenkénti megoszlás, életkor, cigányság, családi állapot, páros szállás, munka, jövedelmi helyzet, hajléktalanná válás okai, lakásmaffia, családi konfliktusok, intézményi háttér,

Győri Péter (2013): A Budapesten élő hajléktalan emberek főbb statisztikai jellemzői. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 10-52.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

A tanulmány a sorrendben a 13. ún. Február 3. kutatás, 2011. évi, hajléktalanok körében végzett adatfelvételének Budapestre vonatkozó legfontosabb eredményeit mutatja be. Az adatfelvétel vidéki városokra is kiterjedt. A kérdőívet önkéntes alapon, önkitöltős módszerrel vették fel. A tanulmány a

szocio-demográfiai változók megoszlásait a nem, életkor, családi állapot, gyerekszám, iskolai végzettség, etnikai önbesorolás, munkavégzés, betegség és fogyatékoság, hajléktalanság oka és Budapest/vidék migráció viszonylatában ismerteti. Az adatok a főváros-vidék és a négy fő bekerülési dimenzió, azaz a hajléktalanság fő megjelenési formái szerinti bontásokat is tartalmazzák. A négy csoportot a fedél nélküliek (közterületen lakók), az éjjeli menedékhelyen élők, illetve az átmeneti-, és a speciális hajléktalanszállón élők adják. A további kérdések a jövedelem és pénzköltés témáját, a jelenlegi lakás, vagy alvóhely biztosítottságát, az étkezést, főzést, mosakodást és a jelenlegi bejelentett lakcím, valamint az utolsó lakás témakörét járja körül. A tanulmány ezeket az adatokat is bemutatja.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, budapesti hajléktalanok, kérdőíves kutatás, Budapest-vidék összehasonlítás, szocio-demográfiai jellemzők, alvóhely biztonsága,

Győri Péter (2003): „Hajléktalanok Menhelye Egylet” – Az első fővárosi hajléktalanügyi kezdeményezés. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 1. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 5-50.

<https://bmszki.hu/hu/otthontalanul>

A városegysítést (1873. Pest, Buda és Óbuda) követően hihetetlenül felgyorsult az urbanizáció a fővárosban, nőtt a zsúfoltság, a lakásnyomor. A közhatalom számtalan vita, lakáspolitikai koncepció, szabályozási terv ellenére sem jutott eredményre azon a téren, mit is kellene tenni a tömeges lakásnyomorúság megszüntetése érdekében. 1876. január 27-én Feszty Adolf építész kezdeményezte egy baráti társaság körében menhely létesítését hajléktalanok számára a nyugati nagyvárosok mintájára. Februárban az Akácfa utca 24. szám alatt meg is nyílt a menhely. Az évekig tisztán polgári kezdeményezés 1880-ban formalizálódott a Hajléktalanok Menhelye Jótékony Egylet létrehozásával. A tanulmány részletesen ismerteti az egylet alapszabályát, vagyonát, gazdálkodását, vezetőségét és működési rendjét. 1882-ben a fővárostól kapott Rottenbiller utca 16-18. szám alatti telken kifejezetten menhely létrehozására kezdtek el építkezni, itt nyílt meg egy évvel később az addigi legnagyobb, 130 férőhelyes menhely. Az 1890-es évekre már négy menházban (Menház u., Rottenbiller u., Alföldi u., Angyalföldi u.) mintegy ezer ágyon fogadtak rászorulókat. Az egylet életében az I. világháború komoly változásokat hozott. A menhely épületek egy részét hadi célokra adták át, jelentősen visszaesett az igénybevétel is. A háború után a tönkrement felszerelések, épületek helyrehozásához nagyon sok pénz és energia kellett volna, így 1919-ben a főváros a menhelyeket saját kezelésébe vette át és 1921-ben az egylet kimondta önmaga feloszlását. A szerző a tanulmány záró részében a 4 korábbi menhely-épület későbbi hasznosítását vázolja fel röviden, valamint korabeli dokumentumokat is közöl.

Kulcsszavak: városegysítés, századfordulós évek lakásnyomora, barakklakások, hajléktalan menhely, hálódj,

Győri Péter (2013): Amit tudunk - 10 év. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 118-142.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. Jelen elemzés az adatfelvételek összehasonlító információit tartalmazza 1999 és 2009 között. Témakörök a nem, életkor, iskolai végzettség, jövedelem, hajléktalanná válás ideje és oka, munkaképesség és hogy hol aludt egy évvel ezelőtt illetve előző este. A hosszú távú, tíz éves időszakot átfogó tendenciák közül kiemelhető, hogy a hajléktalan emberek körében megnőtt az idősebbek aránya, a fedél nélküliek között nőtt a nők aránya, egyértelműen és határozottan megnőtt az igen hosszú ideje hajléktalanok aránya, miközben folyamatosan növekszik a gazdasági-lakhatási okok miatt hajléktalanná válók száma is.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, nem, életkor, iskolai végzettség, jövedelem, hajléktalanná válás ideje, hajléktalanná válás oka, munkaképesség, hol aludt egy évvel ezelőtt hol, töltötte éjszakáját előző este, családi állapot, 10 éves trendek,

Győri Péter (2008): Fedél nélkül élők. Pro Domo Füzetek 2. Hajléktalanokért Közalapítvány, Budapest.

A tanulmány a 2007. évben a Hajléktalanokért Közalapítvány megbízásából közterületen élő hajléktalan emberek körében végzett intenzív, interjú-kérdőíves kutatás tapasztalatait foglalja össze. A szerző először ismerteti az adatfelvétel módszereit, magát a kérdőívet is közli az anyag mellékleteként. Majd néhány olyan gondolatot oszt meg az olvasóval, melyek a fedél nélküli emberekkel folytatott hosszabb beszélgetések hatására fogalmazódtak meg, de számokkal, mérhető adatokkal nem kimutathatóak (pl. az egzisztencia-vesztés traumája és a szégyen, a fedél nélküli lét mint az öngyilkosság egyik formája) Ezt követően szisztematikusan összefoglalja azokat a főbb demográfiai-szociológiai információkat, melyek a 2007-ben lefolytatott kutatás során megkérdezett fedél nélkülieket jellemzi. Külön alfejezetben foglalkozik a fedél nélkül élő nők és férfiak közötti fontos eltérésekkel, a cigány és nem-cigány fedél nélküliek helyzetében megfigyelhető eltérő sajátosságokkal, valamint a volt-állami gondozottak még az utcán is megmaradó hátrányaival.

Kulcsszavak: Hajléktalanokért Közalapítvány, közterületen élők, utcai élet, interjú-kérdőíves kutatás, hajléktalan kutatás, fedél nélküli emberek, trauma, szégyen, öngyilkosság, fedél nélküli nők, cigány és nem-cigány fedél nélküliek, fedél nélküliek demográfiai-szociológiai jellemzői,

Győri Péter (2005): Hajléktalanok - a szaval és számok hálójában. Beszélő, 10. évf. 3. szám.

<http://beszelo.c3.hu/cikkek/hajlektalanok-%E2%80%93-a-szavak-es-szamok-halojaban>

A tanulmányban a szerző összegyűjti a hajléktalanság típusait, és a február 3-ai kutatások módszertani és gyakorlati hátterét, eredményeit. Külön foglalkozik a hajléktalan személyek regisztrációjával és a területenkénti eltérésekkel. Elvégzi a fogalmi tisztázásokat lakástalanok, fedél nélküliek, és otthontalanok közt. Valamint zárásként a jogon kívüli és belüli hézagokra is kitér, ami az önkormányzatokat és az állami lakáspolitikát érintik.

Kulcsszavak: budapesti közterületen élő emberek regisztrációja, közterületen élő emberek számának megállapítása, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan tipológia, fedél nélküliek, otthontalanok, lakástalanok, effektív hajléktalanok, önkormányzati lakáspolitiká, állami lakáspolitiká, lakbér támogatás, lakástörvény

Győri Péter (2017): Hajléktalanság – romák – gyermekszegénység. Esély 4: 17-44.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_4/ATT03693.pdf

Az 1999 óta minden évben lebonyolított „Február Harmadika” országos hajléktalan adatfelvétel nem csak arra világít rá, hogy Magyarországon folyamatosan nő a „cigányok” részaránya a hajléktalanok körében, hanem arra is, hogy ez együtt jár a hajléktalan népesség belső átrétegződésével, a hátrányok további összekapcsolódásával. A magyarországi cigányság etnikai, iskolai, munkaerőpiaci kirekesztettsége immár a hazai hajléktalanság lényeges összetevőjévé vált. Ezzel párhuzamosan a kutatás arra is rámutat, hogy a népesség egészéhez képest a hajléktalanok körében jóval magasabb a sokgyerekesek, illetve a sokgyerekes családból származók aránya, e családok esetében jelentősen nagyobb a (lakhatási) krízisek előfordulásának a kockázata és ezzel együtt jár, hogy e családok körében immár generációkon keresztül öröklődik a hajléktalan léthelyzet. E két tendencia erősíti is, de egyben ki is egészíti egymást: a hazai hajléktalanság számottevő eredőjévé vált mind a cigányság, mind általában a sokgyerekes családok egy részének pauperizálódása, iskolai és munkaerőpiaci kirekesztettsége. Ezen kérdéseket vizsgálja, elemzi, tárja fel részletesen Győri Péter ebben a tanulmányban.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan cigányok, roma hajléktalanok alacsony iskolázottsága, hajléktalan cigány nők jellemzői, nagycsalád effektus, lakhatási biztonság romlása, pauperizálódási effektus, hajléktalanok és gyerekeik,

Győri Péter (2014): Hajléktalanügyi országjelentés 2013.

<http://www.bmszki.hu/sites/default/files/field/uploads/vegso-orszagjelentes2013-szallitasra.pdf>

A szakértői dokumentum a vizsgált év munkaerő-piaci helyzetképével és a foglalkoztatási, jövedelmi viszonyok bemutatásával kezdődik. Részletes lakhatási helyzetképet ad megvilágítva a magyar lakásszektor ellentmondásait, a lakásépítési adatokat, az üresen álló lakások számát és ezzel kapcsolatos problémákat, a súlyos problémákat okozó lakhatási biztonság égető hiányát Magyarországon, valamint alaposan ismerteti a devizahiteles szindrómát és a kapcsolódó kormányzati lépéseket. A szerző csak ezután tér rá a hajléktalanellátás főbb jellemzőinek leírására. A témán belül foglalkozik a finanszírozással, az ellátás szerkezetével és volumenével, és a hajléktalan helyzetű emberek főbb szociológiai jellemzőivel. Kitér az 1993/3. ún. szociális törvény 2013. évi változásaira, és az alapvetői jogok biztosának szokásos, hajléktalanok téli ellátásával kapcsolatos gyorsjelentésére. Kronologikusan bemutatja a közterületi hajléktalanság büntethetőségét elérni kívánó jogszabály változtatásokat és ennek hatását, hátterét. Az anyag végén a szerző ajánlásokat fogalmaz meg.

Kulcsszavak: országjelentés, munkaerő-piaci változások, közfoglalkoztatás, növekvő jövedelmi egyenlőtlenségek, üres lakások, lakhatási biztonság hiánya, devizahiteles szindróma, hajléktalanellátás főbb jellemző, közterület életvitelszerű használata mint szabálysértés,

Győri Péter (2016): A közvélemény és a hajléktalan emberek a "hajléktalanok"-ról. A lakosság többsége inkább segítené a hajléktalan embereket, mint büntetné. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 7-19.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

A hajléktalanság kezelésére vonatkozó véleményeket a szerző több vizsgálat eredményei alapján elemzi (2013. évi és 2007. évi február 3-ai kutatások vonatkozó kérdései, 2013. márciusi országos reprezentatív lakossági felmérés ugyanazokkal a kérdésekkel, mint a február 3-ai kutatásban, 2005. évi omnibusz közvélemény-kutatás). A tanulmány több szempontból hasonlítja össze ezeket a kutatásokat és eredményeiket. A 2013-as lakossági felmérés alapján egyértelmű, hogy a többség (69%) inkább segítené, mint büntetné a hajléktalan embereket. Az is látható a 2005. évi közvélemény-kutatás adataival való összehasonlításból, hogy jelentősen csökkent az „önhibás” véleményt magukénak vallók aránya, tehát 2013-ra kevesebben gondolták azt, hogy a hajléktalanok maguk tehetnek a helyzetükről. Maguknak a hajléktalan embereknek a véleménye lényegében nem változott 2007 és 2013 között: a beilleszkedést segítő lépésekre helyezik a hangsúlyt, hiányolják a lakhatási támogatást és fontosnak tartják a szállók férőhelyeinek bővítését.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, országos reprezentatív lakossági kutatás a hajléktalanság kezelésével kapcsolatban, omnibusz közvélemény-kutatás, hajléktalanok büntetése, represszív eszközök a hajléktalanokkal szemben, hajléktalan emberek „önhibás” megítélése,

Győri Péter (2016): Margó szélén billegő életek. Kérdések és feleletek a számok nyelvén. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 63-81.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

Vajon mennyire állandó és mennyire változó a hajléktalan élethelyzet? Akiket ma ott találunk az utcán, a hajléktalanellátó intézményekben, vajon ugyanilyen helyzetben voltak-e egy évvel ezelőtt is? A közterületeken alvók és a szállókon lakók lakhatási múltja ugyanolyan, vagy megragadhatóak-e különbségek? Ezekre a kérdésekre keresi a választ a tanulmány írója. 2012-2013. évi Február 3-ai kutatás alapján dolgozza fel a hajléktalan emberek lakhatási helyzetét. Érdekes megállapítása a tanulmánynak, hogy az egy éve már fedél nélküliek és az egy éve már szállón lakók mennyivel másabb utat járnak be az ellátórendszeren belül. Az utcán élők többsége egy évvel ezelőtt is utcán élt, a szállókra azonban sokkal többen kerülnek lakásból, mint fedél nélküli helyzetből. Napi szinten nem túl nagy a változás a lakhatásban, a többség ott tölti az éjszakáit, ahol előző este is. A tanulmány

részletesen bemutatja, hogy a szállón lakók és köztéren lakók milyen arányban változtatták egy éven belül lakhatási formáikat. Inkább az éjjeli menedékhelyen és közterületen élők jellemzői között található több közös vonás, és az átmenetin élő személyek külön csoportot alkotnak. Később az okokat kutatja a szerző, és ennek kapcsán vázol fel tendenciákat, valamint kitér a jövőképre is, mivel a kutatás során azt is megkérdezték, hol fog lakni egy év múlva a kérdezett személy a saját véleménye szerint. A válaszadók 41%-nak jövőképe sincs.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, fedél nélküliek, utcán élők, szállólakók, hajléktalan szállókon lakók, eltérő utak, hasonlóságok és különbségek a lakhatási utakban, eltérő lakhatási helyzet okai, jövőkép, múltbéli lakhely és jelen összefüggései,

Győri Péter (2016): Nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra szórakozás. Hajléktalan emberek időmérlege, 2014. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 37-54.

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. 2014-ben a kutatók feltették azt a kérdést is: „Mennyi időt (hány órát) töltött tegnap (0-24 óra között)...”, s itt felsoroltak nyolc különböző tevékenység-csoportot, illetve kettő „egyéb” helyet is hagytak, hogy az előre megadottakba nem besorolható tevékenységet ki-ki megnevezhessen, és annak időtartamát rögzíthesse. Arra voltak kíváncsiak, hogyan alakult 2014 elején a hajléktalan helyzetben lévő emberek napi idő- és tevékenységstruktúrája, milyen különbségek, sajátosságok ragadhatóak meg statisztikai úton a hajléktalan emberek különböző csoportjainak napi idő- és tevékenység-struktúráját elemezve. A 8 óra munka 8 óra pihenés 8 óra szórakozás a hajléktalan emberek valóságában 2014-ben úgy nézett ki, hogy átlagosan 4 órát végeztek pénzt kereső tevékenységet, a szórakozás elhanyagolható mértékű volt csupán, és a többi időszakot inkább a pihenés és ügyintézés, tisztálkodás és étkezés tette ki. A munkavégzést hátráltató okok közt a betegségek és a lakhatás hiánya jelenik meg szignifikánsan, kereset hiányában pedig kevés a szórakozási lehetőség. Ráadásul a kérdések egy csoportjából kiderül, hogy a válaszadók több mint 70% napközben valamilyen hajléktalan ellátó intézményben vagy közterületen tartózkodik.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, napirend, pénz keresés, pihenés, tisztálkodás, ügyintézés, étkezés, nappali ellátások, szórakozás hiánya, egészségi állapot, munkanélküliség,

Győri Péter (2006): Országjelentés 2006. Jelentés a magyarországi hajléktalanügyi politika alakulásáról. A Hajléktalanság Európai Kutató Központja részére.

<http://www.refomix.hu/cikkek/2006policypaper-magyarul.doc>

Az írás a 2005-ös év hajléktalanságot is érintő változásait dolgozza fel, és a támogatott lakhatás felé történő kormányzati szerepvállalást és Európai Unió szabályozás miatti változásokba vetett reményt jeleníti meg. Megjelent az önálló lakhatás segítése és a munka világába való visszatérés támogatása a hajléktalanok ellátása terén. Részletesen foglalkozik azzal a 2004. év végi kormányhatározattal és előterjesztéssel, amely ezeknek az előmozdítását tűzte ki célul. A megvalósult és meg nem valósult változások a hajléktalan ellátás szabályozása és finanszírozása terén, valamint a lakáspolitikai és lakástörvény módosítása külön fejezetet kapott.

Kulcsszavak: 2005-ös jogszabályi változások a hajléktalan-ellátás terén, támogatott lakhatás, szociális lakások, munkapiacra való visszatérés, nappali ellátások, lakás törvény, lakáspolitikai, hatékonyság növelése, helyi kezdeményezések, jó gyakorlatok, önkormányzati lakás tipológia,

Győri Péter (2006): Országjelentés 2006. Jelentés a magyarországi hajléktalanügyi statisztika alakulásáról. A Hajléktalanság Európai Kutató Központja részére.

<http://www.refomix.hu/cikkek/2006statisticalpaper-magyarul.doc>

A 2005. évi statisztikai jelentés egyik témája a hajléktalanság különböző megjelenési formái, az egyes hajléktalan élethelyzetek meghatározásának országonkénti pontosítása. Ezek a meghatározások a jelentés statisztikai táblázatos mellékletében találhatóak. Másik témája a hajléktalanügyi adatgyűjtési rendszerek helyzete az egyes országokban. Részletesen foglalkozik a magyar rendszer jogi és anyagi hátterével, ami az adatgyűjtésre vonatkozik. Bemutatja a hazai hajléktalan ellátórendszer tipológiáját és lépcsőfokait, valamint a szolgáltatások regisztrálásának rendszerét. Részletezi az adatgyűjtési rendszer kihívásait, problémáit. Tárgyalja a kliensekre vonatkozó adatgyűjtés rendszerét és hiányosságait is. Valamint a továbbiakban az Európai Unióhoz való csatlakozás hatását a 2005-ös évtől az azt megelőző időszakhoz képest. Zárásként levonja a következtetéseket a rendszerre vonatkozóan, valamint bemutatja a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) akkori dokumentációs eljárásait. Főbb következtetésekként megjelenik, hogy a rendszer jól felépített, azonban az információk nem naprakészek, nem biztosít teljes átláthatóságot a szektor finanszírozásáról. Szükség lenne egy olyan regisztrációs rendszerre országosan, amit nem hivatalosan működtetnek az egyes különálló szervezetek. Lényeges még, hogy az adatgyűjtés akkori rendszere alapján nem lehet megfelelő hajléktalanügyi stratégiákat kialakítani, és hogy az adatgyűjtési rendszer bármilyen átalakításának legfőbb célja kell legyen a jövőbeli hajléktalanügyi stratégiák kialakításának szolgálata.

Kulcsszavak: OSAP, adatgyűjtési módszerek, finanszírozás, jogszabályi háttér, hajléktalan-ellátó rendszer tipológiája, hajléktalan-ellátók adatkezelése, BMSZKI dokumentációs rendszere, átláthatóság, egységes adatgyűjtési rendszer szükségessége, hajléktalanügyi stratégia kialakítása,

Győri Péter (2016): Töprengések Breitner Péter írása kapcsán. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 103-112.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

Breitner Péter Lakáshasználat a hajléktalanságban - jelentés a szociálpolitika senki földjéről című, ugyanebben a kötetben megjelent írása kapcsán támadt gondolatait tartalmazza a szerzőnek ez a tanulmány. Az anyag egy Kazinczy Ferenc idézettel indít: „Akiknek szava van a dolgokhoz, tudják, mit érnek az ő tanításai...” Győri vallja, az írástudóknak is megvan a maguk felelőssége, de nem túlozza el a szavak hatalmát. A szerző a tanulmányban végigtekint az 1990 óta a hajléktalanság fogalmát, helyzetét érintő saját tanulmányain és önkritikát is gyakorló módon elemzi azokat a fogalomhasználat és annak megbélyegző, elkülönítő volta mentén. Erősen aláhúzza azokat a kísérleteket, amikor ő maga és a Február Harmadika Munkacsoportban dolgozó kutatótársai írásainkban egy differenciáltabb kép és megjelölés elterjesztésére tettek kísérletet a hajléktalan embereket és élethelyzetet illetően.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalanság fogalma, ETHOS, definíciós nehézségek, hajléktalanság mint hullámzó és állandóan változó életforma, otthontalanok, földönfutóvá válás,

Győri Péter (2013): Töréspontok. Bevezető gondolatok a tanulmánykötethez. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 5-9.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

Az írás az elmúlt évtizedben összegyűjtött február 3-a kutatási tapasztalatokat összegzi nagyon röviden, a Változó és változatlan arcú hajléktalanság című tanulmánykötet bevezetőjeként bemutatva fontosabb töréspontokat és tendenciákat. Tendencia az elöregedés a hajléktalanok közt, és hogy nagy a fluktuáció a rendszerben. Bemutatja a 2008-2009-es gazdasági válság hatásait a vizsgált csoportra nézve, ami megtörte az ezredforduló utáni javulást a hajléktalanok foglalkoztatottságát illetően. Bemutatja a csökkenő iskolázottsági szintet a hajléktalanok körében, valamint azt, hogyan nő a gazdasági okokból vagy lakásmaffia áldozataként utcára kerülők aránya és ezzel párhuzamosan hogyan csökken a kivezető utak száma.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, töréspontok, tendenciák, elöregedés, fluktuáció, munkapiaci helyzet, munkanélküliség, gazdasági válság hatásai a hajléktalan emberekre, iskolázottság, egészségi állapot, hajléktalanná válás okai, lakásmaffia, kivezető utak a hajléktalanságból,

Győri Péter (2011): Vándorok. Esély 3: 3-8.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/01gyori.indd.pdf

A cikk az Esély 2011/3. tematikus lapszámának bevezetője. A szerző a középkori céhek életéből vett példával (a segédek vándorútja a mestermunka előtt más országokba) hasonlítja össze a kiadvány szerzőinek munkáit, akik a Tempus Közalapítvány Leonardo Da Vinci Programjának Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) által elnyert projektjében vehettek részt. Minden „vándor” előzetes felkészítésen (nyelvi, szakmai) vett részt, hogy több hetes külföldi

tartózkodásuk zökkenőmentes legyen, és így hazaérkezésük után minél alaposabban osszák meg külföldi tapasztalataikat.

Kulcsszavak: BMSZKI, Leonardo projekt, külföldi tanulmányút, nemzetközi tapasztalatok a hajléktalan-ellátás területén,

Győri Péter és a „Február Harmadika Munkacsoport” (2010): Hajléktalan utak. In: Mindennapi hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért sorozat! 7. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 5-48.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_1.pdf

A tanulmány 1999-2004 között felvett február 3-ai kérdőívekre adott válaszok változásait mutatja be. A kutatás hajléktalan népesség demográfiai összetétellel foglalkozik, megpróbál tendenciákat és változásokat bemutatni, majd pedig a végén foglalkozik az egyes hajléktalan emberek időbeosztásával és egészségi állapotával. A válaszadók változása mellett az a tendencia olvasható ki, hogy a demográfiai jellemzők nem változtak 1999 és 2004 közt jelentősen. Megkülönbözteti az új és már régebben kérdezett hajléktalanokat is, mint válaszadókat, és mint vizsgálandó csoport. Fontos megállapításként tekinthetünk arra, hogy van egy folyamatos ki-be lépkedés az ellátórendszer és bizonytalan lakhatás közt, és nem változik a kérdezettek demográfiai összetétele. Betekintést kapunk egy nap tevékenységeibe és abba, hogy mivel mennyi időt tölt átlagosan egy hajléktalan ember. Említést tesz egy kísérletről, amivel a kérdezettek egy részének útvonalait próbálták összegezni, de végül csak részben sikeredett. Valamint hosszabban foglalkozik a hajléktalanok jövőképevel a lakhatásukat illetően és az egészségi állapotuk felmérésével is.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, tendenciák, változatlanosság, bizonytalan lakhatás, hajléktalanok napi teendői, hajléktalanok napi útvonala, jövőkép, pesszimizmus

Győri Péter – Gurály Zoltán (2013): A titkos lista. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 189-201.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. 2003. február 3-án a kutatáshoz olyan kérdések is tartoztak, amelyekben megkérték a hajléktalanokat, hogy rangsorolják a hajléktalan ellátó intézményeket. Ezzel szerették volna mérni a szállók ismertségét, és a megítélését is. Rövid indoklásra is volt lehetőség a válaszoknál. A kutatásban sikerült felmérni, hogy egy átlagos kérdezett hány ellátó helyet ismer, itt eltérés mutatkozott férfiak és nők közt, ami a helyek számával van összefüggésben. Feltárta továbbá, az ismertség lehetséges okait, melyek közül a méret, lakhatás ideje, specializáció, valamint a működés ideje voltak a legmeghatározóbbak. A válaszadók közel 60% szerint van legalább

egy jó szálló Budapesten. Fontos hogy a minősítés okaiba is bepillantást lehetett nyerni. Elsősorban a biztonság volt meghatározó aztán a tisztaság és az egyéb körülmények. Az írás végén „a titkos listának” hatására létrejött változásokról is olvashatunk, valamint egy melléklet bemutatja a válaszok indoklásait is.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, szállókkal kapcsolatos vélemények, ellátók ismertsége, férőhelyek, szállások rangsorolása, legfontosabb szükségletek, biztonság, tisztaság, segítő közösség, átalakulás a hajléktalan-ellátó intézmények szolgáltatásaiban és minőségében,

Győri Péter – Maróthy Márta (2208): Merre tovább? Egy Nemzeti Hajléktalanügyi Stratégia lehetséges keretei. Pro Domo Füzetek 1. Hajléktalanokért Közalapítvány, Budapest.

http://www.hajlektalanokert.hu/dokumentumok/tanulmanyok/MERRE_TOVABB_hajlektalanugyi_strategia.pdf

Jelen stratégia középpontjában a hajléktalanná válás megelőzése és az egzisztenciájukat veszített, hajléktalanná vált emberek társadalmi integrációja, visszailleszkedésük elősegítése áll. A stratégiai program középtávon (körülbelül 5 év alatt) végrehajtható intézkedési, kormányzati teendőket fogalmaz meg. Fókuszában egy új, egységes és célzott, differenciált lakhatási támogatási rendszer középtávú kialakítása áll. 3 döntő beavatkozási területen fogalmaz meg teendőket. Az első stratégiai terület a lakhatáshoz jutást és lakás megtartását segítő rendszerek kialakítására tett javaslatok, mint a hajléktalanná válást megelőző preventív eszközök. Második stratégiai területként javaslatot tesz a hajléktalan embereknek nyújtott szolgáltatások célzottságának és hatékonyságának javítására, a segítő eszközök bővítésére, azaz a hajléktalan-ellátás eddig kialakult rendszerének átalakítására. Harmadik stratégiai területként pedig a közterületen élők számának csökkentésére tesz javaslatot a „Nyitás az utcára” programmal.

Kulcsszavak: hajléktalanná válás megelőzése, integráció, visszailleszkedés, lakhatási támogatási rendszer, preventív eszközök, hajléktalan-ellátás átalakítása, „Nyitás az utcára” program, hajléktalanság mérete, hajléktalanság okai, lakáshoz jutás, hajléktalan-ellátó intézmények szabályozási és finanszírozási rendszere, támogatott lakhatási program, pozitív zéró tolerancia, nappali centrumok, utcás zsilip szobák, páros elhelyezés,

Győri Péter - Tatár Babett (szerk.) (2003): BMSZKI Évkönyv 1993-2003. Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest.

A Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (Korábban FSzKI) nevű hajléktalanellátó intézménykomplexum, a főváros legnagyobb hajléktalan emberekkel dolgozó, a fővárosi önkormányzat fenntartásában működő szervezetének tíz éves évfordulójára kiadott kötet. A könyv Győri Péter bevezetője után egy kronologikus történeti áttekintéssel kezdődik. Majd Pelle József „Állandó változásban” című tanulmányából a BMSZKI épületeinek történetét ismerhetjük meg, köztük a Dózsa György úti híres Népszállót is. A kötetből a Budapesti Módszertani Szociális Központ intézményeiben lakók összetételéről, jellemzőiről is tájékozódhatunk (nem, kor, iskolai végzettség,

egészségi állapot, jövedelem, stb.). A könyv legnagyobb részét interjúk, beszélgetések teszik ki az intézmény legrégebbi dolgozóival és lakóival. Majd az intézményi egységek (Dózsa átmeneti szálló, Dózsa fapad, Krízis Kórház, Alföldi, Külső-Mester, Bánya, Vaspálya, Táblás és Előd utcai szállók) részletes bemutatásával zárul.

Kulcsszavak: BMSZKI, FSZKI, fővárosi hajléktalanellátás, intézménytörténet, Népszálló, BMSZKI lakóinak jellemzői, átmeneti szálló, fapad, éjjeli menedékhely, hajléktalan kórház, anyaothton,

Győri Péter (összefoglalta) (2015): Hajléktalanügyi teendők 2015. Utcától lakásig. Javaslatok a hajléktalan emberek ellátásának átalakítására. 4.0 munkaváltozat.

<http://www.hajlekot.hu/dokumentumok/hut/hut4.0.pdf>

Olyan átfogó, a hajléktalanellátás, a hajléktalan helyzetű emberekkel kapcsolatos segítő tevékenység reformját, átalakítását, valamint az országos és helyi politikai szereplők hajléktalanság kezelésére, csökkentésére szolgáló javasolt lépéseit felvázoló anyag, amelynek tartalma vezető hajléktalanügyi szakemberek (Ghyczy Gellért, Gróf András, Gurály Zoltán, Hajdú Krisztián, Lőrincz Norbert, Maróthy Márta, Morva Emília, Varga Péter) szervezett diskurzusai során alakult ki, és előszavát Vecsei Miklós, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület alelnöke írta. Az anyag alapvetések megfogalmazásával indul: A cél elsősorban a hajléktalan emberek számára megfelelő, az egyéni szükségletekhez igazodó segítségnyújtás megfogalmazása, kialakítása. „Senki sem maradhat az utcán”, de ezt úgy kel elérni, hogy olyan szolgáltatásokat nyújt a rendszer, melyek valós alternatívát jelentenek az utcai életformával szemben. A szegénység kezelése nélkül nem csökkenthető a hajléktalanok száma. Amíg a megelőző programok hiánya miatt a hajléktalanság mindig újratermelődik, nem lehet felszámolni a közterületi hajléktalanságot. Nem érhető el valódi eredmény, ha a hajléktalan ellátásban nincsenek valódi kivezető utak. Ezután a fedél nélküliekkel, közterületen élőkkel kapcsolatos javaslatok, teendők kerülnek megfogalmazásra, majd a hajléktalanellátó intézményeket érintő változtatási javaslatok következnek. Az utolsó fejezet a hajléktalanság kezelését, csökkenését szolgáló további teendőket foglalja össze, melynek része a különböző szintű szabályozási feladatok, a támogatási rendszer átalakítása, támogatott lakhatási rendszer kialakítása és új szolgáltatások, szervezetek létrehozása is.

Kulcsszavak: hajléktalanügyi stratégia, közterülete élők problémái, lakhatáshoz elvezető út megépítése, kormányzati teendők, szociális szolgáltató központ, szobabérlők háza, támogatott lakhatás, szociális lakásotthon, szociális lakásügynökség, biztonságos lakásbérlet, magáncsőd eljárás,

Győri Péter – Sass Lajos (2003): A Népszálló története. I. 1912-1990. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 1. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 51-110.

<https://bmszki.hu/hu/otthontalanul>

A fővárost a 19-20. század fordulóján iszonyatos lakásnyomor jellemezte. A lakáshiány mellett az volt a baj legfőbb forrása, hogy a lakások bére nem állt arányban a bérlők jövedelmével. A lakásviszonyok a századfordulót követően még tovább romlottak, ami addig szokatlan társadalmi feszültségeket

hoztak felszínre. Így került sor az 1906-ban polgármesterré választott Bárczy István lakásprogramjának meghirdetésére. A kor legsúlyosabb lakhatással kapcsolatos problémájának az ágyrajarást találták, melyet az angliai Rowton rendszerű szállókhoz hasonló intézmények építésével kívántak megoldani. Az egyetlen ilyen intézmény, a budapesti Népszálló végül az Aréna út és az Angyalföldi út sarkán épült fel (ma Dózsa György út). A tanulmány korabeli leírások alapján mutatja be részletesen az épületet, valamint elemzi az építkezés finanszírozását is. A szálló megnyitásra 1912-ben került sor. A szerzők alaposan leírják működését, szolgáltatásait, házirendjét és az árakat. A tanulmány második felé a Népszálló későbbi történetét taglalja, felölve a háborús éveket, az 1945. utáni változásokat, a munkásszállóként funkcionáló évtizedeket, egészen 1990-ig. A végén gazdag korabeli dokumentumtár található.

Kulcsszavak: városegysítés, századfordulós évek lakásnyomora, ágyrajárást, Rowton szálló, Népszálló, munkáspalota, munkásszálló, hajléktalan szálló

Gyuris Tamás (2002): Hajléktalanság 2001-2002. Kapocs, 1. évf. 1. szám.

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2002/120/news>

Egy a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet által végzett kutatás keretében hajléktalan személyeket és hajléktalanokat ellátó személyeket is kérdeztek, hogy felmérjék az intézmények jelenlegi helyzetét a jogszabályok tükrében, valamint a hajléktalan emberek igényeit és szükségleteit. A kutatás számtalan hiányosságra hívta fel a figyelmet, például a férőhelyek hiányára, valamint a hajléktalan nők és fiatalok speciális szükségleteinek figyelembe nem vételére, vagy, hogy egyes önkormányzatoknál nem sikerült a jogszabálynak megfelelően biztosítani a nappali ellátást. Másik fókuszpont volt a fenntartó kérdése és a működési engedélyek vizsgálata. A kutatási anyag végén megjelenik az ellátottak szükségletfelmérése is, valamint szociális és gazdasági helyzetükről is képet kapunk.

Kulcsszavak: hajléktalanok körében végzett kutatás, NCSSZI, átmeneti szállók, nappali ellátás, zsúfoltság, hajléktalan nők és fiatalok szükségletei, hajléktalan-ellátó rendszer hiányosságai,

Gyuris Tamás (2003): Hajléktalanság nálunk - és az Európai Unió országaiban. Kapocs, II. évf. 5. szám.

http://epa.oszk.hu/02900/02943/00008/pdf/EPA02943_kapocs_2003_5_05.pdf

A szerző a hajléktalanság definiálási nehézségeivel kezdi tanulmányát: megemlíti az eltérő jogi és gyakorlati értelmezéseket, a folyamatosan változó és bővülő elméleti megközelítéseket és részletesen ismerteti a FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) által adott 4 szintű definíciót (ETHOS). Ezután rátér az Európai Unió és tagországainak hajléktalan lélekszámára, aminek megadása szintén nem problémamentes feladat, amit a szerző nem is rejt véka alá és megadja az általa használt számadatok forrását. A magyarországi adatokat az ETHOS 4 szintje alapján próbálja hozzávetőlegesen megadni. A hajléktalanság okaival kapcsolatban kiemeli az okok 3 szintjét (strukturális okok, közvetett és közvetlen személyes okok), melyeket együttesen kell vizsgálni. Mivel a hajléktalanságot a szerző a

megfelelő és megfizethető lakás hiányával azonosítja, ebből következően a tanulmány részletesebben foglalkozik a lakhatáshoz való joggal és az uniós és hazai lakásviszonyokkal.

Kulcsszavak: hajléktalanság fogalma, FEANTSA, ETHOS, hajléktalanság tipológia, otthontalan, fedél nélküli, lakástalan, veszélyeztetett lakhatás, elégtelen lakáskörülmény, hajléktalanság okai, lakhatáshoz való jog és lakásviszonyok az Európai Unióban és Magyarországon,

Gyuris Tamás (2001): Kilakoltatás, hajléktalan családok, fiatalok, gyerekek. In: Osztoivits Ágnes (Szerk.): Utak és lehetőségek a szegénység visszaszorítására. Szociális párbeszéd az ezredforduló Magyarországon 2000. szeptember 22-23. Budapest: 130-132.

A szerző a családos hajléktalanság jelenségével és annak okaival foglalkozik, mely a rendszerváltás után jelent meg. A magyar társadalomban ennek a jelenségnek az egyik oka, hogy a hosszú ideje munkanélküli személyek dominálják a munkanélküliek rétegét, a hosszú távú munkanélküliség pedig anyagilag nagyon megviseli a családokat. Ezeknek az embereknek a reintegrációja nagyon költséges és nehézkes, és a nagy regionális eltérések, amik a munkakínálatában tapasztalhatóak, tovább nehezíti ezt a helyzetet. Jellemző egy Budapest irányú migráció. Komoly probléma a részmunkaidős foglalkoztatás hiánya, ez főleg az anyák munkaerőpiaci helyzetét nehezíti meg. Az írásban megtalálható egy hajléktalan terminológia is, és a törvényi háttérrel is érinti a szerző. Megemlíti a rászorultsági alapú támogatások kis mértékét, a bérlakás szűkösségét, az önkormányzatok fiskális politikáját, ami a bérlakás szektor privatizálását ösztönözi, mint a családok hajléktalanná válásának háttérét. Valamint a jogszabályi hézagokat, mert a lakás törvény, a szociális törvény és a gyermekvédelmi törvény nincs összhangban, ezért családos hajléktalanság nem jelenik meg törvényi szinten. Az egyetlen megoldás, amit a magyar jogalkotó alkalmaz a családok átmeneti otthona, de ezekben nagyon kevés a férőhely országosan. Zárásként megoldási javaslatokat tár elénk a szerző.

Kulcsszavak: családos hajléktalanság, hosszú távú munkanélküliség, bérlakások, reintegráció, regionális eltérések, részmunkaidős foglalkoztatás, rászorultsági alapú ellátások, önkormányzatok, lakás törvény, szociális törvény, gyermekvédelmi törvény, családok átmeneti otthona

Gyuris Tamás – Horváth Olga – Oross Jolán (2004): Hajléktalanellátás. Segédanyag a szociális szakvizsgálóhoz. Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet, Budapest.

Kifejezetten a hajléktalan-ellátásban dolgozó szociális szakemberek szakvizsgálójához készült hallgatói segédanyag. A jegyzet a korábbi évtizedben megjelent hajléktalansággal kapcsolatos szakirodalmak alapján próbálja csokorba gyűjteni a hajléktalanságról és annak hazai kezeléséről szóló információkat, tudásokat. Történeti résszel kezdődik, foglalkozik a hajléktalanság kezelésével Magyarországon 1945 előtt és az azt követő évtizedekben is egészen a rendszerváltásig. Foglalkozik a hajléktalanság társadalmi okaival. Bemutatja a hajléktalanok különböző jellemzőit szociológiai, mentálhigiénés, pszichológiai és kapcsolathálózati megközelítésben. Bemutatja a hajléktalanokat ellátó intézményrendszer kialakulását és a kapcsolódó jogi szabályozást a 90-es évek elejétől. Egy fejezetet szentel a hajléktalan emberekkel végzett szociális munkának.

Kulcsszavak: hajléktalansággal kapcsolatos áttekintés, hajléktalanság kezelésének története Magyarországon, hajléktalanok szociológiai jellemzői, hajléktalanság pszichológiai megközelítése, a hajléktalanság kapcsolathálózati megközelítése, hajléktalan emberek egészségi jellemzői, hajléktalanság kezelése, hajléktalanokkal végzett szociális munka

Hajas Barnabás – Szabó Máté (2009): Emberi méltóság - korlátok nélkül. In: Emberi méltóság korlátok nélkül. A gyermekek, a hajléktalanok és a gyülekezők jogai. Országgyűlés Hivatala, Budapest, 9-17.o.

Az ombudsman és osztályvezetője által közösen írt bevezető az állampolgári jogok országgyűlési biztosa által összeállított gyűjteményes kötethez. Az ombudsman állásfoglalások kialakítása mellett jogtudatosító, jogi népszerűsítő tevékenységet is vállal, feladatának tekinti az emberi méltóság tiszteletben tartására irányuló állampolgári nevelést is, ezért aktív jogtudatosító projektetekkel próbálja elérni főként a gyermek és fiatal korosztályt. Szükség van a demokráciára nevelésre, az emberi jogok új kultúrájára, a közjogi értelemben tudatos polgárokra. A hajléktalanok és a gyermekek emberi jogi helyzetét egyaránt a kiszolgáltatottság jellemzi. A gyermekeknél az emberi méltósághoz elengedhetetlen autonómia nem alakult még ki, a hajléktalanoknál pedig veszélyeztetett az autonómia előfeltételéül szolgáló önálló lakhatás elvesztése következtében, így erre a két csoportra az országgyűlési biztos kiemelten figyel. A hajléktalansággal kapcsolatos ombudsmani projekt keretében műhelybeszélgetéseket és tanácskozás-sorozatot szerveztek, kiállításokat rendeztek hajléktalan művészek alkotásaiból.

Kulcsszavak: ombudsman, emberi jogok, emberi méltóság, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, kiszolgáltatottság, „Vagyunk – Hajléktalan Emberek Alkotóművészeti Egyesülete”,

Hammarberg, Thomas (2009): Senki sem válhat hajléktalanná - a megfelelő lakhatás külön jogot jelent. In: Emberi méltóság korlátok nélkül: a gyermekek, a hajléktalanok és a gyülekezők jogai. Országgyűlés Hivatala, Budapest: 133-136.

A szerző az Európa Tanács emberi jogi biztosa. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa által összeállított gyűjteményes kötetben szereplő tanulmány a hajléktalan embereket a sikertelen szociálpolitika élő bizonyítékainak tekinti. Sorra veszi a hajléktalanság szempontjából veszélyeztetett európai társadalmi csoportokat. Első lépésként a legfontosabbnak annak az elismerését tartja, hogy a megfelelő lakhatás is egyetemes emberi jog, majd a szerző ezt részletesen értelmezi is. Megfogalmazza a jogalapú lakhatási stratégia minimál programjának tartalmát is.

Kulcsszavak: emberi jogok, szociálpolitika, veszélyeztetett csoportok, bevándorlók, romák, fogyatékkal élők, családon belüli erőszak áldozatai, a megfelelő lakhatás egyetemes emberi jog, jogalapú lakhatási stratégia,

Háy János (szerk.) (2004): Alkonyzóna - Hajléktalan művészek antológiája, Barrus Könyvkiadó.

A kiadó munkatársai olyan kortárs antológiát akartak létrehozni, melyet a Budapesten élő hajléktalan művészek írásaiból és rajzaiból válogattak össze. Nem társadalomkritikaként kell a kezünkben tartanunk, nem is az volt a céljuk, hogy a hajléktalanok nyomorát bemutassák, hanem az, hogy mi olvasók felfigyeljünk arra, hogy a hányattatott sorsú ember tollából is kerülnek ki értékes és színvonalas munkák. A kiadó szerint a beküldött munkák csekély részét lehetett az antológiába beválogatni, de ettől még értékesebbek. Minden olvasó megtalálja számára a legszebbet az alkotások közt, mert a szomorútól a vidámig, a humoroson át mindenféle mű olvasható a kötetben. A kötet a Menhely Alapítvány gondozásában működő Fedél nélkül utcalap rendszeres művészeti pályázatára beadott hajléktalan alkotásokból válogatott.

Kulcsszavak: hajléktalan művészek, hajléktalan alkotások, vers, próza, rajz, Fedél nélkül utcalap,

Háy János (szerk.) (2004): Alkonyattól pirkadatig - Hajléktalan művészek antológiája, Barrus Könyvkiadó.

A 2004-ben megjelent Alkonyzóna kötet folytatása. Sok dologban különbözik az elődjétől, de a leginkább abban, hogy vidéki hajléktalanok műveit is beválogatták ebbe a kötetbe. Az előző antológia lavinát indított el az alkotó hajléktalanok körében. Azok, akik addig csak helyel-közzel alkottak valamit, most rövid időn belül több művet is létrehoztak. Ebben a kötetben hangsúlyosabban vannak jelen a rajzok és a grafikák, de ezzel egy időben megtartották azt a felépítést, amit az előzőben. A kötet legkiemelkedőbb hozadéka talán az, hogy a hajléktalan művészek egy baráti társasággá lettek, akik időközönként szervezett körülmények közt találkoznak, amiben nagy segítséget nyújt nekik a Fedél Nélküli című utcalap szerkesztősége.

Kulcsszavak: hajléktalan művészek, hajléktalan alkotások, vers, próza, rajz, Fedél nélkül utcalap,

Hegedűs József-Horváth Vera-Somogyi Eszter-Teller Nóra (2015): „Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációját segítő programok” – TÁMOP 5.3.3. konstrukció monitoringja. Városkutató Kft.

http://hajlekot.hu/dokumentumok/konferencia2016/Tamop_533_monitoring%203_15.pdf

A tanulmány célja a 2008-2015 között folyó, a hajléktalan emberek társadalmi visszailleszkedését, foglalkoztathatóságának javítását célzó TÁMOP 5.3.3. program keretében megvalósult projektek kritikai áttekintése. A szerzők a hajléktalanság társadalmi-gazdasági okainak elemzéséből indulnak ki és a projektek jellemzőinek rövid összefoglalása után vizsgálják az eredményeket. Meglátásuk szerint a hajléktalan helyzetű emberek társadalmi integrációját célzó programoknak alapvetően három, egymással összefüggő területen kell eredményeket elérniük, ezek pedig: a mentális képességek javítása, a lakhatás biztosítása és a megélhetéshez minimum szükséges jövedelem biztosítása. A TÁMOP 5.3.3. program értékelésekor ezen szempontok mentén összegzik, hogy a megvalósult projektek mennyire voltak képesek az egyéni kompetenciafejlesztésekre és a támogatások révén kivezetni az egyéneket/családokat a hajléktalan helyzetből, szem előtt tartva, hogy a sikeres

integrációhoz mindhárom területen eredményt kell elérni. Az elemzés további szempontja, hogy a közvetítő intézményrendszer mennyire volt hatékony a végrehajtásban, a sajátos intézményi érdekek módosították-e és milyen irányban a projektek hatásait. Végül pedig a vizsgálódás tapasztalatai alapján javaslatokat is tesznek a programok továbbfejlesztésére.

Kulcsszavak: TÁMOP-5.3.3., hajléktalanok társadalmi visszailleszkedését szolgáló programok vizsgálata, társadalmi integráció, kompetenciafejlesztés, foglalkoztathatóságot fejlesztő képzések, lakhatási támogatás,

Horváth Olga (2018): Befogadás és rehabilitáció - hajléktalanok munkában. In: Rendszer és váltás. A Szociális Törvény első 25 éve. 'Harmattan SZOSZAK, Budapest: 459-470.

A szerző a hajléktalan emberek foglalkoztatásának lépéseit saját, a szombathelyi Segítőházban szerzett munkatapasztalatai alapján foglalja össze. Megismerhetjük a kezdeti nehézségeket a 90-es években, a hajléktalan emberek foglalkoztatási módszertanának kialakulását, a fejlődés irányát és lépéseit. A tanulmány bemutatja a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatási rendszerének 4 tartópillérét, úgy mint a képzettségi szint növelése, a tartós és folyamatos munkavégzésre való felkészítés, a pszichés rehabilitáció és a lakhatás megteremtése.

Kulcsszavak: hajléktalan emberek foglalkoztatása, közhasznú foglalkoztatási programok, munkahelyteremtés és –megőrzés támogatása, kiűt a hajléktalan létből, integráció, intézményen belüli foglalkoztatás,

Horváth Olga (2004): Ellátási kötelezettség - finanszírozás kérdései a hajléktalan emberek ellátásában. Készült a SZOLID Projekt megbízásából.

http://www.boon.hu/2007/10/Horvath_Olga_Ellatasi_kotelezettseg-finanszirozas_kerdesei.pdf

A szerző az elmúlt évek tapasztalataira és kutatásaira hagyatkozva mutatja be a hajléktalanság kialakulásának lehetséges makro és mikro tényezőit, illetve a hajléktalanok ellátására specializálódott intézményrendszert és szolgáltatásokat, és ezek finanszírozását. Végigköveti az ellátórendszer kialakulásának lépcsőfokait. Bemutatja az intézmények típusait és gazdálkodásukat, infrastrukturális jellemzőiket és az intézményrendszerből hiányzó elemeket is. Megállapítja, hogy a férőhelyek több, mint felét olyan személyek töltik be, akiknek vagy egészségügyi, vagy más fajta bentlakásos intézményben lenne a helyük. Összegezi a hajléktalan személyekre leselkedő veszélyeket és a kriminalitás megjelenésének formáit, ami velük kapcsolatos. A finanszírozással kapcsolatban képet kaphatunk az egyházi fenntartású és önkormányzati intézmények normatívájának alakulásáról és az innováció alulfinanszírozottságáról. A helyzetértékelés zárásaként pedig az önkormányzatok a szociális törvény általi ellátási kötelezettségükhöz való hozzáállását mutatja be, mely legtöbb esetben a hajléktalanság tagadásával, vagy az ellátó rendszer kialakítása és szükségletek közti hiátusában merül ki. A helyzetértékelés után javaslatokat és tárcaközi együttműködési megoldásokat javasol a szerző a hajléktalanság kezelésének érdekében.

Kulcsszavak: hajléktalanná válás okai, hajléktalanokat ellátó intézményrendszer, finanszírozás, egészségügyi ellátás, önkormányzatok, foglalkoztatáspolitikai, lakástámogatások, diszfunkciók, angol tapasztalatok

Horváth Sándor (2008): Csavargók, hajléktalanok, koldusok. A társadalmi gondoskodás rejtett gyakorlata Budapesten az 1960-as években. Történelmi Szemle 3: 359-381.

https://tti.btk.mta.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2008-3/359-381_horvaths.pdf

A szocialista korszakban hivatalosan nem létező szegénység és hajléktalanság csak rendészeti vagy egészségügyi problémaként kerülhetett a nyilvánosság elé. A tanulmány célja, hogy a szegénységgel, hajléktalansággal való foglalkozás 60-es évekbeli viszonyait bemutassa, valamint azt, miként reagáltak a szegényüggyel foglalkozni kénytelen társadalmi intézmények a szocialista állam elvárásaira. Az anyag gazdag korabeli dokumentumokra alapozva íródott, melyekből sok részletet is közöl. Elsőként a munkásszállók 50-es és 60-as évekbeli helyzetével, működésével, megítélésével és belső életével foglalkozik, kiemelten a Dózsa György úti hajdani Népszállóval és a Dobozi úti szállóval. Majd rátér a korabeli szociális otthonok helyzetére, a szociális otthonokba utaltak megbélyegzésére. Az utolsó rész a koldusok kezeléséről, velük kapcsolatos büntető szabályozásról és fellépésről szól.

Kulcsszavak: rendészeti kérdés, rendészeti eszközök, városi szegénység, munkásszállók, Népszálló, túlszűfolttság, előítéletek, kapacitásnövelés, szociális otthonok, elmeotthonok, koldusok, razziák, ellátó rendszer centralizáltsága, Fővárosi Tanács,

Horváth Szilárd (2009): Vajon miért nem tudjuk a hajléktalanokat visszajuttatni a társadalomba? In: In: Emberi méltóság korlátok nélkül. A gyermekek, a hajléktalanok és a gyülekezők jogai. Országgyűlés Hivatala, Budapest: 219-269.

A szerző a címben megfogalmazott kérdés megválaszolását négy alkérdés megtárgyalása mentén kísérli meg. Az első részben a hajléktalanság definiálására tesz kísérletet: kiket is nevezhetünk hajléktalanoknak? A második részt a társadalmi visszailleszkedés jelentésnek körüljárásának szenteli, mégpedig úgy, hogy az alapkérdésnek azt tekinti: Hogyan lehet a társadalomból kikerülni? Ebben a fejezetben a szerző pontosan bemutatja, mely dimenziókban szenvednek hátrányt a hajléktalanok az átlagos magyar állampolgárral szemben. Az összehasonlítás alapjául elsősorban Kolosi Tamás 1987-ben megjelent Tagolt társadalom című könyvében elemzett dimenziókat teszi meg. A harmadik fejezet a hajléktalanságból való kilépés nehézségeiről próbál meg képet adni. A negyedik fejezet pedig a hajléktalansággal kapcsolatos jog- és erkölcsi szabályokkal ismerteti meg körbejárva a kérdést: Milyen típusú segítség jár a hajléktalanoknak?

Kulcsszavak: fedél nélküli, effektív hajléktalan, lakástalan, otthontalan, deviáns szubkultúra, állami érdek, státuscsoportok, urbanizált hajléktalanság, visszailleszkedés, Befogadó Falu program, felzárkóztatás, politikai érdekérvényesítés,

Horváth-Takács Bernadett - Maróthy Márta - Varga Péter (2018): Hajléktalanellátás. In: Rendszer és váltás. A Szociális Törvény első 25 éve. L'Harmattan SZOSZAK, Budapest: 241-253.

A szerzők a Hajléktalanokért Közalapítvány munkatársai. A tanulmány elsősorban az 1993. évi III. törvény, az ún. Szociális Törvény szemszögéből vizsgálja a magyarországi hajléktalan-ellátást. Részletezi a nevezett törvény hajléktalan definícióját és az ezzel kapcsolatos nehézségeket. Fő témája az ellátórendszer, bemutatja az ellátási formákat, a jelenlegi ellátórendszer előnyeit és hátrányait.

Kulcsszavak: Szociális Törvény, Hajléktalanokért Közalapítvány, hajléktalan személy jogi definíciója, hajléktalan-ellátó rendszer, éjjeli menedékhely, átmeneti szálló, tartós ellátások, nappali melegedők, utcai szociális munka, hajléktalanok egészségügy ellátása, pályázati lehetőségek,

Kaposi Mária (Ford.) (2006): Fenntartható közösségek: állandó otthonok – változó életek. Stratégia a hajléktalanság kezelésre. Otthontalanul... Tégy az emberért sorozat! 4. kötet, Korona, Menhely Alapítvány, BMSZKI, Budapest.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/fenntarthato_otthontalanul_4.pdf

A tanulmány bevezetője a brit kormány által képviselt „fenntartható közösségek program csoport” bemutatását tartalmazza. Ez a program a településfejlesztések irányvonalait jelöli ki a jövőbeli fenntarthatóságra koncentrálva. Leírja a programcsoport megvalósítását mérni hivatott indikátorokat is és az ezáltal számonkérhetőség, monitoring lehetőségeit taglalja. Az első fejezetben a stratégia egyes elemeit találhatjuk, ami megfogalmazza azt a távlati célt, hogy 2010-re felére csökkentik az ideiglenes lakhatással bírók számát Nagy-Britanniában, valamint azt, milyen lépések kellenek ehhez. A második fejezetben a szigetország hajléktalanságára jellemző tendenciákat és adatokat ismerhetjük meg. A harmadik fejezetben a megelőzési stratégiával ismerkedhetünk meg és ennek elemeivel, például a szociális bérlakásokkal, valamint az egyének és az önkormányzatok számára nyújtott támogatásokkal, illetve az egyes problémák kezeléséhez szükséges intézkedések is megjelennek. A negyedik fejezetben azokat a célcsoportokat ismerhetjük meg, akiket védendőként jelöl meg a törvény. Ők a gyerekek, fiatalok, kisebbségek és más könnyen sebezhető csoportok. Majd az egyes reform javaslatokat találhatjuk a hajléktalansággal veszélyeztetett csoportok számára nyújtott szolgáltatásokkal, valamint a szükségleteket figyelembe vevő a szállásjavítási irányokkal. A továbbiakban pedig az állandó lakhatáshoz segítség terveit és lépéseit mutatja be a tanulmány az angol példa alapján. Zárásként a helyi kezdeményezések és regionális együttműködés fontosságára, a stratégia végrehajtásának elemeire, valamint ennek monitoringjára térnek ki a szerzők.

Kulcsszavak: hajléktalanság megelőzése, More than a Roof, fenntarthatóság, célzott támogatások, utcán éjszakázók, önkormányzati programok, lakhatás elérhető áron, mediáció, tanácsadás, oktatás, szakképzés, jogi tanácsadás, szociális bérlakások, lakástámogatás, ideiglenes lakhatás véglegessé alakítása, egyösszegű állami támogatás, indikátorok, monitoring, akcióterv,

Kardos Gábor (2009): Lakhatás és méltóság. In: Emberi méltóság korlátok nélkül. A gyermekek, a hajléktalanok és a gyülekezők jogai. Országgyűlés Hivatala, Budapest: 74-83.

A tanulmány a szociális jogok és az emberi méltóság védelme közötti összefüggések megvilágításával indít. A szerző kimondja, hogy a minimális szintű, mindenkinek járó szociális ellátás a magántulajdonra építő piacgazdasági rendszer tiszteletben tartásának is az előfeltétele. Ezen bevezető után az anyag a lakhatáshoz való jog tartalmi elemeit mutatja be a nemzetközi szabályozás és a magyar Alkotmánybíróság határozatai alapján.

Kulcsszavak: szociális jogok, emberi méltóság, lakhatáshoz való jog, Emberi Jogok Európai Bírósága, ENSZ, megfizethetőség, Alkotmánybíróság, szociális biztonság, közvetlen életveszélyt jelentő hajléktalanság, emberi élet és méltóság védelme,

Kardos Gábor (2001): A lakhatáshoz való jog. A nemzetközi jog felfogása és a magyar alkotmánybíróság határozata. Fundamentum 1: 99-102.

<http://fundamentum.hu/sites/default/files/01-1-07.pdf>

A szerző a lakhatáshoz való jog tartalmának értelmezését veszi sorra. Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondja, hogy a modern társadalmak elsődleges társadalmi szükségeltnek tekintik a lakhatást, amelynek szabályozását nem lehet kizárólag a piaci erőkre bízni. Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottsága szerint a lakhatás joga mindenkit megillet, és tartalma nem értelmezhető szűken oly módon, hogy az nem jelent többet, mint a tetőt az ember feje felett. A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága 2000-ben vizsgálta, hogy a szociális biztonsághoz való jogból levezethetőek-e meghatározott részjogok, például a lakhatáshoz való jog, mint alkotmányos alapjog,

Kulcsszavak: lakhatáshoz való jog tartalma, emberi jogok, emberi méltóság, Emberi Jogok Európai Bírósága, ENSZ, megfizethetőség, Alkotmánybíróság, szociális biztonság, közvetlen életveszélyt jelentő hajléktalanság, emberi élet és méltóság védelme,

Kawash, Samira (2010): A hajléktalan test. Replika 71: 53-70.

A tanulmány irodalmi-filozófiai megközelítésből járja körbe a hajléktalan emberek testének észlelését, a test kirekesztését, illetve az alapvető testi funkciók kielégítésének megszegését. Hiszen amikor a közterületi pisilés-kakilás problémájának megoldási kísérlete nem nyilvános és ingyenes vécék felállítása, hanem az emberek eltávolítása, az megszegésként értelmezhető. A média és a politika uralkodó diskurzusában a hajléktalankérdés nem annak a társadalomnak vagy gazdaságnak a problémáját jelenti, amely kitermeli a hajléktalanságot, hanem azt a problémát, amit a hajléktalan emberek jelentenek a gazdaság és a társadalom számára. Úgy tűnik, a politikai döntéshozók számára nem az jelenti a gondot, hogyan segítsenek a hajléktalan embereken, hanem az, hogyan tartsák őket ellenőrzés alatt, és hogyan óvják meg tőlük a közösséget. A hajléktalanoknak a közterekről történő, egyre erőszakosabb formákat öltő kitiltása a közösségnek egy olyan szigorúan normatív meghatározásához kötődik, amely szerint a hajléktalanok tulajdon- és helynékülisége veszélyt jelent a köz nevében birtokolt és ellenőrzött tulajdonra. Így a hajléktalanság nem a közösségen belüli problémaként, hanem a közösségen kívülről érkező fenyegetésként jelenik meg. A feltételezést, hogy

a hajléktalanok alapvetően különböznek és elkülönülnek a közösségtől, gyakran a hajléktalanokat védelmezők által használt képek és retorikai fordulatok is megerősítik, csakúgy, mint a hajléktalanok számára nyújtott szolgáltatások struktúrája és kialakítása.

Kulcsszavak: hajléktalankérdés, közösség, közösségi tér, közösség normatív és kirekesztő felfogása, kirekesztés, hajléktalanszállók, utcalapok, érdekvédelem, hajléktalan test, hajléktalanság kriminalizálása, nemlét, kizorítás,

Kemecsei Judit - Gurály Zoltán (2016): Kétszer nem léphetsz ugyanabba. In: Dialógusok a hajléktalanságról. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 11. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 55-62.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/otthontalanul_11_web-1.pdf

Az írás a február 3-ai felmérések tapasztalatait összegzi. A hajléktalan ellátásban egy adott időszak alatt elképzelhetetlenül sok ember fordul meg, de a kérdezettek fele egy év múlva már nincs a rendszerben. A hajléktalan ellátásból az emberek kikerülnek valahova és helyettük jönnek újak. Úgy tűnik, nem függ a jövedelmi helyzettől a rendszerből való kikerülés és maguk oldják meg a lakhatásukat a legtöbb esetben a hajléktalanok. A kikerülések irányai különbözhetnek, de minden egyes kikerülést ugyanaz az egy dolog határoz meg, és az nem a pénz. Attól függ leginkább, a hogy konkrétan melyik településen, vagy melyik intézményben kérdezték. Az egyes intézményeken szolgáltatásain, humánerőforrásain, infrastrukturális felszereltségén és egyéb jellemzőin kell javítani, ha azt akarjuk, hogy több ember kerüljön ki onnan.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, rendszerből eltűnő hajléktalan emberek, hajléktalanságból való kikerülés, kikerülés okai, regionális eltérések, intézmények közti különbségek, szolgáltatások, segítők munkája,

Kepe Róbert (2012): Mozgásban maradni. Esély 4: 90-108.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2012_4/kepe.pdf

A tanulmány a Fedél Nélkül nevű utcalap történetén, működésén, a lap életéhez többféle szálon kapcsolódó hajléktalan emberek feladatain, problémáin és munkáján keresztül mutatja be azt, hogy a tartósan munkanélküli, alacsony önértékelésű hajléktalan embereket milyen módszerekkel lehet kizökkenteni passzív állapotukból. A szerző az utcalap főszerkesztő koordinátora, így komoly, belső ismeretekkel rendelkezik az utcalap és a köré szerveződött hajléktalan szerzők, művészek és terjesztők életéről, működéséről. A cikk a Fedél Nélkül létrejöttének és működésének rövid története után elsősorban a lap életének 2003-ban kezdődött intenzív átalakításával foglalkozik. Bemutatja, hogyan sikerült egy folyamatos futó, kizárólag adományokból fenntartott művészeti pályázat segítségével igazi hajléktalan alkotóműhelyt szervezni az utcalap köré, valamint azt is, a hajléktalan helyzetű lapterjesztők szokásainak átalakítása, a terjesztői hálózat reformja milyen nehézségekkel járt és milyen

eredményeket sikerült elérni. Külön figyelmet szentel a közösségformálás kérdésének, valamint az egyéni esetkezelés fontosságának. Emellett képet kaphatunk azokról a pályázati programokról, melyekben a Fedél Nélkül újság 2011-ig részt vett (EQUAL-program, Sztárokkal beszélgetünk program az NCA támogatásával, Hajléktalan Önarckép projekt, Első kézből a hajléktalanságról program a Norvég Alap finanszírozásában).

Kulcsszavak: Fedél Nélkül utcalap, tartósan munkanélküli hajléktalan emberek, hajléktalan emberek aktivizálása, hajléktalan emberek alkalmazása, művészeti pályázat hajléktalan emberek számára, hajléktalan alkotóműhely, Kiemelt Terjesztők Klubja,

Kiss Bernadett (2015): A mentálhigiénés segítő munka szerepe a rossz egészségi állapotú hajléktalan személyek körében. Esély 5: 114-128.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2015_5/2015-5_4-1_Kiss_Mentalhigienes_segito_munka.pdf

A szerző a hajléktalanná válás folyamatának egyfajta vázlatos felvázolása és a hajléktalansággal járó pszichés megterhelés és mentális hatások leírása után egy lábadozó intézményben élő, rákbeteg hajléktalan férfivel folytatott segítő beszélgetéseinek tapasztalatait foglalja össze. Bemutatja a segítő beszélgetések során alkalmazott technikákat és elemzi a kliens reakcióit, gondolkodásának és viselkedésének változásait a folyamat során. Összegzésként megállapítja, hogy a segítő beszélgetések felkínálása lehetőséget nyújt a beteg hajléktalan emberek számára, hogy ne csak az állapotukkal járó fizikai szenvedés elviseléséhez kérjenek segítséget, hanem a lelki gondjaikról is beszámolhassanak.

Kulcsszavak: deviáns magatartás, labelling-elmélet, stigmatizálás, lábadozó, kommunikációs zárkózottság, kiilleszkedés, kirekesztettség, mentálhigiénés jellegű gondozás, másodlagos szocializáció, hajléktalanná válás folyamata, aktív hallgatás, nondirektivitás, értő figyelem, segítő beszélgetés,

Kocsis Attila (2008): A koldulás kezelése Magyarországon a rendszerváltás után. Kapocs, VII. évf. 2. szám.

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2008/85/news>

A szociális gondoskodás történetének állandóan visszatérő elemei a koldulás problémája, illetve a különböző társadalmak által a koldulásra adott közösségi válaszok. Magyarországon ennek a problémakörnek fontos állomását jelentik a rendszerváltás utáni szegénypolitika egyes elemei, azon belül pedig a koldulás kezelésére irányuló állami intézkedések. Ebből kiindulva a tanulmány 1989 és 2006 között a koldulás jelenségére adott állami válaszok változásaival, a vonatkozó törvények, rendeletek ismertetésével és elemzésével foglalkozik. A koldulás jelenségét kezelni hivatott rendszerváltás utáni törvények, önkormányzati rendeletek, illetve helyi szintű szabályozási tervek elemzése alapján kirajzolódó összkép nem túl kedvező. Ugyanis az állam sem jogi, sem szociális eszközökkel nem reagált a problémára egészen 1999-ig, így a rendszerváltást követően tíz évig érvényben maradt a Kádár-korszakban született, a koldulás általános tiltását megfogalmazó rendelkezés. Ráadásul az állam tevékenysége komplex szociális programok kidolgozása helyett ezt követően is kizárólag a jogszabályi környezet megváltoztatására irányult. Központi szinten ugyan

megszűnt a koldulás valamennyi formájának kriminalizálása, a helyi önkormányzatok által hozott rendeletek, illetve az általuk bevezetni kívánt intézkedések azonban a törvényi szintű szabályozásnál szélesebb körű korlátozást jelentenek. Az állam különböző szerveire tehát leginkább a probléma elhanyagolása, valamint rendészeti szemléletű kezelése, ezzel összefüggésben pedig a szegénység ezen tünetének elkendőzése jellemző. A koldulásra, a koldusok közterületi jelenlétére elsősorban jogi, közbiztonsági kérdésként tekintenek, melynek orvoslására szerintük elegendő a megfelelő jogszabályi háttér kimunkálása, illetve a tiltó rendelkezések betartatásához szükséges rendészeti eszközök hatékony alkalmazása.

Kulcsszavak: koldulás, kriminalizálás, rendészeti eszközök a koldulás visszaszorítására,

Kovács Ivetta (2009): „Élj meg Fedél nélkül!” 15 éves a Fedél nélkül – Hajléktalanok lapja. Esély 1: 101-119.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2009_1/KOVACS.pdf

A tanulmány alapját a szerző ugyanezt a címet viselő, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karán szociális munkás szakon 2008-ban készült szakdolgozata képezi. Megírását az motiválta, hogy a szélesebb nyilvánosság számára is megismerhetővé váljon az első magyar utcalap, a Fedél nélkül keletkezésének és működésének története. Az újság életének mélyebb megismertetése mellett a tanulmány nem titkolt célja az is, hogy láthatóvá tegye a lap életét irányító szociális munkások által végzett segítő tevékenységet, annak nehézségeit és eredményeit. A szerző mindezt egy konkrét, európai uniós forrásokból finanszírozott program megvalósításának elemzésével teszi, úgy, hogy az tanulságokkal szolgáljon az uniós pályázatokban részt vevő, vagy a jövőben részt venni kívánó szociális szolgáltatók, szociális munkások számára.

Kulcsszavak: Fedél Nélkül utcalap, EQUAL-program, egyéni esetkezelés nehézségei és tanulságai, csoportos szociális munka a Fedél nélkül terjesztőivel, Kiemelt Terjesztők Klubja,

Kovács Vera (2014): A Város Mindenkiért csoport „Utcáról lakásba” kísérlete Kőbányán. Esély 1: 92-106.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2014_1/kovacs.pdf

A cikk A Város Mindenkiért csoport egy sikertörténetét mutatja be, ahol egy kunyhóbontást megakadályozó érdekvédő tevékenységből elindulva egy önkormányzati támogatással megvalósított lakhatási programot sikerült véghezvinni. A Kőbányai Önkormányzat közigazgatási területéhez tartozó Terebesi erdőben lévő kunyhók bontása miatt került az AVM először kapcsolatban az erdőben lakókkal, jogi segítséget nyújtva nekik. Hosszas egyeztetés után az Önkormányzat ígéretet tett a kunyhók más lakhatással történő kiváltására. Az AVM egy programot dolgozott ki az önkormányzat részére, melyben az Egyesült Államokból indult „elsőként lakhatás” projektet dolgozták át a hazai, létező szociális viszonyokra és jogszabályi környezetre vonatkozóan. Végül 2013 tavaszán az első ütemben két lakásban két pár költözhetett be az önkormányzati lakásokba. Az ingatlanok lakhatóvá alakításában a Szociális Építőtábor Egyesület segített, melynek keretében önkéntesek és a későbbi beköltözők végeztek munkákat (szakmai irányítás mellett). A leendő lakók emellett intenzív szociális

munkában részesültek, melyben nagy segítségére voltak a csoportnak a Vöröskereszt X. kerületi szervezetének szociális munkásai. A beköltözés óta eltelt időben a beköltözők életében beállt pozitív változások igazolni látszatták a program erejét.

Kulcsszavak: A Város Mindenkié csoport, AVM, Housing first, elsőként lakhatás, Kőbányai Önkormányzat, Vöröskereszt

Lengyel Gabriella (2010): Cigánynak vélt hajléktalanok. In: Mindennapi hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért sorozat! 7. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 77-87.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_2.pdf

A tanulmány a cigányság és a hajléktalanság összekapcsolódásának kérdését vizsgálja a 2004. évi ún. Február 3. kutatás adatainak felhasználásával. Hajléktalan emberek körében 1999. február 3-a óta minden évben ugyanazon a napon kérdőíves szociológiai adatfelvétel történik a hajléktalanellátó szervezetek munkatársainak segítségével a Menhely Alapítvány szervezésében, kezdetben csak a fővárosban, 2006-tól pedig már országosan. 2004-ben a kérdőívbe bekerült az a kérdés is: „Mondták-e már Önre azt, hogy cigány?”, ami az első kísérlet, hogy erről a csoportról szélesebb képet kapjanak a kutatók és a szociális szakemberek. A hajléktalanok között olyan sokan vannak a cigányok, hogy a korábbi elképzelés, mely szerint a cigány embereket közösségük kohéziója megóvja a hajléktalanná válástól, és hogy a mégis látható roma hajléktalanok a családi, közösségi kapcsolatok nélküli volt állami gondozottakból és a hajléktalanszállókat munkásszállóként használó ingázókból áll, nem tartható és nem elégséges magyarázat. A szerző a 2004. évi kérdőívben feltett, korábban már idézett, cigányságra vonatkozó kérdésre igennel válaszolókat „cigánynak vélt hajléktalanokként” hívja és adataikat a többi hajléktalan válaszaival hasonlítja össze leíró jellegű elemzést nyújtva ennek a csoportnak a jellemzőiről. Foglalkozik a nők arányával (a cigánynak vélt hajléktalanok között valamivel magasabb, mint a többi hajléktalan között), életkorukkal (a cigány hajléktalanok jóval fiatalabbak), társas kapcsolataikkal (a cigánynak vélték kisebb arányban élnek egyedül, mint a hajléktalanok általában), születési helyükkel (nagyobb arányban származnak vidékről), iskolai végzettségükkel (a cigány hajléktalanok jelentősen alacsonyabb iskolázottságúak), körülményeikkel a hajléktalan létben (valamivel magasabb az utcán élők aránya). A szerző arra a megállapításra jut, a cigánynak vélt hajléktalanok között jelentősen magasabb arányban vannak a régebben hajléktalanok, mint a többi hajléktalan között, miközben egy jóval fiatalabb csoportról beszélünk, mint a többi hajléktalan esetében, tehát korábbi életszakaszban estek ki eredeti környezetükből, kapcsolatrendszerükből, mint a többi hajléktalan. A cigány hajléktalanok rosszabb életkilátásokkal, a hajléktalanná válás gyorsabb realizálódásával indulnak és benne is ragadnak ebben a létformában.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, éves adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, hajléktalan cigányok jellemzői,

Lőrincz Norbert - Pattyán László - Sütő Csaba - Tóth József (2003): Az utcai szociális munka. Kapocs, II. évf. 3. szám.

<http://ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2003/116/news>

A tanulmány az utcai segítő munka kezdeteit, történetét, szakmai alapjait, nehézségeit, a képzés hiányosságait veszi sorra. A szerzők nézete szerint az utcai segítő munka gyakorlatilag már az 1600-as évektől létezik. Magyarországon konkrétan az 1980-as évektől beszélhetünk utcai szociális munkáról. Az anyag részletezi az utcai szociális munka gyakorlatát, alapelveit, a különböző utcai munkában részt vevő szereplők és szervezetek jellemzőit, kompetenciáit, az utcai segítő munka célcsoportjait és azok jellemzőit. Elemzi az utcai szociális munka dilemmáit, legitimitását. Részletesen taglalja az utcai szociális munkások feladatit. Zárásként összefoglalja az utcai szociális munka 2000-es évek elején aktuális legfőbb problémáit.

Kulcsszavak: utcai munka, utcai szociális munka, utcai segítő munka, közterületi hajléktalanság, fedél nélküliek, felderítő munka, utcán élő hajléktalanok, utcagyerekek, kallódó fiatalok, prostituáltak, szenvedélybetegek, homoszexuálisok, utcai szociális munkás feladatai, professzionális segítő tevékenység, karitatív szemlélet, finanszírozás,

Misetics Bálint (2016): "Gátak építése helyett" - A hajléktalanság állami kezelése a rendszerváltás után. In: Holtpont. Társadalomkritikai tanulmányok Magyarország 25 évéről. Napvilág Kiadó, Budapest: 192-218.

A tanulmány témája a hajléktalanság rendszerváltást követő állami kezelése, valamint a hajléktalanság mint megoldandó társadalmi probléma ezzel párhuzamosan kialakult társadalmi konstrukciója. Kritikai hangvételű írás a hajléktalanságra, nincstelenségre adott állami válaszokkal és hajléktalan-ellátással, mint uralkodó állami kezelésmóddal szemben. Az anyag első része az állam feladatainak átstrukturálása (jóléti funkciók visszaszorulása és büntető funkciók megerősödése) mentén vizsgálja a hajléktalanság kriminalizálását. Majd egy hosszabb fejezetben a rendszerváltást megelőző és azt követő lakáspolitikát, hajléktalanokkal, lakásszegénységben élőkkel kapcsolatos kormányzati gondolkodást és lépéseket vázolja a szerző. A következő rész magát a hajléktalan-ellátó rendszert vizsgálja és értékeli több szempontból.

Kulcsszavak: közterületi hajléktalanság kriminalizálása, szociális lakáspolitikai hiánya, emberi méltóság védelme, hatósági zaklatás, térbeli kirekesztés, tömeges hajléktalanság, hajléktalan-ellátás értékelése,

Misetics Bálint (2014): Hajléktalanság és méltóság. A kriminalizáció tilalmától a lakhatáshoz való jogig. Fundamentum 3: 58-62.

http://epa.oszk.hu/02300/02334/00065/pdf/EPA0334_fundamentum_14-3-06.pdf

A szerző a hajléktalanság kriminalizálásában a jóléti állam funkcióinak leépítését és átértelmezését, a köztársasági eszme elleni lépést lát. A hajléktalansággal kapcsolatos büntető fordulat óta a hajléktalanság már nem egy közösségen belüli probléma, hanem a közösségen kívülről érkező fenyegetéssé vált. A szerző tanulmányában a magyar Alkotmánybíróság hajléktalanság kriminalizációjáról szóló döntését elemzi az Amerikai Egyesült Államok kapcsolódó esetjoga tükrében, majd a hajléktalan élethelyzet és az emberi méltóság összefüggését gondolja tovább a szociális

jogokról szóló korábbi magyarországi alkotmánybírósági esetjog alapján. Amellett érvel, hogy az emberi méltóság elidegeníthetetlen jogából nem csupán az államhatalom korlátozása (a hajléktalanság kriminalizációjának tilalma), hanem az állam cselekvési kötelezettsége (a lakhatáshoz való jog biztosítása) is következik.

Kulcsszavak: hajléktalanság kriminalizációja, hajléktalanság rendészeti kezelése, kirekesztő és dehumanizáló diskurzus, Alkotmánybíróság, önkényes jogalkalmazás, hajléktalanság kényszerű mivolta,

Misetics Bálint (2017): Lakáspolitikai és hajléktalanság. In: Ferge Zsuzsa: Magyar társadalom- és szociálpolitika 1990-2015. Osiris, Budapest: 338-363.

A rendszerváltás utáni 25 év magyar szociálpolitikájának történetét tartalmazó kötet lakáspolitikai fejezete. A szerző a rendszerváltás korszakában történt jelentős lakásügyi változások bemutatásával indít. Majd részletesen elemzi az önkormányzati lakásgazdálkodást, a lakásépítést, lakásvásárlást, lakáshitelek állami támogatását, valamint a lakásfenntartási támogatás és adósságkezelés történetét. A fejezet utolsó része kifejezetten a rendszerváltáskor tömeges mértékben, látványosan megjelenő hajléktalansággal foglalkozik, ezen belül is a hajléktalanság állami kezelésével, a hajléktalan-ellátó intézményrendszer kiépülésével, valamint a családok átmeneti otthonaival, mely intézmények a gyermekvédelmi rendszer részét képezik, de hajléktalanná vált családokat látnak el.

Kulcsszavak: szociálpolitika, lakáspolitikai, kelet-európai lakásmodell, lakhatáshoz való jog, lakásprivatizáció, önkormányzati lakásgazdálkodás, lakásfenntartási támogatás, adósságkezelés, látható hajléktalanság, közterületi hajléktalanság, tömegszállás, megelőzés hiánya, hajléktalanság rendészeti kezelése,

Misetics Bálint (2018): Méltóság, állampolgáriság és szükségletek - A Város Mindenkié csoport politikájáról. In: Mozgalmi társadalom. Noran Libro, Budapest: 185-219.

A Város Mindenkié csoportban (AVM) hajléktalan és lakásszegénységben élő emberek és a szövetségeseik küzdenek együtt a lakhatáshoz való jogért, valamint az elhelyezés nélküli kilakoltatások és a hajléktalan embereket sújtó hátrányos megkülönböztetés és büntető intézkedések ellen. A tanulmány bemutatja az AVM társadalmi kontextusát, megalakulását, szerveződési modelljét, fő tevékenységeit. Részletesen taglalja a hajléktalan és nem-hajléktalan aktivista tagok együttműködését, önreflexióit, kölcsönös tanulásukat, hatásukat egymásra és a csoport céljaira. A szerző alaposan kifejti az AVM politikai céljait, amely egyértelműen az egyenlősítő reform, egyenlősítő újraelosztás kivívása, valamint gondolkodását a hajléktalan-ellátó intézményekről. Nézetük szerint a hajléktalanság megelőzésére és a már hajléktalanná vált emberek lakhatásának támogatására irányuló társadalmpolitikai intézkedések hiányában a hajléktalan-ellátó intézményrendszer – az abban dolgozók minden erőfeszítése ellenére – inkább szolgálja a tömeges hajléktalanság jelenléte és látványa jelentette legitimációs problémának a kezelését, mintsem a hajléktalanság, mint társadalmi probléma megoldását. Bár az intézményrendszer számos hajléktalan ember életét mentette meg vagy tette elviselhetőbbé, a hajléktalan-ellátás önmagában alkalmatlan a hajléktalanság megoldására, arra viszont alkalmas, hogy a megoldás látszatát keltse, vagy erre használják fel és így az utcai hajléktalanság

jelentette kellemetlenséggel kapcsolatos felelősséget az államról, a politikai uralkodó osztályról, a hajléktalan emberekre helyezze át.

Kulcsszavak: AVM, tömeges közterületi hajléktalanság, lakástalanság, lakásprivatizáció, önkormányzati bérlakás szektor, lakáspolitikai, közterületi hajléktalanság kriminalizálása, hajléktalanság strukturális és politikai megközelítése, érdekérvényesítés, nyomásgyakorlás, mobilizálás, Picture the Homeless, aktivisták, szimbolikus kirekesztés, szimbolikus erőszak, szociológiai képzelőerő, állampolgáriság és méltóság kivívása, egyenlősítő reform, utcai hajléktalanság,

Misetics Bálint (2009): Nincsen számodra hely: a hajléktalan emberek kirekesztéséről. Café Babel, 59: 83-90.

A cikk központi gondolata, hogy a hajléktalan emberek térbeli szegregálását és kirekesztését igazoló – és a hajléktalan embereket a morális közösségből kirekesztő – diskurzus ellehetetleníti a hajléktalanság érdemi társadalompolitikai kezelését. A rendészeti, esztétikai szemlélet elfedi, hogy a hajléktalanság valójában a társadalom által megtermelt javak elosztásának problémája, a jóléti rendszer, a munkaerő- és lakáspiac anomáliája. A hajléktalanság felszámolásához szükséges redistributív és jóléti intézkedéseknek éppen az univerzális szolidaritás lenne az előfeltétele, amit a hajléktalan emberek dehumanizáló (és a hajléktalanágukért magukat a hajléktalan embereket hibáztató) megközelítése tesz lehetetlenné.

Kulcsszavak: szélsőséges társadalmi kirekesztés, rendészeti szemlélet, dehumanizáló diskurzus, utcai hajléktalanság, kirekesztő közterek, koldulás kriminalizálása,

Misetics Bálint (2010): Otthontalan, csupa-csősz világ. In: Replika 71: 29-44.o.

<http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika%2071-02%20Misetics.pdf>

A Replika társadalomtudományi folyóirat 71., hajléktalansággal (elsősorban közterületi hajléktalansággal) foglalkozó számának bevezető tanulmánya. A szerző az első gondolataiban megállapítja: a hazai hajléktalansággal foglalkozó szakirodalom alapvetően leíró jellegű, ritka a társadalomelméleti, társadalomkritikai megközelítés. Az egyesült államok ezzel szemben élen jár a hajléktalanság kriminalizációját elemző és kritizáló társadalomelméleti munkák terén, ezért a Replika 71. számába ezekből válogattak és fordítottak le egy csokornyit. A szerző ezután áttekinti a hajléktalan emberek ellen irányuló magyarországi kirekesztő intézkedéseket és azt, azok miként váltak az utóbbi időben egyre hangsúlyosabbá, majd az állam hajléktalansággal kapcsolatos társadalompolitikai kudarca, a hajléktalan emberek ellene irányuló kirekesztő intézkedések, valamint ezek legitimálásra szolgáló, a hajléktalan embereket megbélyegző diskurzus összefüggéseiről ír. Fő megállapítása, hogy a hajléktalan emberek nem jókedvükben vannak az utcán, a hajléktalanság alapvető oka a megfizethető lakások hiánya, valamint az ennek enyhítésére szolgáló közpolitikák hiánya, illetve kudarca. Az utcai hajléktalanság, a szélsőséges kiszolgáltatottság és jogfosztottság mindennapi látványa sokak számára egyértelművé teszi, hogy valami nagyon nincs rendben, társadalmi működésünk emberek tömegei számára teszi lehetetlenné az alapvető szükségleteik kielégítését, a politikai uralkodó osztály pedig nem tud vagy nem akar evvel mit kezdeni. A tömeges hajléktalanság látványa tehát legitimációs

problémát jelent a hatalmon lévők számára. A hajléktalanság alapvetően elosztási probléma. Nem az a baj, hogy nincs pénz, hanem az, hogy nincsen népképviselő, hogy a hatalmi viszonyok nem teszik lehetővé, hogy rászánjuk a hajléktalanság visszaszorítására az ahhoz szükséges forrásokat.

Kulcsszavak: társadalomkritika, közterületi hajléktalanság, utcai hajléktalanság, hajléktalanság kriminalizációja, kirekesztés, fegyelmezés, regulázás, neokonzervatív fordulat, strukturális erőszak, fizikai erőszak, szimbolikus erőszak, hajléktalan-ellátó rendszer,

Mitchell, Don (2010): A tér törvényi megsemmisítése. A hajléktalanellenes törvények és a jogok csökkenő tere. Replika 71: 71-100.

Az ún. életminőségi törvények (pl. koldulás tilalma, járdára leülés tilalma, sátrazás, lézengés, vizelés, székelés és alkoholfogyasztás tilalma a közterületeken) szándéka egyértelműen a viselkedés és a közterek olyan korlátozása, hogy a hajléktalanok ne tudják az életben maradáshoz szükséges tevékenységeiket törvényszegés nélkül elvégezni. Magát a túlélést kriminalizálják. Az élethez szükséges viselkedésformák kriminalizációja semmit sem tesz a probléma gyökerének kezelése érdekében. A hajléktalanság alapvető okai a megfizethető, biztonságos lakhatási lehetőségek hiánya, a strukturális munkanélküliség, valamint a szegénység és kilátástalanság együttese, amely a lakosság egy része esetében a kábítószer- és vagy alkoholfüggőséget és a mentális betegségeket lakhatási problémává alakítja. A tanulmány két kérdésre keresi a választ? Miért terjedtek el a hajléktalanellenes törvények? Mire lehet számítani ezen törvények alapján a városi közterekkel, illetve a demokrácia és az állampolgári jogok gyakorlásával kapcsolatban, amelynek ezek a terek helyt adnak vagy sem? A tanulmány a 90-es évek Amerikai Egyesült Államok béli viszonyai mentén foglalkozik ezekkel a témákkal, kérdésekkel, de mondanivalója és értelmezései univerzálisak.

Kulcsszavak: életminőségi törvények, hajléktalanellenes törvények, globalizáció, elutasítás, deviancia, hajléktalanná válás strukturális okai, kegyetlen köztér,

Muhi Erika (2014): Zuglói hajléktalanok pere. Itt jogi értelemben nincs senki és semmi. Fundamentum 3: 141-144.

<http://fundamentum.hu/sites/default/files/14-3-13.pdf>

A zuglói Egressy út és Mogyoródi út között található, a MÁV tulajdonában álló területen a Zuglói Önkormányzat (mint a terület bérlője) 2011-ben hajléktalanok által lakott kunyhókat bontatott le. Az ügyben a NEKI (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda) és az AVM (A Város Mindenkié csoport) pert kezdeményezett a Zuglói Önkormányzattal szemben, mivel szerintük az önkormányzat megsértette az egyenlő bánásmód elvét, amikor mindenféle jogi eljárást nélkülözve elűzték őket otthonaikból. A cikk azt a jogi érvelést fejtegeti, melyet a védők dolgoztak ki az eljárás során. A per végkimeneteléről nem számol be, mivel a megírásakor az ügy még nem zárult le.

Kulcsszavak: ombudsman, halmozottan hátrányos helyzet, egyenlő bánásmód, emberi méltóság, hajléktalanellenes társadalmi és politikai közhangulat, kunyhóbontás, jogvédő, A Város Mindenkié csoport

Paár Ádám – Vojtonovszki Bálint (2011): Hajléktalanügyi Országjelentés 2010-2011. Összefogás Közalapítvány, FogLak Projekt.

http://www.foglakprojekt.hu/downloads/doktar/orszagjelentes_2010-2011.pdf

Az anyag a TÁMOP-5.3.2. konstrukció, a „Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának szakmai és módszertani megalapozása” című program keretében készült és rengeteg, hajléktalansággal, lakáspolitikával kapcsolatos témát ölel fel. 2006-tól mutatja be a magyarországi szegénypolitikát, kiemelve az Európai Unió erőteljes hatását e téren és külön foglalkozva a romakérdéssel. A szerzők leírják a hajléktalankérdés politikai és társadalmi környezetének változásait is 2010-11-ben. A közvetlenül hajléktalansággal kapcsolatos adatok, trendek, valamint a hajléktalanellátás szakmai és pénzügyi környezetének felvázolása mellett a lakásszektor kérdéseit, problémáit is vizsgálják. Nem marad el a rövid nemzetközi kitekintés és ajánlások megfogalmazása sem.

Kulcsszavak: országjelentés, szegénypolitika, romakérdés, munkanélküliség, workfare, munkalapú szemlélet, hajléktalanügy, lakásszektor, hajléktalanellátás jogszabályi környezete, hajléktalanellátás pénzügyi környezete, fővárosi Társadalmi Megbékélés Program, közterület életvitelszerű használata mint szabálysértés,

Padgett, Deborah K. – Gulcur, Leyla – Tsemberis, Sam (Ford.: Fehér Boróka) (2011): 'Housing first' (először lakhatást) szolgáltatások hajléktalan emberek számára, akik mentális zavarokkal és együttesen jelentkező szerabúzus problémával küzdenek

[http://foglakprojekt.hu/downloads/doktar/Ford/FeherBoroka/Housing_first_\(eloszor_lakhatast\)_szolgaltatasok_hajlektalan_emberek_szamara_akik_mentalis_zavarokkal_es_egyuttesen_jelentkezo_szerabuzus_problemaival_kuzdenek.pdf](http://foglakprojekt.hu/downloads/doktar/Ford/FeherBoroka/Housing_first_(eloszor_lakhatast)_szolgaltatasok_hajlektalan_emberek_szamara_akik_mentalis_zavarokkal_es_egyuttesen_jelentkezo_szerabuzus_problemaival_kuzdenek.pdf)

Jelen tanulmány egy hosszú távú kísérlet adataira támaszkodik, amely összehasonlított egy 'Housing first' (amely azonnali állandó lakhatást kínál anélkül, hogy elvárná a kezelést vagy az absztinenciát) és egy 'Treatment first' (a szokásos ellátás) programot, amelyeket 225 felnőtt, hajléktalan, mentális betegséggel rendelkező emberrel végeztek New York-ban. 48 hónap elteltével a két csoport között nem volt szignifikáns különbség az alkohol- és drogfogyasztásban. A 'Treatment first' program résztvevői szignifikánsan nagyobb arányban jártak kezelésre. Ezek az eredmények, összeadva a korábbi beszámolókkal, amelyek szerint a 'Housing first' csoportokban jóval nagyobb lakhatási stabilitást sikerült elérni, azt mutatják, hogy a kettős diagnózisú felnőttek biztos lakhatáshoz jutása nem növeli a szerfogyasztásukat. Ezért a 'Housing first' programokra, amelyek az azonnali lakáshoz juttatás és a felhasználó szabad választásának pártján állnak, úgy kell tekintenünk, mint a szokásos ellátás alkalmazható alternatívájára. A tanulmány röviden bemutatja a két megközelítést, a kutatás módszertanát, majd rátér az adatok részletes elemzésére.

Kulcsszavak: Housing first, elsőként lakhatás, azonnali lakáshoz jutás, Treatment first, Pthaways to Housing, szabad választás,

Paksi Borbála - Arnold Petra - Schmidt Andrea - Gurály Zoltán - Breitner Péter (2010): Drogfogyasztás és hajléktalanság. In: Mindennapi hajléktalanság. Otthontalanul... Tégy az emberért sorozat! 7. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 49-76.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_2.pdf

A tanulmány a drogfogyasztás és a hajléktalanság összefüggéseit, jellemzőit vizsgálja. Ennek része egy nemzetközi kitekintés, az átlagpopuláció droghasználata, speciális populációk drogérzékenysége, a hajléktalan emberek droghasználata, valamint a droghasználók körében a hajléktalanság vizsgálata. A hajléktalan populáció drogérzékenységének, a különböző fogyasztó magatartások prevalenciájának becslése nem könnyű feladat. A mért eredmények kiterjeszhetőségét lehetővé tevő, a reprezentativitást biztosító, vagy ahhoz legalább közelítő mintavétel megvalósítása – ami bármely populációban bármilyen magatartás előfordulás-becslésének feltétele – a kutatás egyik alapkérdése. Azonban a hajléktalanság fogalmi meghatározásának, illetve a különböző hajléktalan definíciók gyakorlati alkalmazásának nehézségei, valamint a hajléktalan életmód rejtőzködő természete, a célpopuláció nem identifikálható volta miatt a hajléktalanok körében problémát jelent a szokásos véletlen mintavételi technikák alkalmazása. A mintavételi nehézségek okán országos szintű, illetve a teljes hajléktalan populáció drogfogyasztási szokásait feltáró vizsgálat mindezekig egyetlen országban sem valósult meg. Csupán olyan kutatások készültek, amelyek egy-egy vagy néhány városban fellelhető hajléktalan populáció drogfogyasztási szokásait vizsgálták, illetve nem a teljes hajléktalan népességre, hanem a hajléktalan populáció bizonyos szegmensére – mint pl. a közterületen élő vagy a fiatalok körében – terjedtek ki. A budapesti, ellátásban részesülő hajléktalanok reprezentatív mintáján készült kutatás alapján azt mondhatjuk, hogy a vizsgált populáció drogokkal való kapcsolatba kerülésének kockázata az általános populációéval megegyező, azonban a problémás/kockázatos droghasználatra utaló magatartások tekintetében az ellátásban részesülő hajléktalanok különösen veszélyeztetettnek tekinthetők. A drogokkal már kapcsolatba került hajléktalanok körében a folyamatos használat kockázata többszöröse az általános populációban tapasztaltnak, azaz a kilépés esélye jóval kisebb, valamint a hajléktalan droghasználók esetében gyakrabban jelentkeznek a drogfogyasztás okozta következményes károsodások, mint az általános népességhez tartozó drogfogyasztóknál. A nemzetközi drogepidemiológiai kutatási tapasztalatok is azt mutatják, hogy a hajléktalanok körében – a budapesti vizsgálat eredményeihez hasonlóan – más európai országokban/városokban is rendre magasabbak a folyamatos fogyasztási ráták, mint az adott ország általános populációjában.

Kulcsszavak: mintavételi nehézségek a hajléktalanok körében, drogfogyasztás, szerhasználat és hajléktalanság, kilépési esély, folyamatos drogfogyasztás, drogfüggő hajléktalanok,

Pleace, Nicolas (Ford.: Bakos Péter): Elsőként Lakhatás Útmutató. Housing First Guide Europe. FEANTSA.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-339/elsokent_lakhatas_utmutato.pdf

Hiánypótló munka a Housing First Modellről a FEANTSA (Hajléktalanellátó Szervezetek Európai Szövetsége) jóvoltából. A Housing first modellben a lakhatás az első, nem pedig az utolsó lépés a hajléktalan helyzetű ember támogatása során, ez a legfontosabb különbség az Elsőként Lakhatás és

más hajléktalan-ellátási modellek, mint például a lépcsőzetes ellátások között. A tanulmány bemutatja az Elsőként Lakhatás modell létrejöttének történetét. A modell kidolgozására az Egyesült Államokban került sor és eredetileg az utcán élő, mentális betegségben szenvedő emberek segítségére hozták létre. Az anyag részletesen taglalja a modell Európai felhasználását és annak eredményeit. Európában az Elsőként Lakhatás típusú szolgáltatások nagyon sikeresnek bizonyultak a fokozott gondozást igénylő hajléktalan emberek hajléktalanságának megszüntetésében. Egy teljes fejezetet szán az Elsőként Lakhatás 8 alapelveinek, melyek: a lakhatás emberi jog; választási és beleszólási lehetőség a szolgáltatást igénybe vevők számára; a lakhatás és a gondozás szétválasztása; a felépülés ösztönzése; ártalomcsökkentés; kényszermentes, aktív együttműködés; személyközpontú együttműködés; rugalmas segítségnyújtás, ameddig csak szükséges. Egy fejezet kifejezetten az Elsőként Lakhatás modellben használt támogatási formákról szól, hiszen a housing first nem csak lakhatást jelent: a lakhatás egy nélkülözhetetlen kiindulópont, amit többféle, kiemelkedő minőségű támogatással kell összekapcsolni. A modell bemutatása és értékelése mellett előkerül lehetséges felhasználása a hajléktalanügyi stratégiákban, jövőbeni alkalmazási lehetőségei. A függelék több európai országban (Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Írország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság) megvalósított Elsőként Lakhatás modellt mutat be.

Kulcsszavak: FEANTSA, housing first, elsőként lakhatás, Pathways to Housing, Pathways modell, Elsőként Lakhatás modell 8 alapelve, támogatási formák az Elsőként Lakhatásban, az Elsőként Lakhatás stratégiai szerepe,

Rácz Andrea – Csurgó Bernadett (2006): Ingatlan-visszaélések hajléktalanná vált áldozatai. Kapocs, V. évf. 2. szám.

<http://ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2006/97/news>

A tanulmány a szerzők „küzdelem az ingatlan-visszaélések ellen” című kutatásának eredményeit foglalja össze. A kutatás célja az volt, hogy átfogó képet kapjanak az ingatlan-visszaélések jogi, társadalmi, gazdasági, szociális okairól és körülményeiről, és ezek mentén policy jellegű javaslatokat dolgozzanak ki a hasonló cselekmények visszaszorítására, valamint a sértettek szélesebb körű védelmére, az áldozatok helyzetének rendezésére. A kutatás 3 pillére: jogi evaluáció, az áldozatok helyzetének vizsgálata, az áldozatok segítő intézményi lehetőségeinek vizsgálata. A kutatás 3 városra koncentrált: Budapest, Debrecen, Gyula. A kutatás keretén belül 33 szakemberrel és 30 hajléktalanná vált áldozattal készült interjú. Az anyag definiálja a lakásmaffia fogalmát, bemutatja célcsoportjait. Részletes elemzést kapunk a 30 áldozattal készített interjúk alapján az ingatlan-visszaélések főbb típusairól, az elkövetés módjairól és körülményeiről, valamint az áldozatok társadalmi-gazdasági helyzetéről és szocio-ökonómiai státuszáról.

Kulcsszavak: ingatlan-visszaélések, ingatlan-visszaélések áldozatai, kutatás, interjúk, lakásmaffia, csalás, álszerződés, erőszak, adósság, uzsorakölcsön, családi viszály,

Sárközi Tünde – Szabó Áron (2011): A Kofoed Iskola. Dán modell a hajléktalanok és más hátrányos helyzetű emberek képzésére, munkaerő-piaci helyzetük javítására. Esély 3: 86-105.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/05sarkozi.indd.pdf

Hans Christian Kofoed alapította az iskolát 1928-ban, melynek célja a munkanélküliek továbbképzése, későbbiekben a hajléktalanok megsegítése is volt. Az alapító eleinte nagyon ódzkodott a hajléktalanokról, de rájött arra, hogy a „valamit valamiért” elvet alkalmazva nagyon jól tudnak együttműködni velük is. A vidékről a fővárosba költöző hajléktalanoknak óriási segítség volt az ellátórendszernek ez a formája. Az Iskola önellátó volt, megtermelte magának, amire szüksége volt, emellett pedig szakmára tanította a fiatal férfiakat. A 30-as években a munkanélküliség jelentette Dániában a legnagyobb gondot, két évtizeddel később a segítő szakemberek, az ennek háttérében levő problémákat próbálták feltárni illetve megakadályozni a munkanélküliség továbbterjedését. Az 1970-es években megnőtt az alkoholfogyasztás a fiatalok körében, egyre kisebb korban kerültek utcára a gyerekek mindenféle képzés nélkül, a Kofoed Iskola befogadta őket, képzéseket szerveztek a fiataloknak, szakmát adtak a kezükbe. A 90-es években már a Grönlandról érkező bevándorlók jelentették a gondot, ők nem beszéltek se dánul, se norvégul, sem angolul, így a kommunikáció nagyon nehézkes volt a szakemberek és az ellátottak közt. Ezért számukra az iskolában nyelvtanfolyamokat tartottak, ezzel elősegítve a beilleszkedésüket a dán társadalomba. Az Kofoed Iskola ma is működik a sokszor bővített és átépített épületben. Jelenleg nappali melegedő, foglalkoztató központ, ruharaktár van az épületben. Az összes saját és hozzátartozó intézmény szigorú szabályok alapján működik. A hely rengeteg változatos programot, képzési- és munkalehetőséget kínál a szociálisan rászoruló emberek számára, miközben közösséget teremt és kapcsolati lehetőségeket is nyújt.

Kulcsszavak: iskola, nevelés, bevándorlás, alkalmazkodás, hajléktalanok hatékonyabb segítése, Kofoed Iskola, munkanélküliség kezelése, rehabilitáció, Kofoed Pince a hajléktalanokért,

Schermann Márta (Főszerk.) (2010): HajléktaLand. Útikalauz. Szubjektív Értékek Alapítvány.

A könyv több oldalról mutatja be a hajléktalanság problémáját, a hajléktalan embereket. Ötvözi a szakmai információkat a személyes tapasztalatokkal. Egyszerre használja kiindulópontul a szakkönyvek tényszerű megállapításait, eltekintve a száraz statisztikai adatok ismertetésétől, és a személyes élettörténeteket, pletykákat. A könyv kísérletet tesz a szociográfia műfajának felelevenítésére és megújítására, könnyen olvasható stílusban, fényképekkel illusztrálva, szakirodalmi hivatkozásokkal, és sokféle egyéb információval (filmek, weboldalak, rádióműsorok) ellátva, a velünk élő, párhuzamos társadalomba (egy olyan országba ahova senki sem vágyik) kalauzolva el az olvasót. A kötet összeszedi a hajléktalanság kialakulásának legfontosabb okait, magyarországi történetét, közelmúltbeli folyamatait. Bemutatja a hajléktalanok lakhatási viszonyait, lehetőségeiket az utcától az intézményekig. Felsorolva a legfontosabb hajléktalanellátó intézményeket is a fő adataikkal. A kötet kitér a hajléktalanokkal kapcsolatos jogi, törvényi és egyéb szabályozásokra is, pl. a közterületi korlátozásokra. Bemutatja az étkezési szokásaikat, étel és italfogyasztási lehetőségeiket. Részletesen tárgyalja a hajléktalanokkal kapcsolatos egészségügyi ellátás problémáit, lehetőségeit, és sajátosságait (alkohol, drog, mentális betegségek). A szerzők kifejtik a hajléktalan emberek közlekedéssel kapcsolatos lehetőségeit, a munka világát is érintve, valamint bemutatva a szabadidő eltöltési, sportolási szokásaikat, kulturális tevékenységeiket. A könyv kitér a hajléktalanság és a vallás

kapcsolatára is. A kötet egyrészt hajléktalanokkal végzett interjúkra támaszkodik, valamint a szerzők felméréseket is végeztek a hajléktalanok körében, sőt a szerzők között is vannak hajléktalanok. Ismertetik a hajléktalan emberek típusait, rétegeit, felvázolják a hajléktalan ideáltípusokat, bemutatva a hajléktalanokkal kapcsolatos ön- és hetero-sztereotípiákat is.

Kulcsszavak: hajléktalan emberek általános bemutatása, a hajléktalanok helyzete, a hajléktalanok jellemzői, a hajléktalanok csoportjai, típusai, a hajléktalanság okai, a hajléktalan-ellátó szervezetek, hajléktalan-ellátó intézmények,

Simon Kata – Miletics Marcell (2009): Hajléktalan drogfüggők ellátása. A Baptista Szeretetszolgálat Utcafront részlegének működése. Kapocs, VIII. évf. 4. szám.

<http://ncszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2009/83/news>

A Baptista Szeretetszolgálat Utcafront részlege 2001-ben jött létre kifejezetten avval a céllal, hogy drogfüggő hajléktalan emberek számára nyújtson szakmailag megfelelő, specifikus segítő szolgáltatásokat. Budapesten utcai megkereső munkát végeznek, és hajléktalan szállót tartanak fenn, valamint Debrecenben és Miskolcon félutas házakat működtetnek, illetve foglalkoztatást elősegítő programokat is szerveznek. Az alapötlet azért született, mert a hajléktalan emberek helyzetükből és a velük szembeni előítéletekből kifolyólag mások, mint a „sima” drogosok és a hajléktalan-ellátás keretein belül sem igazán tudnak mit kezdeni velük. A tanulmány bemutatja a szervezet éjjeli menedékhelyének működését, klienskörüket, a tipikusnak mondható hajléktalan drogos életutakat, a felépüléshez vezető állomásokat, a hajléktalan drogfüggőkkel végzett segítő munka specifikumait.

Kulcsszavak: drogfüggő hajléktalanok, előítéletek, foglalkoztatást elősegítő programok, félutas ház, utcai megkereső program, sorstárs segítők, hajléktalan drogos életutak, felépülés,

Somogyi Ferenc – Szemerédy Zsolt (2000): Nagyvárosi árnyak. Riportkötet a hajléktalanokról. Blue Line Bt., Debrecen.

A szerzők rövid előszava után a kötet elsősorban riportokat, interjúkat tartalmaz. Az első fejezetben Debrecenben élő hajléktalan emberek rövid történetei, majd Debrecenben dolgozó segítőkkel, segítő szervezetek vezetőivel és az önkormányzat munkatársaival készített interjúk olvashatóak különböző témákkal a fókuszban (pl. segítők útja a szociális munkáig, szakmai dilemmák, rehabilitációs foglalkoztatás, családok az utcán). Ezt követően az országos hajléktalanügyi érdekképvisellel foglalkozik a kötet, az érdekképviselő és a minisztérium prominenseivel készített interjúkon keresztül. A záró fejezetben a hajléktalan-ellátással kapcsolatos európai és tengerentúli kitekintés található.

Kulcsszavak: hajléktalan riportok, segítők útja a szociális munkáig, szakmai dilemmák, rehabilitációs foglalkoztatás, családok az utcán, anyaatthonok, hajléktalanügyi érdekképviselő, HAJSZOLT Szakmai Érdekvédelmi Szervezet, európai és tengerentúli kitekintés,

Stefancic, Ana - Tsemberis, Sam (Ford.: Fehér Boróka) (2011): 'Housing first' (először lakhatást) pszichiátriai zavarban szenvedő, régóta menhely-lakó emberek számára. Készült a Hajléktalan emberek társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának szakmai és módszertani megalapozása (TÁMOP-5.3.2-08/1-2008-0001) kiemelt program keretében.

http://www.refomix.hu/media/documents/housing_first_eloszor_lakhatast_pszichiatriai_zavarban_szenvedo_regota_menhely-lako_emberek_szamara.pdf

A 'Housing first' olyan hatékony lakhatási és kezelési beavatkozás, amely súlyos mentális zavarral együttesen jelentkező szenvedélybetegséggel és más egészségügyi problémákkal küzdők évek óta fennálló hajléktalanságát képes megszüntetni és megelőzni. A jelen tanulmány két, az Egyesült Államokban, vidéki és külvárosi környezetben megvalósult 'Housing first' megközelítés hatásosságát elemzi. A 'Housing first' megközelítés élesen eltér a hagyományos megközelítésektől abban, hogy azonnali hozzáférést kínál állandó, önálló lakhatáshoz anélkül, hogy az ügyfelektől kezelésben való részvételt, vagy drog és alkohol absztinenciát várnának el. A lakóknak a bevételeik 30%-át kell bérleti díjként befizetni. A felajánlott további szolgáltatások is a felhasználók szükségletein alapulnak: integrált, átfogó támogatásban részesülnek multidiszciplináris Asszertív Közösségi Kezelő csoportokon keresztül, melynek tagjai szociális munkások, ápolók, pszichiáterek, támogatott foglalkoztatás és társ-tanácsadás szakemberei és 24 órában elérhetőek a hét minden napján. A kontrollcsoportos vizsgálat alapján egyértelműen kiderült, hogy a vizsgált két housing first program ügyfeleinek zöme képes volt az évek óta tartó hajléktalan lét megszüntetésére. A tanulmány arra is kitér, hogy a módszer meghonosítása már működő más szervezeteknél milyen komoly akadályokba ütközhet.

Kulcsszavak: Housing first, elsőként lakhatás, Pathways to Housing, 'Housing first' megközelítés hatásosságának elemzése,

Szabó Andrea (2013): A nagy számok törvénye – egy különleges adatbázis elemzési lehetőségei. In: Változó és változatlan arcú hajléktalanság - Otthontalanul... Tégy azt emberért! sorozat 9. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei. 150-184.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/valtozo_es_valtozatlan_otthontalanul_9.pdf

A tanulmány az ún. Február 3. kutatás adatainak egy újszerű felhasználásáról szól. A 2006 és 2011 között hajléktalanok körében végzett hat adatfelvétel idősoros adatai összefűzésével létrejött nagy adatbázis alapadatait és elemzési lehetőségeit mutatja be. Számba veszi az összes azonosítható válaszadót, aszerint hogy hányszor válaszoltak a kérdőívre, megkülönböztetve ezáltal azokat a hajléktalanokat akik csak valamely évben egyszer, és azokat, akik többször is válaszoltak a kérdőívekre. Ezt követően azt elemzi a szerző, hipotéziseket és lehetséges magyarázatokat felállítva, hogy miért lehetséges, hogy valakik csak egyszer, kétszer stb. alkalommal válaszolnak a kérdőívekre, annak fényében, hogy mit mondanak magukról, hogy hány éve hajléktalanok. (Pl. 10 éve hajléktalanok, mint krónikusan hajléktalanok csoportja milyen arányban van a teljes adatbázisban, illetve az egyes válaszadói gyakoriságok szerinti csoportokban.) Vizsgálja azokat a mintázatok, amelyek szerint az egyes hajléktalanok megjelenhetnek az adatbázisban. Arra a következtetésre jut, hogy (legalábbis a szubjektíve megélt) hajléktalanság terjedelme jóval nagyobb, mint az intézményesült hajléktalanellátás által elért emberek száma. A tanulmány bemutatja a kitöltés helye szerinti

megoszlásokat, és a születési helyre vonatkozó mobilitási adatokat is a válaszadási mintázatok függvényében.

Kulcsszavak: Február 3 kutatás, adatfelvétel hajléktalan emberek körében, hajléktalan kutatás, Február Harmadika Munkacsoport, kérdőíves kutatás, összefűzött adatbázis, 6 év hosszú idősort átfogó kutatási adatok, csak egy alkalommal szereplő válaszadók, hajléktalan emberek többszöri válaszadásai, a krónikusan hajléktalanként élők,

Szabó Linda (Szerk.) (2010): "Én, ha bárki kérdezi... a születésemtől fogva vagyok hajléktalan" Gabi monológja. Replika-monológ. In: Replika 71: 7-25.

http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_71-01_gabi_monologia_0.pdf

A Replika társadalomtudományi folyóirat 71., hajléktalansággal (elsősorban közterületi hajléktalansággal) foglalkozó számában az elméleti írások ellenpontjaként láthatunk bele a hajléktalan emberek hazai mindennapjaiba, küzdelmeibe, egy olyan nő élettörténetén keresztül, aki a saját bőrén tapasztalta meg a hajléktalanságot. Gabi nagyon bátran, a személyes beazonosításra alkalmas információk elrejtése nélkül osztja meg velünk életének történetét. Ebben az élettörténetben csak az egyik szomorú epizód a hajléktalanná válás, mert emellett számos más tragédia (alkoholbeteg apa, állami gondozás az intézeti lét minden anomáliájával, bántalmazó férj, saját gyerek elvesztése) súlyosbította helyzetét. Gabi életének hajléktalan epizódja még nem zárult le: bár már nem közterületen él, továbbra sincs saját jogú, biztos lakhatása, sem kilátása arra, hogy lakhatása ilyen módon rendeződjön. Ugyanakkor fontosnak tartja, hogy bekapcsolódott egy hajléktalan érdekvédelmi csoport munkájába. Feladatának tekinti a hajléktalan emberek felrázását, azt, hogy ők maguk is álljanak ki saját jogaik mellett.

Kulcsszavak: élettörténet, közterület, alkoholizmus, állami gondozás, bántalmazás, hajléktalan érdekvédelem,

prof. dr. Szabó Máté – dr. Borza Beáta – dr. Seres Péter (2011): Van-e, és mi lehet a megoldás a közterületen megjelenő hajléktalan emberek problémáira? Kapocs, X. évf. 1. szám.

<http://ncszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2011/72/news>

A tanulmány arra keresi a választ, hogy lehet az állampolgári jogok szempontjából a hajléktalanok állapotára tekinteni, hogyan érvényesülnek a hajléktalan emberek jogai? Dilemmák sorát veszik sorra a szerzők, végigtekintve az európai alternatívákat, és a magyarországi helyzetet is. Az anyag második fele az ombudsman 2011. januári jelentését foglalja össze a fővárosi hajléktalanok pillanatnyi helyzetéről.

Kulcsszavak: ombudsman, állampolgári jogok, hajléktalanok jogainak érvényesülése, kirekesztés, exklúziós folyamat, Szociális Charta, FEANTSA, prevenció, visszavezetés,

Szász Anna (2004): Szükség van szociális diagnózisra. Interjú Vecsei Miklóssal, a hajléktalanügyek miniszteri biztosával. Esély 6: 106-121.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2004_6/szasz.pdf

2004. október 26-án a Magyar Közlönyben megjelent egy kormányhatározat „az utcán élő hajléktalan emberek számának csökkentéséről, ellátáshoz juttatásáról és az utcai léttel kapcsolatos társadalmi konfliktusok kezeléséről”. A határozat nem csupán szezonális, téli időszakra, hanem a távlatokra vonatkozó elemeket is tartalmazott. Ennek háttéréről, a hajléktalan ellátásnak egy, az eddigieknél humánusabb szemléletéről és rugalmasabb gyakorlatának módozatairól beszélgetett a cikk írója Vecsei Miklóssal, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület alelnökével, aki 2002-től látta el a hajléktalan ügyek miniszteri biztosának feladatát. Az interjú helyszíne az Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium volt, időpontja 2004. november 15. A cikkben az akkori miniszteri biztos megfogalmazta, hogy Magyarországon a rászorulóknak be kell rúgniuk az ajtókat, ha segítségre van szükségük, mert azok nincsenek kitérve. Fontosnak tartotta elmondani, hogy ne csak bizonyos részei fejlődjenek a társadalomnak, hanem mindenikre oda kell figyelni, különben egyre nagyobb lesz a szakadék a különböző társadalmi csoportok között, ami még nagyobb nehézséget és elidegenedést szül. Egy hajléktalanügyi koncepció kialakítását tartotta a legfontosabbnak, illetve azt, hogy a hajléktalanok ellátása kapcsán legyenek célok, olyan felmérések, melyek az ő helyzetükkel foglalkoznak és az ő valós szükségleteikre válaszolnak. Vecsei szerint a befogadó falu terve nagyon jó a hajléktalan emberek/családok elhelyezésére, csak figyelni kell arra, hogy, ne egy elhagyott falut kapjanak a rászorulóknak, ahonnan minden megközelíthetetlen. Katolikus nagycsaládosként mindig is a szemé előtt tartotta mások szolgálatát, ez nincsen másként most sem, azt tartja, hogy minden szolgálatunk kifelé történjen, más embereket kell szolgálnunk és akkor jó irányba fogunk haladni.

Kulcsszavak: miniszteri biztos, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, téli krízis időszak, társadalmi szakadék, hajléktalanügyi koncepció, befogadó falu, szolgálat,

Szentkereszty Tamás (2011): Gazdagszegények Északon- pillanatfelvétel a norvég ellátórendszeréről. Esély 3: 34-58.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2011_3/03szentkereszty.indd.pdf

Tanulmányában a szerző hathetes oslói szakmai gyakorlatának tapasztalatait foglalta össze. Igyekezett az ellátórendszer és az intézmények bemutatásán túl megragadni azokat a különbségeket, amelyek átgondolásával és elsajátításával javítható lehet a hazai ellátás színvonala. Érdeklődési területeinek megfelelően főleg a hajléktalanok, a szenvedélybetegek és a fogvatartottak gondozására szakosodott szervezeteket vizsgálta meg. A norvég ellátórendszer teljes mértékben meg akarja oldani a hajléktalan kérdést, nemcsak ideiglenes kezelési módokat talál ki a kormány. Kevés hajléktalan él Norvégiában, ezek is inkább a nagy városokban vagy azok körül élnek, a jobb munkalehetőségek miatt költöznek a fővárosban, aztán nem úgy alakul az életük, ahogy tervezték. A hajléktalan férfiak átlagéletkora 35 év (!), a nőké még ennél is alacsonyabb, viszont mindkét nemnél a változtatni akarás aránya nagyobb, mint a legtöbb európai országban. A norvég állam annyira megpróbálta visszaszorítani a hajléktalanságot, hogy nincsenek üres ágyak a szállókon és várólisták sem, mindenkinek segítenek, aki rászorul bármilyen szociális ellátásra. Összességében a szerző arra a megállapításra jut, hogy a norvég és a magyar ellátórendszer között nincsen jelentős különbség. Náluk és nálunk is megtalálható a

lépcsőzetes felépítés, a programok különböző küszöbök szerint működnek, s a tapasztalt problémákra próbálnak megoldást találni. A legnagyobb eltérés – talán nem túl meglepő módon – az anyagi lehetőségekben mutatkozik. Ott több a rendelkezésre álló erőforrás, így az általuk nyújtott szolgáltatások is magasabb színvonalúak. Nagyon kevés kivételtől eltekintve a rendszer szinte minden szintjén egyszemélyesek a szobák, s rendelkeznek tisztálkodási, esetleg főzési lehetőségekkel. A rendelkezésre álló anyagiakon túl kulturális és mentalitásbeli különbségekre lehet visszavezetni az ellátóhelyek küllemében megmutatkozó eltéréseket. Hazánkhoz képest lényegesen nagyobb súlyt fektetnek a szervezetek arculatára, az esztétikus, szép környezetre. A falakat általában meleg vagy megnyugtató hangulatú képek díszítik, a bútorokat, berendezéseket és a kiegészítőket átgondolt koncepció szerint válogatják. Nem mindent a funkcionalitás határoz meg, a kényelmesség mellett helye van a dizájnknak is. A közösségi terek valóban a közösségért vannak, jól használhatóak, otthonosak. A szociális munkások száma is magasabb a szálláshelyeken, A szociális ellátások mértéke jelentősen meghaladja a magyar szintet és akár hosszú éveken, évtizedeken át is részesülhetnek belőle a rászorulóknak.

Kulcsszavak: munkalehetőség, segítségnyújtás, norvég és magyar hajléktalan-ellátó rendszer összehasonlítása, otthonosság, egyszemélyes elhelyezés, Housing first, elsőként lakhatás, szociális ellátások Norvégiában,

Szoboszlai Katalin (2010): Nők fedél nélkül. In: A megértés útjai. Hajléktalan sorsok, traumák és a segítő kapcsolat. Otthontalanul... Tégy az emberért! sorozat 8. kötet, Menhely Alapítvány és Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, Budapest: 99-147.

https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/a_megertes_utjai.pdf

Szoboszlai Katalin doktori disszertációjának alapján készült tanulmány, amely 21 hajléktalan helyzetű nővel készült saját, mélyinterjúkutatásán alapul. Nem ad átfogó, a hajléktalan helyzetű nőkre általában érvényes képet, de segíti a hajléktalanná válás folyamatának alaposabb megértését a nők esetében. A tanulmány elsőként részletesen bemutatja az interjúalanyok jellemzőit, társadalmi helyzetüket. Az interjúalanyok életében az E. H. Erikson által megfogalmazott, az emberi élet egészét felölelő nyolc fejlődési szakasz mentén vizsgálja a gyermekkori és későbbi fordulópontokat és próbál a hajléktalanná válással kapcsolatba hozható jellemzőket keresni. Ilyenek: az anyához való korai kötődés hiánya, ami általános bizalmatlansághoz vezet; szülők deviáns viselkedése; fizikai és lelki bántalmazás, szexuális erőszak; gyakori az első kamaszkori párkapcsolatból kialakult házasság vagy élettársi együttélés; korai kapcsolatok motivációs háttere a szabadulás (intézetből, vagy az elviselhetetlen családtól); párkapcsolatok diszfunkcionális működése; az esetek jelentős részében a férfiak nem teljesítették a családfenntartói feladatokat. A szerző megpróbálkozik a női hajléktalanság okainak és folyamatának felrajzolásával, összegyűjti a nők hajléktalanná válásának rizikótényezőit és hajléktalansággal veszélyeztetett csoportokat a nők esetében. A tanulmány összegzése az alábbi megállapításokat teszi: a nők hajléktalanságában kevesebb része van a strukturális okoknak (mint pl. a gazdasági válság) és inkább a családi működési zavarok, deviáns viselkedési formák, kapcsolati konfliktusok szerepe jelentős; a hajléktalanná vált nők jellemzően sérülékeny családban nőttek fel, ahol a családi kohézió gyenge, másik jellemző út az állami gondozás; a nők a lakhatásban is függő helyzetben voltak, mások tulajdonában éltek; általános vonás a kapcsolati szegénység; és a prevenció elsődleges színtere a család lehet.

Kulcsszavak: Erikson fejlődésmélete, hiányok, sérülések a hajléktalan emberek életútjában, a hajléktalanság fejlődés-lélektani megközelítése, hajléktalan nők, krízishelyzetek, traumák, szexuális erőszak, családon belüli erőszak, korai kötődési sérülések, deviáns viselkedés, állami gondozás és hajléktalanná válás kapcsolata,

Szoboszlai Katalin- Fábíán Gergely- Hüse Lajos (2008): Hogyan válnak áldozattá a hajléktalanok? Hajléktalanok sérelmére elkövetett cselekmények feltárása és a megelőzés módjainak keresése. Esély 4: 94-106.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2008_4/SZOBOSZ.pdf

A szerzők hajléktalanok áldozattá válását vizsgálták 2005-ben. A tanulmány alapját az Igazságügyi Minisztérium által támogatott, az Országos Bűnmegelőzési Bizottság megbízásából végzett kutatás képezi. A hajléktalanok veszélyeztetettek, mert sokan közülük utcán élnek és rossz fizikai és mentális állapotban vannak. A hajléktalanokkal szemben leggyakrabban két típusú bűncselekményt hajtanak végre: az egyik a „kamatospénz”, a másik a fizikai bántalmazás, valamint helyzetükből adódóan ki vannak téve zaklatásnak, lopásnak, rablásnak, bántalmazásnak. Az esetek egy részére nem derül fény, mert a hajléktalanok nem tesznek feljelentést, félnek a következményektől. Elsősorban azért nem jelentik ezeket az ügyeket, mert úgy érzik, hogy ők nem teljes jogú állampolgárai az országnak. Azok, akik közülük elfogadják a szociális munkások segítségét, beszélnek a segítőknek az ellenük elkövetett cselekményekről. A hajléktalanok áldozattá válásának rizikótényezője elsősorban a fizikai biztonság hiánya és a társas kapcsolatok gyengesége. Az eredmények megerősítik, hogy a fedél nélküli emberek gyakran válnak bűncselekmények áldozataivá.

Kulcsszavak: hajléktalanság mint társadalmi probléma, hajléktalanok mint áldozatok, bűncselekmény, hajléktalanok ellen elkövetett cselekmények, áldozatta válás, jogok, elkövetők, sérelem, megelőzés,

Tamási Erzsébet (2004): Egy férfinyira a hajléktalanságtól. Nőpolitika és hajléktalan nők az Európai Unióban. Esély 3: 26-57.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2004_3/TAMASI.pdf

Becslések szerint az Európai Unióban 47 millió ember él a szegénységi küszöb alatt, közel 3 millió hajléktalan a rokonai, ismerősei, barátai vagy a szociális rendszer segítségével szorul, 1,8 millió ember pedig hajléktalan szállásokon él. A hajléktalan nők számarányát az EU-tagállamok összességében, a teljes hajléktalan populáció körében 25-30%-ra becsülik, de tagállamonként erősen eltérnek az arányok, a két szélsőség: Spanyolországban 12%, míg Franciaországban felmérések szerint 38% a nők aránya. A tanulmány részletesen bemutatja néhány tagország (Svédország, Finnország, Hollandia, Belgium, Luxemburg, Egyesült Királyság, Ír Köztársaság, Franciaország, Németország, Ausztria, Olaszország, Görögország, Spanyolország) nőpolitikáját és a hajléktalan nőkkel kapcsolatos lépéseiket, szolgáltatásaikat. Összességében úgy találja, hogy a nők hajléktalanná válásában komoly szerepe van annak, hogy a család támogató-védő szerepe egyre csökken. Úgy tűnik, a nők társadalmon és családon belüli helyzetének radikális átalakulása, az emberi kapcsolatok lazulása a nők hajléktalanná válásának

okai között markáns szerepet játszanak. A hajléktalanokat segítő szervezetek legfrissebb felmérései azt mutatják, szinte minden országban emelkedett a hajléktalanintézményeket használó nők száma.

Kulcsszavak: hajléktalan nők az Európai Unióban, tejtett hajléktalanság, defamilialisation, emberi kapcsolatok változásai, családon belüli erőszak, tradicionális női szerepek, hajléktalan gyerekes anyák, egyedülálló hajléktalan nők, szegénység feminizálódása,

Török Ágnes – Udvarhelyi Éva Tessza (2005): Egy tiszta város piszkos lakói. Avagy „aluljáró-takarítási szertartások” Budapesten. Világosság 7-8: 57-79.

<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00025/pdf/20051101084908.pdf>

A tanulmány a szerzők szakdolgozatának rövidített változata. A 2002-ben Budapesten meghirdetett "kiemelt forgalmú közterületek megújításának programja" kapcsán folytattak a szerzők kutatást, melynek során ezt a várospolitikai akciót antropológiai szempontból vizsgálták. A következő kérdésekre keresték a választ: Melyek a budapesti kezdeményezés elindításának kimondott és kimondatlan okai, céljai? Mi jellemzi társadalmi-kulturális hátterét? Vajon mit árul el a városlakók és a városvezetők értékrendjéről? A tisztaság és rend fogalmához kapcsolódó kulturális jelentéstartalmak milyen szerepet játszanak a különböző szubkultúrák egymáshoz való viszonyának alakulásában, illetve alakításában? És milyen szerepet játszanak ezek a különböző társadalmi csoportok elhatárolásában, elkülönítésében? Milyen kulturális erők alakítják a különböző csoportok hozzáférését a közterekhez? Az aluljáró tisztogatási programot nem mint aktuálpolitikai akciót szemlélik, inkább egy általánosabb szintre emelve, mint kulturális magatartást vizsgálják a szerzők. A tanulmány részletesen taglalja a közterek, elsősorban az aluljárók használatával kapcsolatos kérdéseket, történeti áttekintést ad arról, hogyan változott a városi tisztasághoz való viszony, hogyan váltak etalonná a jobb módúak normái a köztereken. Egy-egy város arculata és térszerkezete tükrözi a történelem eseményeit, a társadalmi és kulturális változásokat. Lényegében egy szimbolikus küzdelem folyik a városok terei és a terek által hordozott jelentések birtoklásáért, pontosabban azért, hogy egyes csoportok saját igényeiknek megfelelően alakíthassák azokat. A szerzők e gondolat mentén mutatják be a társadalmi és térbeli, fizikai és szimbolikus határvonalakt a budapesti aluljárókban, és kapcsolódóan a hajléktalanok kiszorítására tett kísérleteket. Elemezik a tisztaság és piszkosság kategóriái és a kirekesztő várospolitika közötti összefüggéseket.

Kulcsszavak: nulla tolerancia várospolitikai koncepció, kirekesztő várospolitika, szegénység kriminalizációja, hajléktalanság kriminalizációja, köztisztaság kérdései, aluljárók, tisztaságról alkotott elképzelések,

Udvarhelyi Éva Tessza (2014): Az igazság az utcán hever. Válaszok a magyarországi lakhatási válságra. Napvilág Kiadó.

Ma Magyarország minden valószínűség szerint az egyetlen olyan hely a világon, ahol a közterületi hajléktalanság büntetésének lehetőségét a legmagasabb jogi szinten, azaz alkotmányban rögzítik. Az elmúlt években a hajléktalanság egyre erősödő rendészeti kezelése valószínű politikai polgárháborút indított el az uralkodó hatalom és civil aktivisták között. Történelmi forrásokra, angol és magyar nyelvű

társadalomtudományi és jogi szakirodalomra, valamint a szerző lakhatási jogi aktivistaként szerzett tapasztalataira építve ez a kötet a hajléktalanság politikáját vizsgálja Budapesten három különböző, de egymással szorosan összefüggő nézőpontból. A kötet fókuszában az áll, hogy a 20. században a mindenkor magyar állam hogyan kezelte a városi hajléktalanságot mint a lakhatási szegénység legszélsőségebb formáját. Miközben számos sikeres és sikertelen állami és önkormányzati próbálkozást bemutat, a kötet végeredményben megállapítja, hogy az állam a mai napig nem volt képes igazságos és fenntartható módon kezelni a hosszú lakhatási válságot. A szerző megvizsgálja, hogy az 1900-as évek elejétől napjainkig milyen szerepet játszottak az alulról jövő kezdeményezések abban, hogy az állam érdemben foglalkozzon a lakhatási szegénység és a hajléktalanság megoldásával. A mű hiánypótló módon összefoglalja a lakhatásért és a lakásszegények méltóságáért folytatott küzdelmek eddig kevésbé ismert történetét. A részletes dokumentáció mellett azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy ezek a küzdelmek sokszor erősen töredeztettek, és amellet érvel, hogy a Magyarországra még ma is jellemző szélsőséges lakhatási egyenlőtlenség érdemi csökkentéséhez hosszú távú stratégiai szerveződésre van szükség a civil társadalom részéről. A szerző a társadalomtudósok szerepét is górcső alá veszi abból a szempontból, hogy milyen szerepet játszanak, illetve játszhatnak a társadalmi változások elősegítésében. Konkrétan két módszert vizsgál meg: az ún. alulról jövő etnográfát és a részvételi akciókutatást. Noha sok mindenben különböznek, a szerző szerint mindkét irány egyformán értékes és hasznos megközelítést képvisel az elkötelezett társadalomtudomány műveléséhez.

Kulcsszavak: közterületi hajléktalanság büntetése, rendészeti szemlélet, alulról jövő kezdeményezések, hajléktalanság kriminalizálása, hajléktalanság meghatározása, érdekes és érdemtelen szegények, lakásszegénység, lakáspolitikai, adminisztratív kirekesztés, fizikai kirekesztés, részvételi akciókutatás, hajléktalan emberekkel szembeni diszkrimináció,

Udvarhelyi Éva Tessa (2011): Együtt kutatunk. Kutatás és aktivizmus Magyarországon hajléktalan emberekkel. AnBlok 5: 86-87.

http://epa.oszk.hu/02700/02725/00004/pdf/EPA02725_anblokk_2011_5_086-087.pdf

A szerző személyes történetének leírásával magyarázza el a részvételi akciókutatás lényegét és a hajléktalan emberek aktivizmusához vezető magyarországi utat. Röviden vázolja a Város Mindenkié csoport létrejöttének történetét és céljait.

Kulcsszavak: tisztasági akciók, tisztaságkonceptiók, térbeli és társadalmi kirekesztés, AVM, részvételi akciókutatás,

Varga Imre (2002): Utcalakók. Kilenc hajléktalan meg egy segítő. Válasz Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Varga Imre könyve szociográfia. Az általa megkérdezett emberek hajléktalanok vagy a hajléktalansággal valamilyen formában kapcsolatba került személyek. Célja nem az információközlés, nem az okulás. A beszélgetésre meghívott emberek életében az egyik közös pont, hogy mindannyian éltek vagy élnek valamilyen szenvedélybetegség rabságában. A vallomások bejárják a szenvedélybetegségek - főként az alkoholizmus - okait, a vele való élet és az ellene való küzdelem

lehetőségeit és lehetetlenségeit. A művet olvasva elemi erejű a felismerés, hogy milyen keveset tudunk a hajléktalanok világáról. Látjuk őket, esetleg juttatunk nekik valamit, de tudásunk róluk legfeljebb előítéletekből, hiedelmekből összerakott tákolmány. A könyvben magukról, életükről, a világról valló hajléktalanok azzal is szembesítenek, hogy ők, az egyszeri napi megélhetésükért, életben maradásukért küzdő, napról napra élő emberek talán nagyobb tudással rendelkeznek emberségről, életről, mint a társadalom "sikerese" tagjai.

Kulcsszavak: szociográfia, hajléktalan élettörténetek, utcai hajléktalanság, hajléktalanság és szenvedélybetegség,

Waldron, Jeremy (2010): Hajléktalanság és közösség. Replika 71: 131-161.

Elsősorban filozófiai szempontból közelít a hajléktalan emberek térhasználatával kapcsolatban felmerülő kérdésekhez. Konklúziója: a tisztesség azt kívánja meg, hogy a köztereket annak figyelembe vételével szabályozzák, hogy sokaknak nincs más választása, mint ott maradni és egész életüket a nyilvánosság előtt élni. Ezen hajléktalan emberekkel kapcsolatban teljességgel lehetetlen a magán- és nyilvános tér használatának egymást kölcsönösen kiegészítő jellegéről beszélni. Azoknak, akiknek hatalmukban áll a közterek szabályozása, tekintettel kell lenniük arra, milyen eltérő következményekkel jár egy-egy rendszabály (pl. járdára leülés, sátrazás, lézengés, alvás, vizelés, székelés és alkoholfogyasztás tilalma a közterületeken) arra a személyre nézve, akinek van otthona, és arra, aki hajléktalan.

Kulcsszavak: krónikus utcai kellemetlenségek, helyénvaló kényelmetlenségek, komplementaritási elv, kognitív disszonancia, „betört ablakok” elmélete, közösségi ellenőrzés, külső preferenciák elve, társadalmi normák, utcát figyelő szemek,